

การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาดัชนีบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์

The Analytical Study of Suicide Prevention according to Buddhist Ethics

พระชิตินุติ จันทโสภณ (หมั่นมี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๕
ISBN 974-364-577-2

การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาอัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์

พระธิดุติ จันทโสภณ (หมั่นมี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Analytical Study of Suicide Prevention according to Buddhist Ethics

Phra Thitiwut Chanthasōphanō (Manmee)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Philosophy)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

.....

(พระศรีสิทธิมนี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ประธานกรรมการ
(พระวิสุทธิภักทธาดา)

.....กรรมการ
(พระมหากฤษณะ ตรุโณ)

.....กรรมการ
(รศ. สิวลี ศิริไล)

.....กรรมการ
(ผศ. บุญมี แทนแก้ว)

.....กรรมการ
(ผศ. สุนัย ครองยุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหากฤษณะ ตรุโณ	ประธานกรรมการ
ผศ. บุญมี แทนแก้ว	กรรมการ
ผศ. สุนัย ครองยุทธ	กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญห้อัตวินิบาตกรรม-
ตามแนวพุทธจริยศาสตร์

ผู้วิจัย : พระชิตินุญจิ จันทโสภโณ (หมั่นมี)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหากฤษณะ ตรุโณ	ป.ธ.๓, พธ.บ., พธ.ม., Ph.D.(Phi)
: ผศ. บุญมี แท่นแก้ว	ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A. D.I.H.&C.(B.H.U)
: ผศ. สุนัย กรองยุทธ	กศ.บ., อม.(ปรัชญา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญห้อัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์” มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปัญห้อัตวินิบาตกรรมตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์ โดยเน้น สาเหตุ และวิธีการป้องกันแก้ไขตามแนวพุทธจริยศาสตร์ โดยการศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้รวมถึงศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับอัตวินิบาตกรรมในเชิงวิชาการด้านอื่น ผลการศึกษาพบคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

การศึกษาเกี่ยวกับความหมายและทฤษฎีของอัตวินิบาตกรรมพบว่า อัตวินิบาตกรรมนั้นหมายถึง การที่บุคคลใด บุคคลหนึ่ง “จงใจ” ทำร้ายตัวเองด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง และวิธีการนั้นได้ส่งผลให้เขาตายตามที่ตัวเองต้องการ

จากการศึกษาพุทธจริยศาสตร์เรื่องอัตวินิบาตกรรมพบว่ามีสาเหตุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ สาเหตุจากครอบครัว พุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ กล่าวคือ สามี มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ความอบอุ่นแก่สมาชิก และสร้างความมั่นคงในครอบครัว ภรรยา มีหน้าที่บริหารทรัพย์ที่สามีหามาได้ใจกิจการที่สมควรและเป็นใหญ่ในการดูแลบ้าน ส่วนลูกก็ทำหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาและมีความประพฤติที่ดี เป็นต้น สาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจ ต้องรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่พยายามขวนขวายในสิ่งที่ตนไม่สามารถหามาได้จนมากเกินไป สาเหตุจากสภาพร่างกาย มีการป้องกันแก้ไขหลายวิธี กล่าวคือ กรณีร่างกายเกิดเจ็บป่วยมีการรักษาโดยการใช้ยา แต่บางครั้งจำเป็นต้องรักษาโดยการให้สมาธิบำบัด เช่น พระมหากัสสปะอาพาธ พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมให้ฟัง จึงหายจากการอาพาธนั้นได้ ส่วน

สาเหตุจากสภาพจิตใจ ต้องปรับสภาพจิตใจให้เข้าใจความเป็นไปของชีวิตและโลกว่า ทุกสิ่งต้องเป็นเช่นนั้น กล่าวคือ พยายามพิจารณาให้เห็นถึงกฎไตรลักษณ์ คือ ทุกสรรพสิ่งที่เกิดมาต้องตกภายใต้ความจริง ๓ ประการคือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และการไม่สามารถบังคับสิ่งเหล่านั้นให้อยู่ในอำนาจของตนได้ เมื่อพิจารณาได้เช่นนี้แล้วก็จะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากสภาพจิตใจได้

จากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการทำอสังกัม พบว่า มี ๔ ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีทางสังคม เห็นว่า การที่บุคคลมีข้อกำหนดทางสังคมมากเกินไปหรือน้อยเกินไปจะนำไปสู่ความกดดันและทำให้หาทางออกโดยการทำอสังกัมในที่สุด ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ คิดว่า ผู้ทำอสังกัมมีความก้าวร้าวภายในจิตใจ และมักเป็นคนที่มีการสูญเสียบุคคลที่ตนรักมากจึงทำให้ตัดสินใจทำอสังกัม ทฤษฎีเมินนิงเจอร์ อธิบายว่า การทำอสังกัมมีสาเหตุมาจากแรงกระตุ้น ๓ ประการ กล่าวคือ แรงกระตุ้นที่มีความต้องการฆ่า แรงกระตุ้นที่มีความต้องการถูกฆ่า และแรงกระตุ้นที่มีความต้องการตาย ทั้งสามเป็นแรงกระตุ้นหลักที่ทำให้คนทำอสังกัม และทฤษฎีจิตพลวัต คิดว่าการสูญเสียคนรัก สูญเสียสถานะทางสังคมหรือสูญเสียทรัพย์สินเงินทองอย่างกะทันหัน เป็นเหตุให้ทำอสังกัมได้เช่นกัน

นักปรัชญามีทรรศนะเกี่ยวกับอสังกัม แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่คัดค้านการทำอสังกัมทุกกรณี กลุ่มนี้โดยภาพรวมแล้วเป็นกลุ่มของศาสนา และกลุ่มของนักปรัชญาศาสนา ซึ่งมีความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า การทำอสังกัมนั้น เป็นการทำผิดต่อพระเจ้า ผิดต่อสังคม และผิดต่อตนเอง

กลุ่มที่ ๒ เห็นว่า การทำอสังกัม เป็นสิทธิที่ทุกคนสามารถทำได้หากไม่พอใจในร่างกายและความเป็นอยู่ของตนการเลือกนั้นมิได้เป็นการผิดต่อตนเอง ผิดต่อสังคม และผิดต่อพระเจ้าแต่ประการใด

Thesis Title : The Analytical Study of Suicide Prevention according to
Buddhist Ethics

Researcher : Phra Thitiwut Chanthasōphanō (Manmee)

Degree : Master of Arts (Philosophy)

Thesis Supervisory Committee

:Phramaha Grissana Taruno Pali III, B.A., M.A., Ph.D.

: Asst. Prof. Boonmee Taenkaew, Pali V, Dip. In Ed., B.A.
M.A(Phil.& Rel), D.I.H & C.(B.H.U)

: Asst. Prof. Sunai Krongyudh, B.Ed., M.A.(Phi)

Date of Graduation : November 09 2006.

ABSTRACT

This reserch aimed to study of Suicide Prevention focusing on causes and prevention according to Buddhist Ethics. The research into the Tripitaka, exegeses, exegesis commentaries, and other scriptures related to this subject were used as ground for data collection:

In surveying the definition and the theories of suicide, it was found that suicide is defined as an act ‘deliberately’ carried out by any one to hurt oneself, resulting in one’s death as intended.

Buddhist ethics offers solutions to suicide problem arising from various causes. For suicide caused by family problem, Buddhist ethics sets the principle for all family members to duly perform their respective duties. For example, the husband takes care of the well-being of his family members, keeps warm relationships with them, and creates family security; the wife manages the wealth gained by her husband in an appropriate manner and plays the major role in looking after the household; and the children obey their parents and behave themselves. For suicide resulted from economic situations, one should be self-sufficient and should not overstretch oneself in the venture that is beyond one’s capacity. For suicide arising from physiological problem, there are various preventions and solutions. Sickness can normally be cured by medical care, but sometimes it has to be handled by meditation healing; for example, the Buddha preached a sermon and could heal Pra Mahakassapa who had been sick. And with respect to psychological cause of suicide, one should readjust one’s mentality to understand the

reality of the world and life, namely everything just happens the way it should. One should consider the Three Characteristics and be realized that everything is subject to impermanence, suffering and uncontrollability. Having acknowledged this reality, we can be able to solve our psychological problem.

The study found that there are 4 major theories regarding suicide: (1) Social theory points out that the person under the influence of excessive or insufficient social restriction can suffer from pressure and may eventually resort to committing suicide; (2) Psychoanalysis theory maintains that the person who commits suicide is mentally aggressive and prompted by the loss of a beloved one to take such action; (3) Menninger's theory describes that suicide results from 3 motives --the wish to kill others, the wish to be punished, and the wish simply to perish -- known as the triad of suicidal motives; and (4) Psychodynamic theory suggests that the sudden loss of one's beloved, social status, or fortune can also be the causes of suicide.

Philosophical view on suicide can be categorized into 2 groups. The first one absolutely opposes suicide. This group is generally composed of theologians and religious philosophers who attempt to declare that suicide is the wrongdoing against God, society and oneself.

The second group states that everyone has the right to commit suicide if they are not satisfied with their body and living conditions. Such choice is not the wrongdoing against themselves, society and God whatsoever.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อดำเนินการให้สำเร็จตามความประสงค์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไม่ได้ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากบุคคลหลายท่านทั้งในส่วนที่เป็นอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ผู้ดำเนินการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้อุปถัมภ์ และเพื่อนนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา รุ่นที่ ๑๗ ทุกรูป

ขอกราบขอบพระคุณท่านพระมหากุญณะ ตรุโณ รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ทั้งสองท่าน กล่าวคือ ผศ. บุญมี แทนแก้ว และ ผศ. สุนัย ครองยุทธ ซึ่งคอยให้คำแนะนำและให้กำลังใจเป็นอย่างดีแก่ผู้วิจัย และมีส่วนสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์นี้มีเนื้อหาสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบท่านเจ้าคุณพระศรีวิสุทธิดิลก เจ้าอาวาสวัดวิเศษการ และพระใบฎีกาปิยศักดิ์ เจ้าคณะ ๔ ที่กรุณาให้ที่พักอาศัยแก่ผู้วิจัยในขณะที่ทำการศึกษาและคอยช่วยเหลือทุกอย่างตามสมควร

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาปรัชญา รุ่นที่ ๑๗ ทุกรูปและขอขอบใจสามเณรจิรายุทธ เสเต สามเณรพงษ์ศักดิ์-ทรงวุฒิ สมลี สามเณรอาจหาญ จันทร สามเณรประเสริฐ วงษ์ดวงคำ และสามเณรราชันย์ ทองเหลี่ยม ที่ช่วยค้นคว้าข้อมูลตามห้องสมุดต่าง ๆ เพื่อประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์นี้

คุณงามความดีอันเกิดจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ด้วยความทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจอย่างเต็มสติปัญญา กำลังความสามารถ ขอมอบเป็นการขอบคุณแด่คุณพ่อไสว หมั่นมี คุณแม่หวัน หมั่นมี ที่คอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดเวลา และคุณพี่สมปอง บึงเวียง คุณพี่ฉลอง หมั่นมีพร้อมพี่เขยทั้งสองคือ คุณอุทัย อุณาทัยและคุณขจรยศ บึงเวียง ที่มีส่วนช่วยอุปถัมภ์ค่าเล่าเรียนในการศึกษาครั้งนี้ ตลอดถึง ครู อาจารย์ผู้อุปการะทุกท่าน ผู้วิจัยเชื่อมั่นอย่างยิ่งว่า ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นสาระประโยชน์แก่สาธารณชน และเหล่าพุทธศาสนิกชนตามสมควรแก่สติปัญญาของผู้ที่ใคร่ในการศึกษาค้นคว้า

พระธิดาวุฒิ จันทโสภโณ (หมั่นมี)
วันที่ ๘ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การอ้างอิงพระไตรปิฎกใช้พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก โดยอ้างอิงคัมภีร์, เล่ม, ชื่อ, หน้า ตามลำดับ เช่น ขุ.เถร. ๒๗/๕๒๗/๓๕๓ หมายถึง ขุททกนิกาย เถรคาถา เล่มที่ ๒๗ ข้อที่ ๕๒๗ หน้า ๓๕๓, อักษรย่อที่ใช้ในวิทยานิพนธ์มีดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก	มหาวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ฐ.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก	จูฬคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ป.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวาร	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สีลขุขฺนชวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.สี.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	ปาฏิกววรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	อุปรปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	สถาควรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(บาลี)	=	สังยุตตนิกาย	มหาวรรคคฺคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.ม.	(ไทย)	=	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อ.จ.เอกก.	(บาลี)	=	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อ.จ.เอกก.	(ไทย)	=	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)

อง.ทุก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(บาลี)	=	องคุตตรนิกาย	ติกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.ติก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	จตุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(บาลี)	=	องคุตตรนิกาย	อฏฐกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
บุ.ธ.	(บาลี)	=	บุตทกนิกาย	ธมฺมปทปาติ	(ภาษาบาลี)
บุ.ธ.	(ไทย)	=	บุตทกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
บุ.วิ.	(ไทย)	=	บุตทกนิกาย	วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
บุ.ชา.	(บาลี)	=	บุตทกนิกาย	ชาตกปาติ	(ภาษาบาลี)
บุ.ม.	(ไทย)	=	บุตทกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
บุ.จู.	(ไทย)	=	บุตทกนิกาย	จูฬนิเทศ	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.	(บาลี)	=	อภิธมฺมปิฎก	ธมฺมสงฺคณีปาติ	(ภาษาบาลี)
อภิ.ธ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธาตุกถา	(ภาษาไทย)

ปกรณ์วิเสส

วิสุทฺธิ.	(บาลี)	=	วิสุทฺธิมคฺคปกรณ์		(ภาษาบาลี)
-----------	--------	---	-------------------	--	------------

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์หรือคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๔ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย	๗
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๘
บทที่ ๒ พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาอัตวินิบาตกรรม	๑๐
๒.๑ พุทธจริยศาสตร์	๑๐
๒.๒ ชีวิตและคุณค่าของชีวิต	๑๑
๒.๒.๑ ความหมายของชีวิต	๑๒
๒.๒.๒ คุณค่าของชีวิต	๑๓
๒.๒.๓ เป้าหมายของชีวิต	๑๖
๒.๓ อัตวินิบาตกรรมตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์	๒๐
๒.๓.๑ ความหมายของอัตวินิบาตกรรมตามทฤษฎีของ-	
พุทธจริยศาสตร์	๒๐

หน้า

๒.๓.๒	หลักฐานการทำอติวินิบัติกรรมในวรรณกรรม- ของพระพุทธศาสนา	๒๓
๒.๓.๓	ประเภทของอติวินิบัติกรรม	๒๘
๒.๓.๔	สาเหตุของอติวินิบัติกรรม	๓๐
บทที่ ๓	การทำอติวินิบัติกรรมตามพระคณานักปรัญญา	๓๑
๓.๑	ความหมายของอติวินิบัติกรรมทั่วไป	๓๑
๓.๑.๑	ทฤษฎีอติวินิบัติกรรม	๓๔
๓.๑.๒	ประเภทของอติวินิบัติกรรม	๓๖
๓.๑.๓	สาเหตุของอติวินิบัติกรรม	๔๑
๓.๒	แนวคิดของนักปรัญญาเกี่ยวกับอติวินิบัติกรรม	๔๘
๓.๓	แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญห้อติวินิบัติกรรมของนักปรัญญา	๕๖
๓.๓.๑	ความหมายและคุณค่าของชีวิต	๕๖
๓.๓.๒	แนวทางแก้ปัญห้อติวินิบัติกรรม	๕๗
บทที่ ๔	วิเคราะห์และบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญห้อติวินิบัติกรรม	
	ตามพระคณานักปรัญญาจริยศาสตร์	๖๐
๔.๑	แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าชีวิต	๖๐
๔.๒	แนวคิดเกี่ยวกับอติวินิบัติกรรม	๖๒
๔.๓	แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญห้อติวินิบัติกรรม	๖๒
๔.๓.๑	ความเข้าใจเกี่ยวกับร่างกาย	๖๒
๔.๓.๒	ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตใจ	๖๓
๔.๓.๓	แนวทางการแก้ไขปัญหตามสาเหตุของการทำอติวินิบัติกรรม	
	ตามหลักพุทธจริยศาสตร์	๖๕

หน้า

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๕๕
๕.๑ สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาอัตวินิบาตกรรมตาม แนวพุทธจริยศาสตร์	๕๕
๕.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอัตวินิบาตกรรม	๕๕
๕.๑.๒ การแก้ไขปัญหาอัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์	๑๐๐
๕.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลงานการวิจัย	๑๐๔
บรรณานุกรม	๑๐๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชีวิตเป็นสิ่งที่มีความค่า พหุกรรมหลาย ๆ อย่างของมนุษย์กระทำขึ้นเพื่อดำรงรักษาชีวิต หรือพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความตาย ซึ่งจะเห็นได้จากการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ และค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ และทางการแพทย์ เพื่อต่อสู้กับปัญหาและจัดการให้มีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น

ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บ้านเมืองเจริญเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ประชาชนต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด มีการแก่งแย่งแข่งขันสูงขึ้น บ้านเมืองเจริญขึ้นมากเท่าใดสุขภาพจิตของผู้คนก็เสื่อมลงมากยิ่งขึ้นองค์การอนามัยโลกได้วิเคราะห์ว่านับแต่บัดนี้ต่อไปการเจ็บป่วยทางจิตจะเป็นปัญหาสำคัญอันดับสองรองจากโรคหัวใจ^๑ ข้อมูลการสำรวจสุขภาพจิตของคนไทยโดยความร่วมมือของสวนดุสิตโพลพบว่าสาเหตุที่ทำให้คนไทยเกิดอาการเครียด ๕ อันดับแรกได้แก่ (๑) หน้าที่การงาน (๒) เศรษฐกิจ (๓) การเรียน (๔) ปัญหาจราจร (๕) ปัญหาครอบครัว ซึ่งหากบุคคลมีความเครียดอยู่ในระดับสูง และมีความต่อเนื่องเป็นเวลานาน เกิดภาวะกดดันมากขึ้น อาจนำไปสู่พฤติกรรมการทำอัตวินิบาตกรรมได้ ดังจะเห็นได้จากข่าวการทำอัตวินิบาตกรรมที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์เกือบทุกวันทั่วประเทศ คำนวณแล้วประมาณปีละ ๘,๐๐๐ คนเฉลี่ยแล้วชั่วโมงละ ๑ คน^๒ บางคนเป็นโรคร้ายที่รักษาไม่หาย หรือมีความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจหรือประสบปัญหาชีวิตที่ไม่สามารถแก้ไขได้ สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นปัญหาทางด้านจิตใจและสังคมของผู้คนในปัจจุบัน^๓

จากสภาพสังคมปัจจุบันดังกล่าว การมีชีวิตอยู่ต้องเผชิญกับปัญหาและความยุ่งยากหลายประการ ผู้คนต้องแก่งแย่งกันเพื่อให้ตนเองอยู่รอดและมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย ปัญหา

^๑ กรุงเทพธุรกิจ, (๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๐) : ๑๐.

^๒ กองสถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข, สถิติสาธารณสุข, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘.

^๓ จิตฤดี วีระเวสส์, การฆ่าตัวตายกับความรับผิดชอบ, วารสารอัยการ ๑๕, ฉบับที่ ๑๗๓

(พฤศจิกายน ๒๕๓๕) : ๗๑.

นานับการเหล่านี้ ล้วนทำให้เกิดความเครียดขึ้นในจิตใจทั้งสิ้น เป็นเหตุให้เกิดความพยายามค้นหาทางออกด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น^๔ การกิน การดื่ม การใช้ยา การนอนหลับ การออกกำลังกาย การแยกตัว และอีกวิธีหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นมานานแล้ว เกิดได้ทั้งในสังคมที่มีความเจริญและตามชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญ เกิดได้กับคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมทั่วทุกแห่งในโลก คือ การกระทำอัตวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตาย เพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากปัญหาหรือวิกฤตการณ์เหล่านั้นเสีย ยิ่งสภาวะแวดล้อมบีบคั้นและสับสนมากเพียงใดการกระทำอัตวินิบาตกรรมจะเพิ่มขึ้นมาตามไปด้วย

อัตวินิบาตกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นมานานและเป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุข สังคม ปรัชญาและศาสนา อัตวินิบาตกรรมมักจะเป็นข่าวปรากฏตามหนังสือพิมพ์รายวันและสื่อมวลชนอื่น ๆ ข่าวเกี่ยวกับการทำอัตวินิบาตกรรมมักสร้างความงุนงง สับสนเศร้าโศกให้กับญาติมิตรและผู้คุ้นเคยกับผู้ที่ทำอัตวินิบาตกรรม เช่น การยิงตัวตายของปลัดอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีคนหนึ่งที่ซึ่งเป็นเลขานุการ รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ศาลากลางจังหวัดหน้าห้อง รองผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘^๕ และบางครั้งการทำอัตวินิบาตกรรมก็เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งสร้างความแปลกใจให้กับผู้พบเห็น เช่น อัตวินิบาตกรรมด้วยการกระโดดตึกเลียนแบบนักร้องขวัญใจวัยรุ่นคนหนึ่ง ของเยาวชนชาวญี่ปุ่นซึ่งมีจำนวนผู้กระทำมากกว่า ๓๐ คน ภายในเวลาประมาณ ๓ สัปดาห์ หลังจากนักร้องผู้นั้นทำอัตวินิบาตกรรมสำเร็จ^๖

จากสถิติพบว่าในปัจจุบันแนวโน้มของการทำอัตวินิบาตกรรมมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ^๗ นักวิชาการในสาขาต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้จึงพยายามหาทางช่วยเหลือป้องกันตลอดมา เช่น ในยุโรปและอเมริกา ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำอัตวินิบาตกรรมอย่างกว้างขวางจนสามารถแยกออกเป็นสาขาวิชาเรียกว่าวิทยาการอัตวินิบาตกรรม^๘ และมีการจัดตั้ง

^๔ ทวีวรรณ สุตบุตร, การพยาบาลจิตเวชพื้นฐาน, นนทบุรี: วิทยาลัยพยาบาลศรีปัญญา, ๒๕๒๗.

^๕ ทีมข่าวอาชญากรรม, “ปลัดสาวเครียด”, ไทยรัฐ, (๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘): ๑๕.

^๖ กิตติกร มีทรัพย์, “การตายของซูกิโกะ โอคาเดะ”, มติชนสุดสัปดาห์, (๒๖ เมษายน ๒๕๒๕): ๑๑.

^๗ สมภพ เรืองตระกูล, “การช่วยเหลือและการรักษาผู้พยายามฆ่าตัวตาย”, สารศิริราช, (๒๗ มกราคม ๒๕๔๘): ๕๘๔-๕๘๕.

^๘ ธัญญลักษณ์ โรhitเสถียร, “การเปรียบเทียบลักษณะบุคลิกภาพระหว่างเยาวชนผู้มีประวัติและไม่มีประวัติพยายามฆ่าตัวตาย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๐.

ศูนย์ป้องกันการทำอัตวินิบาตกรรม^๕ ในประเทศไทยเรียกว่า สมาคมสมาธิตันส์ ซึ่งเป็นสมาคมที่ตั้งขึ้นเพื่อให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ แก่ผู้มีปัญหาโดยทั่วไป สมาคมนี้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย อังกฤษ เมื่อประมาณ ๓๐ กว่าปีมาแล้ว โดยบาทหลวงซาค วาร่าห์ ฐัญญาลักษณ์ โรหิตเสถียร อธิบายว่าผู้ริเริ่มนำบริการนี้มาใช้ในประเทศไทย คือ นายแพทย์อัครชัย ศรีแสงนาม โดยเริ่มเปิดบริการเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๒๐ ให้บริการรับฟังปัญหาทางโทรศัพท์ด้วยหมายเลข ๒๔๔๕๕๙๙ สมาคมสมาธิตันส์ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ผู้ที่กำลังจะประกอบอัตวินิบาตกรรม ซึ่งมีจำนวนมากในแต่ละวัน นับได้ว่าอัตวินิบาตกรรมเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่ง เป็นการสูญเสียประชากรที่มีคุณภาพหรือประชาชนวัยทำงานไปโดยเปล่าประโยชน์ องค์การอนามัยโลกถือว่าอัตวินิบาตกรรมเป็นปรอทบ่งชี้ถึงสภาวะสุขภาพจิตของคนในสังคมได้^๖

เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพของประชาชนอย่างหนึ่งที่ได้แสดงให้เห็นถึงความผันแปรของสังคม และโครงสร้างการดำเนินชีวิตของประชากรในชุมชน ตลอดจนสะท้อนให้เห็นว่าประชากรส่วนหนึ่งไม่สามารถหาทางออกให้แก่ปัญหาการดำเนินชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างเพียงพอ ความสิ้นหวัง ความโดดเดี่ยว อ้างว้าง ความซึมเศร้า ทุกข์ทรมาน ไม่มีใครสามารถให้ความช่วยเหลือได้ หรืออาจเป็นการแสดงออกถึงการร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เนื่องจากไม่สามารถยอมรับสภาพของปัญหาและไม่สามารถปรับตัวอย่างเหมาะสมได้ อีกทั้งยังขาดผู้รับรู้หรือช่วยแนะนำให้คำปรึกษาที่ดี จนกระทั่งประชากรเหล่านั้นตัดสินใจใช้ชีวิตอัตวินิบาตกรรมในการแก้ไขหรือหลีกเลี่ยงปัญหา นอกจากนี้อัตวินิบาตกรรมยังเป็นเครื่องบ่งชี้อื่นหนึ่ง ถึงสภาวะสุขภาพจิตของประชากรในชุมชน ในแง่ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการเผชิญปัญหาชีวิต พฤติกรรมการแก้ไขปัญหาและความเปราะบางของบุคลิกภาพ อีกทั้งยังเป็นเครื่องแสดงภาวะความบีบคั้นทางสังคมและเศรษฐกิจได้อีกด้วย เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อครอบครัวและสังคม ก่อให้เกิดการตายในวัยอันไม่ควร โดยเฉพาะในกลุ่มคนหนุ่มสาวที่มีพลังสร้างสรรค์ต่อประเทศชาติย่อมทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรบุคคลอันมีค่ายิ่งไปอย่างน่าเสียดาย

อัตวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตายเกิดจากสาเหตุหลายประการซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. สาเหตุจากสภาพสังคม(social factors) สภาพสังคมที่สับสนแก่งแย่งชิงดีสภาพครอบครัวที่แตกแยก การหย่าร้าง บิดามารดาทะเลาะกันอยู่เสมอทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิด

^๕ อุดม รุ่งเรืองศรี, **สภาพวรรณกรรมปัจจุบัน**, (เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๒), หน้า ๖.

^๖ เขวรัตน์ ปรปักษ์ขาม และคณะ, “อัตวินิบาตกรรมของคนไทย”, **เอกสารประกอบการประชุม วิทยาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ สมาคมประชากรไทย**, (๒๖-๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๐).

ความเครียด ประกอบการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมแต่วัยเด็กจึงไม่สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้เกิดปัญหาทางจิตซึ่ง อาจจะแสดงออกมาในรูปของ การแยกตัวซึมเศร้า เมื่อเกิดปัญหาซ้ำๆก็จะพัฒนาความรุนแรงขึ้นจนเป็นการทำร้ายตัวเองโดยเฉพาะในครอบครัวที่มีประวัติการทำอัตวินิบาตกรรมของคนในครอบครัวจะมีภาวะอัตราเสี่ยงต่อการทำอัตวินิบาตกรรมสูง

๒. สาเหตุจากสภาพร่างกาย (Physical Factors) ผู้มีร่างกายไม่สมประกอบ พิกการ เป็นโรคร้ายที่รักษาไม่หาย เช่น โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน หรือสูญเสียสมรรถภาพทางเพศสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ป่วยอ่อนแอท้อแท้หมดอาลัยในชีวิตรู้สึกว่าคุณค่าไม่ยอมมีชีวิตอยู่จึงทำให้ตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรม

๓. สาเหตุจากสภาพจิตใจ (Psycho Factors) บุคคลที่มีความผิดปกติทางจิตเป็นโรคจิต (Psychosis) โรคประสาท (Neurosis) หรือมีบุคลิกภาพที่ผิดปกติ (Personality Disorder)

ในทรรศนะของพุทธศาสนามนุษย์เป็นตัวของตัวเอง จะคิดจะชั่วก็เพราะตัวเอง การที่มนุษย์สามารถบังคับบัญชาตัวเองให้เป็นไปอย่างไรก็ได้ตามที่ต้องการนั้นแสดงว่าเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง และในฐานะเจ้าของชีวิตมนุษย์ย่อมมีสิทธิในชีวิตนั้น^{๑๑} สิทธิดังกล่าวนี้อาจจำแนกได้เป็นสองส่วนหลัก ๆ ด้วยกัน คือ สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่และสิทธิที่จะตาย แม้พุทธศาสนาจะมองว่าอัตวินิบาตกรรมไม่ใช่ความดี และไม่ใช่ว่าการแก้ไขปัญหาวินัย[เพราะพุทธศาสนาเชื่อเรื่องตายแล้วเกิด] หากเป็นเพียงการหนีจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งเท่านั้น และการหนีในลักษณะนี้เป็นการหนีด้วยความหลง ไม่ใช่หนีอย่างผู้มีปัญญาแต่พุทธศาสนาก็ไม่ประณามคนที่ทำอัตวินิบาตกรรม ในพระวินัยแม้จะมีการเอาผิดภิกษุที่พยายามทำอัตวินิบาตกรรมแต่ไม่สำเร็จ แต่ความผิดนั้นก็เพียงอาบัติทุกกฏที่ถือว่าเป็นอาบัติที่เบาที่สุดและที่ทรงเอาผิดก็ไม่ใช่เพราะสาเหตุการทำอัตวินิบาตกรรม แต่เพราะสาเหตุอื่น คือ อัตวินิบาตกรรมนั้นเป็นวิธีที่อาจทำให้คนอื่นได้รับอันตรายเท่านั้น^{๑๒} อัตวินิบาตกรรมไม่ผิดศีลข้อปาณาติบาต คือ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ในส่วนของภิกษุ อัตวินิบาตกรรมก็ไม่ผิดปาราชิกสิกขาบทที่สาม ในวรรณกรรมพุทธศาสนา เราจะพบการทำอัตวินิบาตกรรม

^{๑๑} สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์-ทัศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาโสเภณี ทำแท้ง และการอุณยฆาต, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์พุทธชาติ, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔๒-๒๐๔.

^{๑๒} วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๒๑๓/๒๐๑.

เสมอ^{๑๓} และเป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อพระพุทธองค์ทรงพบว่า มีภิกษุทำอัตวินิบาตกรรมจะทรงดำนิว่าการกระทำนี้ไม่สมควรแก่สมณะเพศเท่านั้น^{๑๔}

จากการศึกษาการกระทำอัตวินิบาตกรรมในเบื้องต้น พบว่ามีปัจจัยมูลเหตุที่ทำให้บุคคลตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรมหลายประการคือ เกิดจากปัญหาทางด้านครอบครัว เกิดจากความกดดันทางสังคม เกิดจากความผิดปกติทางด้านร่างกายและความผิดปกติทางจิต เช่น โรคประสาท จากปัจจัยเหล่านี้ได้มีผู้ทำการวิจัยจำนวนมากเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงการแพทย์พยายามหาทางป้องกันการกระทำอัตวินิบาตกรรมอันเนื่องมาจากสภาพจิตบกพร่อง โดยการใช้ นักจิตวิทยาหรือการบำบัดโดยใช้ยา เป็นต้น

สำหรับผู้วิจัยเห็นว่ามูลเหตุทั้งหลายที่ทำให้เกิดอัตวินิบาตกรรมนี้มีวิธีการหรือแนวทางการแก้ไขที่นอกเหนือจากวิธีที่บางท่านได้เสนอไว้แล้ว นั่นคือการนำเอาหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้แก้ไขในแต่ละมูลเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำอัตวินิบาตกรรม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาอัตวินิบาตกรรมตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความหมายและแนวคิดทฤษฎีการกระทำอัตวินิบาตกรรม

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์และการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาดัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์

๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๓.๑ อัตวินิบาตกรรม หมายถึง การที่บุคคลฆ่าตัวเองโดยเจตนา หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นเหตุให้ตนเองถึงแก่ความตายโดยเจตนา

๑.๓.๒ ปัญหาอัตวินิบาตกรรม หมายถึง การฆ่าตัวตายแล้วทำให้เกิดผลกระทบกับบุคคลรอบข้างและสังคมเกิดความเดือดร้อน

๑.๓.๓ แนวทางการแก้ไขตามแนวพุทธจริยศาสตร์ หมายถึง การนำเอาหลักพุทธจริยศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดัตวินิบาตกรรม

^{๑๓} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๓๖-๑๓๘/๑๔๖-๑๔๘.

^{๑๔} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๓๘/๑๔๘.

๑.๔ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า

ประทีป มากมิตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาอัตวินิบาตกรรมในแง่ที่เป็นปัญหาจริยธรรม จากผลการศึกษาพบว่าการทำอัตวินิบาตกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ยังตัดสินแน่นอนไม่ได้ว่าเป็นปัญหาทางจริยธรรมหรือไม่แต่ถ้าพิจารณาถึงผลกระทบจากการทำอัตวินิบาตกรรมแล้วสามารถแยกได้เป็น ๒ อย่างคือ (๑) การทำอัตวินิบาตกรรมเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนมากหรือเพื่อหลีกเลี่ยงโรคร้ายซึ่งทำให้ทรนร่างกาย (๒) การกระทำอัตวินิบาตกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ จากทั้งสองข้อข้างต้นนั้นข้อแรกถือว่าเป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ขัดต่อหลักจริยธรรมแต่ในข้อที่สองนั้นถือว่าการหลบหนีปัญหาไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักจริยธรรม^๕

พ.ท. วีรพล กุลบุตร กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ การฆ่าตัวตาย/แนวโน้ม/ทฤษฎี การป้องกันพบว่า อัตวินิบาตกรรมนั้นจัดเป็นปัญหาสังคมที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมและผู้ใกล้ชิด แม้แต่พระพุทธศาสนาเองยังเตือนการทำอัตวินิบาตกรรมนี้ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ไม่ได้ประโยชน์อะไรหรือเปล่าประโยชน์เพราะการทำอัตวินิบาตกรรมนั้นเป็นการหนีจากอุปสรรคที่เข้ามาในชีวิต ถ้าบุคคลใดเจอสมรสชีวิตแล้วพยายามต่อสู้ก็จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมมากกว่าการตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรม^๖

นिरา พรเดชวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยายามฆ่าตัวตายของผู้ป่วยโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การทำอัตวินิบาตกรรมนั้นมีสาเหตุ ๓ ประการ คือ (๑) สาเหตุจากสภาพสังคม คือ สภาพสังคมที่มีการแก่งแย่งชิงดี ครอบครัแตกแยก การหย่าร้าง (๒) สาเหตุจากสภาพร่างกาย คือ ร่างกายไม่สมบูรณ์หรือเป็นโรคร้ายไม่สามารถรักษาให้หายได้ (๓) สาเหตุจากสุขภาพจิต คือ บุคคลที่มีความผิดปกติทางจิต เป็นโรคประสาท^๗

^๕ ประทีป มากมิตร, “การศึกษาอัตวินิบาตกรรมในแง่ที่เป็นปัญหาจริยธรรม”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๐.

^๖ พ.ท. วีรพล กุลบุตร, การฆ่าตัวตาย/แนวโน้ม/ทฤษฎี การป้องกันและการแก้ไข, กองบังคับวิชาการ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.

^๗ นිරา พรเดชวงศ์, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยายามฆ่าตัวตายของผู้ป่วยโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๗.

ปิยฉัตร เนนเลิศ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาสังคมของผู้พยายามกระทำอัตวินิบาตกรรม ศึกษาเฉพาะกรณีผู้มารับการรักษา ณ ภาควิชาจิตเวช โรงพยาบาลศิริราช จากผลการศึกษาพบว่า ผู้พยายามกระทำอัตวินิบาตกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงพบมากในช่วงอายุ ๑๖-๒๐ ปี ส่วนมากเป็นโสดมีอาชีพนักเรียนนักศึกษา ได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กโดยบิดามารดา และมักเป็นบุตรคนกลางไม่เคร่งศาสนา และไม่ใช้สุรายาเสพติด ส่วนมากมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี ที่บ้านไม่มีสภาพแออัด และพบลักษณะครอบครัวแตกแยก ส่วนสาเหตุกระตุ้นให้กระทำอัตวินิบาตกรรมส่วนมากเป็นปัญหาทางด้านการสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์กับบิดามารดา พี่น้อง ญาติ เพื่อน เป็นไปในทางไม่ดี มีความขัดแย้งมากกว่าความสงบสุข^{๙๘}

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เอกสาร รายงานการสัมมนา เรื่อง แนวทางการเสนอข่าวเชิงป้องกันการฆ่าตัวตาย จากการศึกษาพบว่า การนำเสนอข่าวการฆ่าตัวตายทางสื่อทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์และสื่ออื่น ๆ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหวหรือมีความกลุ้มใจอยู่ก่อนตัดสินใจกระทำอัตวินิบาตกรรมตามวิธีการที่นำเสนอตามสื่อต่าง ๆ หรือเกิดการเลียนแบบนั่นเอง^{๙๙}

จันทิมา เกียรติเสริมขจร ได้ทำวิจัยเรื่องความผิดอาญาฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย พบว่าการยุยงให้ผู้อื่นทำอัตวินิบาตกรรมเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความคิดในการทำอัตวินิบาตกรรมหรือส่งเสริมให้ตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรม โดยการกระทำนั้นมีผลกระทบต่อการตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรมของบุคคลอื่น ในลักษณะของการกระทำ(positive act) และละเว้นการกระทำ (negative act) หรือเพียงแค่การอยู่เฉยไม่ใช้การยุยงอันเป็นความผิดตามกฎหมาย และกรณีที่อัตวินิบาตกรรมเกิดจากการตัดสินใจโดยอิสระของบุคคลนั่นเอง การกระทำนั้นก็ไม่มีผลให้ผู้อื่นทำอัตวินิบาตกรรม แต่เป็นการช่วยเหลือให้ผู้อื่นทำอัตวินิบาตกรรม^{๑๐๐}

^{๙๘} ปิยฉัตร เนนเลิศ, “การศึกษาปัญหาสังคมของผู้พยายามกระทำอัตวินิบาตกรรม ศึกษาเฉพาะกรณีผู้มารับการรักษา ณ ภาควิชาจิตเวช โรงพยาบาลศิริราช”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๒๔.

^{๙๙} กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, แนวทางการนำเสนอข่าวเชิงป้องกันการฆ่าตัวตาย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัททวงศกมล โปรดักชั่น จำกัด, ๒๕๔๑).

^{๑๐๐} จันทิมา เกียรติเสริมขจร, “ความผิดอาญาฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย”, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

สรยุทธ วาสิกนันทน์ ได้อธิบายไว้ในหนังสือ โรคซึมเศร้ากับการฆ่าตัวตายว่า การฆ่าตัวตาย หมายถึง การกระทำที่เป็นการทำร้ายร่างกาย และเป็นอันตรายต่อชีวิตตนเองโดยความตั้งใจ โดยมีปัจจัยด้านชีววิทยา จิตใจและสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ในชีวิตอย่างฉับพลัน เป็นสิ่งส่งเสริมพฤติกรรมการทำอัตวินิบาตกรรม^{๒๐}

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาประเด็นที่เป็นปัญหาทางสังคมและปัญหาทางจริยธรรมรวมทั้งแนวโน้มของการทำอัตวินิบาตกรรมซึ่งผู้วิจัยเห็นว่างานวิจัยเหล่านั้นไม่ได้เสนอแนวทางออกของปัญหาไว้โดยเฉพาะ ฉะนั้นในงานวิจัยเล่มนี้จะศึกษาประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือทางออกของปัญหาตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาอัตวินิบาตกรรมและศึกษาความหมายและแนวคิดทฤษฎีการทำอัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์และบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ มีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยต่าง ๆ ทำเป็น ๒ ขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีและความหมายของอัตวินิบาตกรรมทั่วไปนั้น จะใช้งานเขียน บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก

๒. ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกและแนวทางการแก้ไขปัญหของการกระทำอัตวินิบาตกรรมตามหลักจริยศาสตร์นั้นจะใช้เอกสาร ตำรา งานเขียนทางวิชาการ งานเขียนวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหนังสือพิมพ์รายวันเป็นส่วนประกอบ นอกจากนี้จะใช้พระไตรปิฎก ธรรมกถา ฎีกา ปกรณ์พิเศษเป็นหลัก

๑.๖.๒. ศึกษาวิเคราะห์และบูรณาการแนวทางการแก้ไขปัญหายัตวินิบาตกรรมตามแนวและพุทธจริยศาสตร์

๑.๖.๓. สรุปผลการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

^{๒๐} สรยุทธ วาสิกนันทน์, “โรคซึมเศร้ากับการฆ่าตัวตาย”, *สงขลานครินทร์เวชสาร* ๒, (เมษายน-มิถุนายน. ๒๕๒๙): หน้า ๔๐๔-๔๐๕.

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๒ ทำให้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาอัติวินิบัติกรรมตามพระคณะของพุทธจริย
ศาสตร์

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงความหมายและแนวคิดทฤษฎีการทำอัติวินิบัติกรรม

๑.๗.๓ ทำให้ทราบการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาอัติวินิบัติกรรมตาม
แนวของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาอัตวินิบาตกรรม

มนุษย์เรานอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของโลกและต้องมีความสัมพันธ์บางอย่างกับโลกแล้ว ในการดำรงชีวิต มนุษย์ต้องมีความสัมพันธ์กับมนุษย์กันคือต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ปัญหาสำคัญของการอยู่ร่วมกันประการหนึ่งก็คือ ปัญหาจริยธรรม คือ หลักการปฏิบัติต่อตนเอง และหลักการปฏิบัติต่อผู้อื่น การปฏิบัติต่อตนเองนั้นมนุษย์มีปัญหาเกี่ยวกับอุดมคติของชีวิตที่ว่า เราควรแสวงหาอะไรที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต ส่วนการปฏิบัติต่อผู้อื่นนั้น มนุษย์มีปัญหาว่า เราควรปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างไรจึงจะเป็นการปฏิบัติที่เหมาะสม ปัญหานี้อาจแยกได้เป็น ๓ ประเด็น

๑. อะไรคือ อุดมคติของชีวิต หรืออะไรคือสิ่งดีสูงสุดที่มนุษย์ทุกคนควรแสวงหา
๒. ในการแสวงหาความดีสูงสุดนั้น อะไรคือเกณฑ์มาตรฐานตัดสินว่า การกระทำอย่างใดที่ถือว่าสอดคล้องกับสิ่งดีสูงสุดนั้น
๓. อะไรคือหน้าที่และพันธกรณีของมนุษย์ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม

ในการตอบปัญหาเหล่านี้ พุทธปรัชญาในส่วนแห่งจริยศาสตร์ได้ชี้ไปที่นิพพานว่าเป็นอุดมคติสูงสุด ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ทุกคนควรแสวงหา และในขณะเดียวกันพระพุทธองค์ก็ได้ทรงวางหลักการในการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องหรือให้ได้มาซึ่งสิ่งดีสูงสุดนั้นเป็นขั้น ๆ อย่างเป็นระบบซึ่งเริ่มจากศีล สมาธิ และปัญญา ตามลำดับและถือว่าเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาการกระทำทั้งปวงว่าสอดคล้องกับอุดมคติของชีวิตหรือไม่ ส่วนหน้าที่และพันธกรณีที่มนุษย์ในฐานะอยู่ร่วมกันในสังคมที่จะพึงมีต่อกันนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงถึงหลักการไว้หลายประการ โดยทรงพิจารณาถึงกาละ เทศะ บุคคล และฐานะ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เหมาะให้ควรกับสภาวะการณ์ต่าง ๆ และจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความดีที่เรียกว่า ศีล เป็นสำคัญ เพราะศีลคือตัวจริยธรรมในพุทธปรัชญา ดังนั้นหลักปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นในการที่จะถือว่ามีค่าทางศีลธรรมนั้นจะต้องถือเอาศีลเป็นสำคัญ

แม้ว่านิพพานจะเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตในพุทธจริยศาสตร์ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงเกณฑ์และหลักการในชั้นจริยศาสตร์นี้จำเป็นต้องพิจารณาเฉพาะในขอบเขตของศีลเป็น

ประการแรกก่อน เพราะจริยศาสตร์เป็นเรื่องว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติที่มีค่าในระดับโลกียธรรม ไม่ใช่ขั้นปรมาตมธรรม เป็นเรื่องที่ปุถุชนและพระอริยบุคคลบางระดับจะต้องถือเป็นหลักปฏิบัติเพื่อเป็นพื้นฐานแห่งคุณธรรมอื่น ๆ ที่สูงขึ้นทางจิตใจต่อไป ส่วนพระอรหันต์นั้นถือว่าเป็นบุคคลที่บรรลุจุดหมายสูงสุดแล้ว เป็นผู้ที่มีการกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจที่ถูกต้องสมบูรณ์แล้ว สำหรับเรื่องของชีวิตนั้นพุทธปรัชญาเห็นว่าชีวิตเป็นสิ่งที่ได้มาโดยยาก เมื่อได้มาแล้วต้องพยายามทำให้ชีวิตของตนเองมีคุณค่าชีวิตจะมีค่าก็โดยการดำเนินชีวิตด้วยการใช้ปัญญาในการประกอบกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปในทางกุศล หมายถึงการทำ พุทฺ คิต ในสิ่งที่เกิดประโยชน์กับตนและผู้อื่นไม่มีโทษ เป็นต้น การกระทำเช่นนี้จัดเป็นการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐในพระพุทธจริยศาสตร์ ส่วนการกระทำที่ตรงข้ามจากนี้ กล่าวคือ ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง เช่นนี้จัดเป็นการดำเนินชีวิตที่ไม่ประเสริฐไม่เหมาะสม พุทธจริยศาสตร์สอนให้รักษาชีวิตและใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ พยายามสั่งสมคุณงามความดีให้มากที่สุดเมื่อมีโอกาสที่จะทำได้

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดของพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการทำอัตวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตายว่ามีทฤษฎะเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร โดยเริ่มศึกษาจากทฤษฎะเรื่องชีวิตและคุณค่าของชีวิต ศึกษาอัตวินิบาตกรรมตามแนวของพุทธศาสนาโดยศึกษาความหมายของอัตวินิบาตกรรมตามทฤษฎะของพุทธจริยศาสตร์ ศึกษาหลักฐานการทำอัตวินิบาตกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ศึกษาประเภทของการทำอัตวินิบาตกรรม และสาเหตุของอัตวินิบาตกรรม

๒.๒ ชีวิตและคุณค่าของชีวิต

โดยภาพรวม พุทธปรัชญาเป็นแนวนามนุษนิยม (humanism)^๑ โดยยกมนุษย์ไว้ในฐานะสูงสุดกว่าสัตว์ทั้งปวง ดังนั้นคำสอนในพุทธปรัชญาจึงเป็นการศึกษาเรื่องชีวิต และการพัฒนาชีวิตให้บรรลุถึงจุดหมายสูงสุดเท่าที่มนุษย์ควรจะได้รับตามกำลังสติปัญญาของตน ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้หยิบยกเอาแนวคิดเรื่องชีวิตและคุณค่าของชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่นๆ มาเสนอเพื่อจะได้ทราบว่าพุทธปรัชญานั้นมีมุมมองต่อชีวิตอย่างไร และมีแง่มุมใดที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาวินิบาตกรรมต่อไป

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๔.

๒.๒.๑ ความหมายของชีวิต

คำว่า “ชีวิต” มีรากศัพท์มาจากคำว่า ชีว+ อิ+ ต ซึ่งเป็นกริยาากิตก แปลว่า “เป็นอยู่แล้ว”^๒ อันเป็นการบ่งบอกถึงการเป็นอยู่ หรือการดำรงอยู่ขององค์ประกอบของชีวิต ในทรรศนะของพระพุทธศาสนาองค์ประกอบของชีวิตมี ๕ ส่วน เรียกว่า “เบญจขันธ์”^๓ หรือขันธ์ ๕ ได้แก่

๑. รูป ได้แก่ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกาย หรือสสารและพลังงานฝ่ายวัตถุพร้อมทั้งคุณสมบัติ และพฤติกรรมต่างๆ ของสสารพลังงานเท่านั้น^๔

๒. เวทนา ได้แก่ ความรู้สึก ๓ ประการ คือสุข ทุกข์ ไม่สุข ไม่ทุกข์ (คือเป็นกลางๆ) ซึ่งเกิดจาก ผัสสะทั้ง ๕ และทางใจ

๓. สัญญา ได้แก่ ความกำหนดรู้ คือ กำหนดรู้อาการ เครื่องหมาย ลักษณะต่างๆ เป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้น ๆ ได้ เช่น สูง ขาว เตี้ย ดำ แดง แขนขาต ปากแหว่ง เป็นต้น

๔. สังขาร ได้แก่ เครื่องปรุงของจิตอันมีเจตนาเป็นตัวนำ ซึ่งคำว่า “ปรุง” ในที่นี้หมายถึง เจตนาที่คิด จะทำ จะพูด โดยความรู้สึกที่ “อยากจะทำ” ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรุงมาจากจิตนั่นเอง

๕. วิญญาณ^๕ ได้แก่ ความรู้แจ้งในอารมณ์ ทางประสาททั้ง ๕ และทางใจ คือการเห็น การได้ยินการรู้รส การสัมผัส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้สัมผัสทางใจ

จากที่กล่าวมานั้น เราจะพบว่าคำถามว่า ชีวิต คืออะไร ก็ตอบได้ว่าชีวิต คือ ขันธ์ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยขันธ์ทั้ง ๕ ขันธ์ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ รูปธรรมกับนามธรรม ด้วยเหตุที่ชีวิตมีรูปร่างอันเป็นวัตถุธาตุ เรียกว่า รูปขันธ์ เป็นตัวธรรมชาติ มีอารมณ์ เรียกว่าเจตสิก (เวทนาขันธ์, สัญญาขันธ์, และสังขารขันธ์) และมีจิต (วิญญาณขันธ์)^๖ โดยมุ่งแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า ชีวิต มนุษย์ หรือ สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา เมื่อแบ่งแยกส่วนประกอบทั้ง ๕ ออกไป ก็ไม่มีตัวตนเหลืออยู่ หลักขันธ์ ๕ แสดงให้เห็นว่าชีวิตเป็นการประชุมเข้าของส่วนประกอบต่าง ๆ ส่วนประกอบแต่ละอย่างนั้นเอง ก็ไม่ใช่ตัวตน สิ่งทั้งหลายล้วนอยู่ในรูปของกระแส ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์ที่เนื่องอาศัยกันและกัน และเรียก

^๒ แปลก สนธิรักษ์, พจนานุกรมบาลี-ไทย, หน้า ๑๒๐.

^๓ ศ. ข. (ไทย) ๑๑/๕๕/๕๑.

^๔ ขุนสรวทกิจโกศล, คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: คณะธรรมสาส์กฉา วัดมหาธาตุ, ๒๕๑๒), หน้า ๑๑.

^๕ ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๖/๒๔๒.

^๖ สนธิ ศรีสำแดง, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ๑๔ ตุลาการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๔๘.

ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยนี้ว่า “กฎธรรมชาติ” หรือบางท่านเรียกว่า “กฎสากล”^๖ ซึ่งปรากฏอยู่ในหลักธรรม ๒ หมวดคือ “ไตรลักษณ์” และ “ปฏิจจสมุปบาท” ที่สัมพันธ์เนื่องอาศัยสืบต่อกัน ไม่มีส่วนใดในกระแสที่คงอยู่ได้ มีแต่การเกิดขึ้นแล้วสลายตัวไปพร้อมกับปัจจัยให้มีการเกิดขึ้นแล้วสลายตัวต่อ ๆ ไปอีก ไม่มีส่วนไหนในตัวเราที่ไม่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง^๗ หรือกระบวนการนี้ดำเนินไปอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ ชั้น ๕ หรือชีวิต ยังเป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อยู่ในภาวะแห่งอนิจจัง หมายถึง ไม่เที่ยง ไม่คงที่ ทุกขัง คือการถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัวอยู่ทุกขณะและอนัตตา คือไม่มีส่วนใดที่มีตัวตนที่แท้จริง และไม่อาจยึดถือเป็นตัวตนได้

๒.๒.๒ คุณค่าของชีวิต

แม้พุทธศาสนาจะมองชีวิตว่า อาศัยปัจจัยปรุงแต่ง แต่ก็ได้ให้ความสำคัญกับชีวิต และมองชีวิตว่ามีคุณค่า มีศักยภาพ ที่สามารถสร้างความเจริญให้กับตนเอง และสังคมได้ การพิจารณาถึงคุณค่าของชีวิตมนุษย์นั้น พิจารณาได้ ๓ ฐานะ คือ

(๑) คุณค่าในฐานะที่เป็นมนุษย์

พุทธศาสนาถือว่าการได้กำเนิดอรรถภาพเป็นมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากอย่างยิ่ง ดังพระพุทธพจน์ตรัสในเรื่องนี้ว่า “ภิกขุ มนุสฺสํ ปฏฺฐิตาโก การได้อรรถภาพเป็นมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ได้โดยยาก”^๘ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุผลสองประการคือ

ประการแรก เพราะการที่คนจะเกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ในด้านร่างกายและจิตใจ จะต้องอาศัยคุณธรรมที่ได้บำเพ็ญบุญบารมีเพียงพอเหมาะสมตั้งแต่ชาติปางก่อนจึงจะเกิดได้ เพราะมนุษย์เป็นสุคติภูมิ คือ ภูมิแห่งความดีงาม หรือเป็นที่อยู่ของสัตว์ผู้ไปดีไปงาม

ประการที่สอง จุดเริ่มต้นความเป็นมนุษย์เริ่มตั้งแต่จิตดวงแรก คือ ปฐมวิญญาณเกิดขึ้นในครรภ์มารดา^๙ เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็จะต้องพบกับอุปสรรค คือ ความเสี่ยงต่อความตาย ดังมี

^๖ วิจิตร เกิดวิสิษฐ์, คนในทัศนะของพุทธศาสนา อิสลามและคริสต์ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย เพื่อการพัฒนา, ๒๕๒๔), หน้า ๕๖.

^๗ สุนทร ณ รั้งยี, “ภาวะใกล้ดับจิตของมนุษย์ตามทรรศนะของพุทธปรัชญา”, วารสารบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย (๗ ธันวาคม ๒๕๒๕), หน้า ๑๓.

^๘ พุ. ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๒/๕๐.

^๙ วิ. มหา. (ไทย) ๒/๑๘๑/๒๖๕.

พระพุทธพจน์ว่า “มนุษย์ ย่อมจุติ ตายหายไปตามกาลที่เป็นอัมพุทะ บ้างในกาลเป็นเปลี บ้าง”^{๑๑}

เหตุผลดังกล่าวเป็นเครื่องเตือนใจได้ว่า ชีวิตหรือตัวตนของเรานั้นนับว่าเป็นสมบัติที่มี ค่ามากที่สุด และเป็นสิ่งที่หาได้ยากที่สุด เราจึงต้องทะนุถนอมให้ดี^{๑๒} อนึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ มิได้ จำกัดขอบเขตเพียงแก่ชีวิตของตนเองเท่านั้น แต่ยังมุ่งให้มนุษย์รู้จักเคารพต่อชีวิตของผู้อื่นด้วย

เนื้อความนี้ จึงเป็นสิ่งที่ชี้ว่า การทำลายคุณค่าของชีวิต ก็ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงถึง ขั้นขาดจากความเป็นพระภิกษุ และจากหลักคำสอนที่เป็นจริยธรรมพื้นฐานของชาวพุทธ คือ “เบญจ ศีล หรือ ศีลห้า” และ “เบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม” ได้วางกฎเกณฑ์ในเรื่อง “การห้ามฆ่า” ไว้เป็นข้อแรก ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อเป็นการพิทักษ์รักษาชีวิต เว้นจากการกระทำด้วยตนเอง และเว้นจากการสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิดชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป เพื่อเป็นการพิทักษ์มิให้มนุษย์มุ่ง ทำลายชีวิตที่ถือว่าเป็นสิ่งมีค่า

(๒) คุณค่าที่เกิดจากการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง

พุทธปรัชญานั้นจัดอยู่ในกลุ่มปรัชญาแนวมนุษยนิยม (humanism) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ ยกมนุษย์ไว้ในฐานะสูงสุดกว่าสัตว์ทั้งปวง เพราะมนุษย์มีศักยภาพที่จะฝึกฝนพัฒนาได้ และเมื่อ พัฒนาแล้วก็จะเป็สัตว์ที่ประเสริฐสุด^{๑๓} โดยอาศัยปัจจัยคือการพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้ ทำหน้าที่เป็นปกติและสอดคล้องกัน ดังพุทธพจน์ว่า “การฝึกจิตที่ควบคุมได้ยาก เปลี่ยนแปลงง่าย ขอบใฝ่แต่อารมณ์ที่ปรารถนา จัดว่าเป็นความดี เพราะจิตที่ฝึกแล้วนำสุขมาให้”^{๑๔} คือการทำให้จิต เกิดสุขภาพที่ดี เช่น แห่มชื้นเบิกบานอยู่เสมอให้จิตใจมี คุณภาพ คือมีคุณธรรมต่างๆ เช่น ให้รู้จัก บุญคุณของคนอื่น และพร้อมที่จะตอบแทนคุณและให้จิตมี สมรรถภาพ คือมีความสามารถที่จะเอา ไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือจิตมีความมุ่งมั่นเอาจริงเอาจังกับการทำงานและการพัฒนา

^{๑๑} พุ. ม. (ไทย) ๒๕/๑๘๓.

^{๑๒} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) “ทบทวนตรึงนี้สักนีก่อนคิดฆ่าตัวตาย”, พุทธจักร, ปีที่ ๕๑ ฉบับที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๐.(กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๐) : ๒๕.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก จำกัด. ๒๕๓๕), หน้า ๔๕- ๕๐.

^{๑๔} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕/๒๒.

จิตใจนั้นไม่มีสิ้นสุด จนกว่าจะถึง “นิพพาน” ซึ่งเป็นจุดที่ “จิต” ได้รับการพัฒนาจนถึงที่สุดแล้วคือพ้นจากอำนาจของกิเลสอันเป็นโลกียวิสัยแล้ว^{๕๕}

ดังนั้น รากฐานทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับความรู้จักฝึกฝนพัฒนา และเมื่อพัฒนาแล้ว ก็ถือได้ว่า ได้เตรียมชีวิตให้พร้อมที่จะพัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ จนสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ และสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและสังคมได้

๓) คุณค่าที่เกิดจากการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา

มีพระพุทธพจน์ว่า “ปัญญาชีวิตี ชีวิตมาหุ เสฏฐัง การเป็นอยู่ด้วยปัญญาเป็นสิ่งที่ประเสริฐ”^{๕๖} การเป็นอยู่ด้วยปัญญาก็คือ การเข้าใจชีวิต และมองชีวิตตามความเป็นจริง และในอีกแง่มุมหนึ่งก็คือ การมองชีวิตของมนุษย์ในฐานะที่ต้องติดต่อเชื่อมโยงกับโลก ซึ่งมี ๒ ภาค เรียกว่าอายตนะหรือทวาร ได้แก่

ภาคแรก คือภาครับรู้และเสพสวาทโลก อาศัยทวาร ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำหรับรับรู้และเสพสวาทโลกที่ปรากฏแก่มนุษย์โดยลักษณะอาการต่างๆ ที่เรียกว่า อารมณ์ ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะและธรรมารมณ์

ภาคที่สอง คือภาคแสดงออกหรือกระทำต่อโลก อาศัยทวาร ๓ คือ กาย วาจา ใจสำหรับการกระทำต่อโลก โดยแสดงออกเป็นการกระทำ การพูด และการคิด^{๕๗}

ดังนั้นทวารหรืออายตนะจึงมีบทบาทสำคัญในชีวิต ซึ่งนักคิดบางท่านได้วางข้อเสนอพื้นฐานไว้ว่า “โลกและชีวิตคือจิตรู้อารมณ์” หรือ “โลกมีความหมายตามจิตรับรู้”^{๕๘} ซึ่งทำให้เราสามารถพิจารณาตรวจสอบและพิสูจน์กับประสบการณ์จริงในชีวิตที่เราต้องรับรู้สิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ของเราเพื่อให้เห็นความจริงในชีวิตโดยอาศัยการฝึกสติให้ระลึกหรืออย่างทันทั่วถึงต่อสิ่งที่กำลังปรากฏอยู่หรือพื้ผ่านพ้นไปซึ่งเป็นการฝึกฝนปัญญาด้วย ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการฝึกสติปัญญาว่าสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างทันทั่วถึงโดย

^{๕๕} จานงค์ ทองประเสริฐ, พุทธศาสนากับสังคมและการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดินอ้อ แกรมมี จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๓๒๕-๓๒๖.

^{๕๖} บุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑๑/๒๓๘.

^{๕๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม: ฉบับขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๓๓.

^{๕๘} ระวี ภาวิไล, อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๓๖), หน้า ๑๕.

ท่านกล่าวว่า “การแก้ไขปัญหานี้เฉพาะหน้าได้เพราะการฝึกสติปัญญานั้นเอง เป็นปัญญาที่มาในรูป
ฉับพลันกะทันหันต่อเหตุการณ์”^{๑๙}

เราอาจกล่าวได้ว่า อายุคนนี้เป็นจุดเริ่มต้นเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของทางแยกของความสุข
และความทุกข์หรือระหว่างกุศลกับอกุศล ทางสายหนึ่งนำไปสู่ความประมาทมัวเมาการทำชั่วและ
การยึดติดอยู่ในโลก ทางอีกสายหนึ่งนำไปสู่ความตื่นตัวและหลุดพ้นปัญหา คนเราทุกคนต่างก็
ต้องการความสุขไม่ต้องการความทุกข์และมีคนไม่น้อยที่แสวงหาความสุขเมื่อไม่พบความสุขที่
ต้องการก็หนี้อยล้า ผิดหวัง หมดอ้ายตายอยากในชีวิตปล่อยชีวิต เลื้อยเปื้อยไร้สาระ ทรมาณ
ตัวเอง หรือถึงกับขึ้นหนีโลกด้วยการฆ่าตัวตายซึ่งบางคนสรุปเองง่าย ๆ ว่า เพราะมี ตา หู จมูก ลิ้น
กาย และใจ มีแล้วโลกนี้ก็มีปัญหา เพราะฉะนั้นจึงไปฆ่าตัวตายเสีย ทำลายร่างกาย ทำลายประสาท
สัมผัสเสีย มันก็ไม่ได้เห็น ก็ไม่ได้ยิน แล้วก็พ้นทุกข์ ถ้าฆ่าตัวตายแล้วมันไม่รู้^{๒๐} การดำเนินชีวิตด้วย
แนวทางดังกล่าว จึงเป็นข้อห้ามที่ตนเองต้องกำหนดขึ้นมาเพื่อเอาตัวรอดในสังคม หรือเมื่อมีปัญหา
เกิดขึ้นก็จะใช้ปัญญาเป็นเครื่องแก้ไขว่าจะทำอะไร ชีวิตจะเดินไปทางไหน ตลอดถึงการที่จะตรัส
รู้ล้วนเป็นเรื่อง ปัญญาโดยได้แบ่งออกเป็น ๓ ประการดังนี้

- ๑) รู้เท่าทันความจริงของสิ่งทั้งหลายว่าเป็นอนิจจัง (ปัญญา)
- ๒) ปลงใจได้ จิตไม่หวั่นไหว มีความสุข (จิตใจเป็นอิสระหรือวิมุตติ)
- ๓) รู้ว่าความไม่เที่ยงแล้วเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย^{๒๑}

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงสอนให้มนุษย์รู้จัก และเข้าใจธรรมชาติของชีวิตตนเองและ
ของผู้อื่น เพื่อที่จะได้ไม่ต้องทุกข์โศก เสียใจ เมื่อต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ของชีวิต
อันจะก่อให้เกิดผลสำเร็จตามจุดหมายหมาย คือ การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สร้างสรรค์คุณค่าให้เกิด
ความสมบูรณ์แก่ชีวิตตนเองและสังคม

๒.๒.๓ เป้าหมายของชีวิต

ชีวิตของมนุษย์ตามพระคัมภีร์ของพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายหรือมีสิ่งที่
มนุษย์ต้องการและแสวงหา ซึ่งเป้าหมายของชีวิตนั้นในพระคัมภีร์ทางศาสนา หรือพระคัมภีร์ของนัก
ปรัชญาสำนักต่าง ๆ ก็ได้วางไว้แตกต่างกัน เช่น การเสียสละเพื่อผู้อื่นคือเป้าหมายชีวิตบ้างหรือ

^{๑๙} พุทธทาส ภิกขุ, สุจิตว่าง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐), หน้า ๓๑-๓๒.

^{๒๐} พระคัมภีร์ เมฆกู่โร, ชีวิตที่ไร้ปัญหา คุณค่าและประโยชน์ของความทุกข์, (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๒), หน้า ๒๐-๒๓.

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), โปชนกศัพท์พุทธวิธีเสริมสุขภาพ, อ้างใน เหตุปัจจัยที่จะทำให้
เจริญโยนิโสมนสิการ . . . www.seameo.org.v1.th.education.develop.princ2.htm.

การได้เข้าไปสู่อาณาจักรของพระเจ้าคือเป้าหมายของชีวิตตามจริยธรรมของผู้ที่มีความเชื่อต่อพระเจ้า^{๒๒} เป็นต้น ส่วนพระพุทธศาสนาได้กำหนดเป้าหมายของชีวิตไว้เป็น ๒ ระดับคือ

ก. ระดับโลกียะ เป็นหลักคำสอนพื้นฐานเพื่อความผาสุก กล่าวคือ เป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้ตนและผู้อื่นมีความสุขตามประสาชาวบ้านทั่วไป ซึ่งเป็นความสุขที่อยู่ในวังวนของการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพสาม คือ กามภพ (ภพของผู้เสวยกาม) รูปภพ (ภพของผู้ที่เข้าถึงรูปฌาน) และอรุณภพ (ภพของผู้ที่เข้าถึงอรุณฌาน) หลักธรรมที่พระพุทธองค์สอนโดยมีจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้ เรียกว่าโลกียธรรม คือ ธรรมที่เป็นวิสัยของชาวโลก ซึ่งมีอยู่มากมายจะยกมาพอเป็นตัวอย่างเท่าที่เห็นสมควร คือ ทัณฐัมมิกัตถสังวัตตนิคคธรรม ๔ ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันหรือหลักธรรม ๔ ประการ อันอำนวยการประโยชน์สุขในขั้นต้น ซึ่งมีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

๑. อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นในการประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน ในการทำธุระหน้าที่ของตน

๒. อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วย ความหมั่น ไม่ให้เป็นอันตราย รักษาการงานของตนไม่ให้เสื่อมไป

๓. กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี

๔. สมชีวิต ความเป็นอยู่เหมาะสม เลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก^{๒๓}

เมื่อกล่าวโดยสรุป หลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้สอนให้ ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร เลี้ยงชีวิตพอเหมาะสม จัดเป็นหลักธรรมที่สำคัญ สำหรับสร้างฐานะให้มีความมั่นคง มุ่งให้ผู้ปฏิบัติสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจซึ่งมีความสำคัญมากในการดำรงชีพของคฤหัสถ์ ส่วนชีวิตของพระสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหวังให้เป็นชีวิตที่พึ่งวัดอุทธน้อยที่สุด ทั้งนี้เพื่ออุทิศเวลาและแรงงานไปในด้านกิจเกี่ยวกับธรรมให้มาก ๆ โดยไม่ต้องกังวลกับการแสวงหาวัตถุ

อนึ่งในคำสอนเรื่อง กามโกติ ๑๐ (ผู้ครองเรือน,คฤหัสถ์ ๑๐ ประเภท)^{๒๔} เป็นจุดมุ่งหมายขั้นพื้นฐานบุคคลควรดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายอย่างน้อยถึงขั้นสัมปรายิกัตถะ กล่าวคือ เมื่อบรรลุทัณฐัมมิกัตถะแล้วก็ได้อยู่ แต่ยังไม่เพียงพอ หรือไม่ควรหยุดอยู่เพียงเท่านั้น ควรก้าวต่อไปให้ได้อย่างน้อยในส่วนของสัมปรายิกัตถะ ขั้นที่ ๒ คือจุดหมายชั้นเลขาเห็นหรือ

^{๒๒} คำสอนคาทอลิก อัสระ การออกกฎหมายอนุญาตทำแท้ง.การฆ่าตัวตาย.การขอมคาย...

www.issara.com.lesson.lesson13.html.

^{๒๓} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: สันนิบาตธรรมการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑-๔๒.

ประโยชน์เบื้องต้น ได้แก่ ความเจริญด้วยจิตใจที่เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความดีทำให้ชีวิตนี้มีค่าและเป็นหลักประกันในภพหน้า เรียกว่า สัมปรายิกัตถะสังวัตตนิกรรม ๔ ซึ่งมีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

๑. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา มีความอบอุ่นซาบซึ้งสุขใจ ไม่อ้างว้างเลือนลอย มีหลักยึดเหนี่ยวใจให้เข้มแข็ง

๒. สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีความภูมิใจในชีวิตสะอาดที่ได้ประพฤติแต่การอันดีงาม ด้วยความสุจริต

๓. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยจาคะ มีความอโหสิใจในชีวิต มีคุณค่า ที่ได้ทำประโยชน์ตลอดมาด้วยน้ำใจเสียสละ

๔. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา มีความแจ่มกระจ่างใจที่จะแก้ไขปัญหานานาชีวิตและการกิจไปได้ด้วยปัญญา^{๒๕}

เป้าหมายในระดับสัมปรายิกัตถะนี้ ได้แก่ ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้าเจริญเติบโตสูงขึ้นด้วยคุณธรรม ความใส่ใจในศีลธรรม ในเรื่องบุญกุศล ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม อาศัยศรัทธา ความเสียสละ การมีความมั่นใจในคุณธรรม มีความสงบสุขทางจิตใจ การรู้จักปีติสุข รักคุณภาพชีวิตและความเจริญงอกงามของจิตใจ คลายความยึดติดผูกพันในวัตถุ ไม่ตีค่าผลประโยชน์สูงเกินไปจนต้องไขว่คว้าอันนำมาซึ่งเหตุของการกระทำความชั่วร้าย

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าทรงเน้นหลักธรรมที่จะให้บรรลุประโยชน์ทั้งหลายอีกแนวทางหนึ่ง คือ ทรงย้ำอุปมาทศธรรม อันได้แก่ ความไม่ประมาท ไม่เพิกเฉย ละเลย หรือความเอาใจใส่ ระวังหรือระมัดระวัง ขวนขวาย ความเตรียมพร้อม ระวัง ทำสิ่งที่ควรทำ แก้ไขสิ่งที่ควรแก้ไข ปรับปรุง ประกอบกรรมที่ดีงามโดยถือว่าอุปมาทศธรรมนั้นเป็นคุณธรรมพื้นฐานหรือหลักใหญ่ที่จะให้บรรลุประโยชน์ ทั้งที่เป็นทิฏฐธัมมิกัตถะและสัมปรายิกัตถะ^{๒๖} นอกจากนี้หลักคำสอนดังกล่าว ยังมีหลักคำสอนพื้นฐาน ในการดำเนินชีวิตที่ดีพร้อมของฆราวาสที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นทั้งต่อตนเองและสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ เบญจศีล อันได้แก่ ศีล ๕ และเบญจธรรม อันได้แก่ ธรรม ๕ ประการ เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติฝ่ายศีลและฝ่ายธรรมที่สนับสนุนให้ได้ผลดียิ่งขึ้นกล่าวคือ หลักคำสอนพุทธจริยศาสตร์ระดับโลกียะนี้ เป็นพื้นฐานเพื่อเตรียมจิตใจให้พร้อมพอที่จะพัฒนาตนเองไปสู่การปฏิบัติธรรมในขั้นสูงขึ้นไป

^{๒๕} อ. อุฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๕/๓๔๓.

^{๒๖} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๕๕๖.

ข. ระดับโลกุตระ พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนให้พุทธศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมในสองระดับดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ทำให้ผู้ปฏิบัติตามนั้นได้รับผลดีแล้วเบื้องต้น แต่ยังไม่ถึงที่สุด คือ ยังไม่สามารถยกระดับจิตของตนให้เข้าถึงภาวะสูงสุดอันเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของมนุษย์นั้นคือ การบรรลุพระนิพพาน พระพุทธศาสนาจึงมีคำสอนที่เป็นหลักจริยธรรมที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติทำให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดอันเป็นยอดปรารถนาของทุกคน จริยธรรมขั้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนานั้นได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘^{๒๓} คือทางแห่งการดับทุกข์ หรือวิธีการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงที่สุดแห่งทุกข์หรือเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งมีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

๑. สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ
๒. สัมมาสังกัปปะ การดำริชอบ
๓. สัมมาวาจา การเจรจาชอบ
๔. สัมมากัมมันตะ การทำงานชอบ
๕. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ
๖. สัมมาวายมะ ความเพียรพยายามชอบ
๗. สัมมาสติ การระลึกชอบ
๘. สัมมาสมาธิ การตั้งใจชอบ

องค์ ๘ ของมรรคดังกล่าวมานี้ ข้อ สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ จัดเป็นศีล สัมมาวายมะ, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ เป็นสมาธิ ส่วน สัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ เป็นปัญญา แม้ว่าพระพุทธองค์จะทรงแสดงหลักปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานรวมไว้ในมรรคมีองค์ ๘ นี้ แต่มรรควิธีที่พระองค์ทรงเรียกว่า เป็นทางสายเอกที่นำตรงไปสู่จุดหมายนั้น คือ การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ (ที่ตั้งของสติ)^{๒๔} ซึ่งพอจะสรุปสาระสำคัญของสติปัฏฐาน ๔ ได้ว่า เป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายให้รู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพาน ได้มีสติกำหนดรู้เท่าทันปัจจุบันใน ๔ ด้าน อย่างแรก การพิจารณากายหรือตัวตนของเราว่าปัจจุบันนี้กายของเราเป็นอย่างไร หายใจเข้าหรือออก กู้แขน หรือเหยียดแขน เป็นต้น อย่างที่สอง การพิจารณาเวทนา เพื่อดูความรู้สึกในปัจจุบัน ขณะว่า สุข ทุกข์ หรือไม่ทุกข์ไม่สุข เป็นต้น อย่างที่สาม การพิจารณาจิต เพื่อรู้เห็นตามความเป็นจริงว่า จิตมีราคะ หรือปราศจากราคะ จิตมีโทสะหรือปราศจากโทสะ เป็นต้น อย่างที่สี่ การพิจารณาธรรม เช่น พิจารณาไตร่ตรองในอริยสัจธรรม ๔ ประการ เป็นต้น เมื่อปฏิบัติตาม

^{๒๓} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๘/๔๐๗.

^{๒๔} ม.มู. (ไทย) ๑๒/๑๐๖/๗๗.

หลักสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งก็คือ มรรคมงคล ๘ นี้แล้ว จิตก็จะเป็นสมาธิเกิดปัญญาญาณ พิจารณาเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่มันเป็นจริง คือ เห็นแจ้ง เรียกตามภาษาบาลีว่า วิปัสสนา ซึ่งสามารถตัดกิเลสได้โดยสิ้นเชิง^{๒๕} เป็นความดีสูงสุดหรืออุดมคติทางพุทธศาสนา ได้แก่ ความเป็นอิสระจากกิเลสทั้งปวงเป็นสภาวะของความสมบูรณ์ทางศีลธรรม^{๒๖}

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าคำสอนของพุทธจริยศาสตร์ระดับโลกียธรรม นั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อการขัดเกลาจิตใจในระดับเบื้องต้น ถ้าหากบุคคลไม่ได้รับการฝึกฝนและได้รับความสุขในระดับเบื้องต้น ความพยายามในอันที่จะให้มีความสุขในระดับโลกุตระอันเป็นจุดหมายปลายทางเกิดขึ้นก็จะมีไม่ได้ เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความสุขในระดับโลกียะและความสุขในระดับโลกุตระจึงเป็นเหตุผลของกันและกันและสัมพันธ์กันดังกล่าวนี้นี้

๒.๓ อธิวินิบาตกรรมตามพระคัมภีร์ของพุทธศาสนา

๒.๓.๑ ความหมายของอธิวินิบาตกรรมตามพระคัมภีร์ของพุทธจริยศาสตร์

สำหรับพระคัมภีร์โดยทั่วไปเกี่ยวกับการให้คำนิยามของคำว่า อธิวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตายนั้นมีผู้ให้คำนิยามไว้อย่างหลากหลาย ในพุทธศาสนามีรากศัพท์หลายคำที่มีความหมายว่า “ฆ่า” เช่น ปหฺร, เณฺทน, วรฺก, จีวิตา โวโรปน, หนฺตุ, มาร, ฆาต และวินิปาต ในที่นี้จะแบ่งแยกออกเป็น ๒ กลุ่มตามความหมาย คือ การฆ่าในความหมายทั่วไป และในความหมายที่เป็นการฆ่าตนเองหรือการฆ่าตัวตาย สำหรับการฆ่าในความหมายทั่วไป เช่น คำว่า “เณฺทน, วรฺก, จีวิตา โวโรปน,” ซึ่งมาจากคำว่า “เณฺทน วรฺก พฺนฺชณ วิปลาโมสอาโลปสหาการ”^{๒๗} ซึ่งหมายถึง ทำการตัดการฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการกรรโชกเป็นกระบวนการทำร้าย หรือทำกรรมทุกวิถีทางที่จะทำให้สำเร็จสมความมุ่งหมาย หรือคำว่า “หนฺตุ” แปลว่า การฆ่า มาจากคำว่า “หนฺตุกาโมสิดิ”^{๒๘} แปลว่า ต้องการฆ่า หรือใครที่จะฆ่า “โวโรปน” แปลว่า ปลง หรือ ทำให้ตายมาจากคำว่า “จีวิตา โวโรปนฺตุ” ซึ่งแปลว่า ปลงหรือปลิดชีพและฆ่า หรือทำให้เสียชีวิตด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนการฆ่าในความหมายว่า อธิวินิบาตกรรมนั้นมีปรากฏใน คติยปาราชิกสิกขาบท วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ที่ใช้ในบาลีโดยตรงก็คือ “อตุตฺตวินิปาต” แปลว่า การปลงชีวิตตนเอง^{๒๙} ซึ่งปรากฏในพุทธคำรัส

^{๒๕} มหาสติปัฏฐานสูตร พระไตรปิฎก(ไทย) เล่มที่ ๑๐.

^{๒๖} เก. เอ็น. ชยคิเลเก, *จริยศาสตร์แนวพุทธ*, แปลโดย สุเชาว์ พลอยชุม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ๒๕๓๗). หน้า ๑๒.

^{๒๗} ที.สี.(บาลี) ๕/๕๗/๗๔.

^{๒๘} วิ.จุ.(บาลี) ๗/๗๖๗/๑๗๕.

^{๒๙} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๖๖-๑๖๗.

ว่า “ก็ ภิกษุใดจงใจพรากรากายมนุษย์จากชีวิต”^{๓๔} หรือแสวงหาศัตรา^{๓๕} อันจะพรากรากายจากชีวิต...”^{๓๖} หรือหมายถึงพรากรากายจากชีวิต ความว่า ตัดทอน บั่นรอน ซึ่งอินทรีย์คือชีวิต ทำความสืบทอดให้สิ้นสุดลง ซึ่งปรากฏในฉนโนวาทสูตรและโคธิกสูตร พบว่ามีจุดร่วมกันของคำนิยามและความหมายประการหนึ่งก็คือ “การนำศัตรามาเพื่อฆ่าตัวเอง ด้วยตัวเราเอง” หรืออาจจะพิจารณาประเด็นของการนิยามศัพท์ว่าอัตวินิบาตกรรม นั้นว่า เป็นการจงใจทำลายชีวิตของตนให้สิ้นไปด้วยความพยายามของตนเองหรือใช้ให้ผู้อื่นทำก็ได้

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า คำว่า การฆ่าตัวตาย ในทรรณะของพุทธศาสนานั้นตรงกับคำว่า อัตวินิบาตกรรม แปลว่า การจงใจทำลายชีวิต(ชั้น๕) ของตนเองให้สิ้นไปหรือขาดการสืบทอดซึ่งหากพิจารณาจากพุทธคำรัสว่า “ก็ ภิกษุใดจงใจพรากรากายมนุษย์” จะพบว่า คำว่า “จงใจ” ซึ่งหมายถึงเจตนา การฆ่าตัวเองด้วยวิธีใด ๆ ก็ตามถ้าไม่มีเจตนาหรือจงใจการฆ่านั้นก็ไม่ใช่เรียกว่าเป็นอัตวินิบาตกรรม เช่น นาย ก. ถัดกลุ่มมีปัญหาเกี่ยวกับหนี้สินพันตัว จึงคิดว่าถ้าอยู่ไปจะต้องลำบากเรื่องการใช้หนี้ หากตายไปคงไม่ต้องมารับผิดชอบ นาย ก. จึงลงมือผูกคอตายในวันต่อมา ส่วนนาย ข. ได้คิดทำเงื่อนไขเพื่อค้ำประกันที่เข้ามากินอาหารโดยผูกเชือกที่ทำเงื่อนไขไว้บนข้อ บังเอิญว่าเชือกที่ผูกกับขี้นั้นอยู่สูงจากพื้นนาย ข. จึงเอาเก้าอี้มารองแล้วขึ้นไปทดลองเอาคอสอดเข้าไปในเชือก แต่เพราะเหตุที่เก้าอี้ลื่นทำให้เงื่อนรัดคอนาย ข. จนเสียชีวิต จากทั้ง ๒ จะพบว่ากรณีนาย ก. นั้นจัดว่าเป็นอัตวินิบาตกรรมเพราะมีเจตนา แต่กรณีนาย ข. ไม่ถือว่าเป็นอัตวินิบาตกรรมเพราะไม่มีเจตนาแต่ต้น

พระพุทธเจ้าวางเกณฑ์สำหรับภิกษุที่ต้องอาบัติไว้ด้วย คำว่า “สจิตตกะ” ซึ่งคำนี้หมายถึง “มีเจตนา, เป็นไปโดยตั้งใจ”^{๓๗} กรณีศึกษาประเด็นนี้ก็คือ เรื่องของภิกษุที่กระโดดหน้าผาโดยประสงค์ที่จะฆ่าตัวตายเนื่องจากเบื่อหน่ายในชีวิต เมื่อตกลงมาแล้วเกิดทับอุบาสกเสียชีวิต เพราะท่านไม่จงใจฆ่าคนตายท่านจึงไม่อาบัติปาราชิก แต่ท่านจงใจและพยายามที่จะทำอัตวินิบาตกรรม พระองค์จึงปรับอาบัติทุกกฎ เกี่ยวกับเรื่องเจตนา พระองค์ได้ทรงย้ำเสมอว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราเรียกเจตนาว่า “เป็นกรรม” กรรมดีหรือกรรมชั่วจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะเรามีเจตนาเป็นปฐม ด้วยเหตุนี้ จะพบความจริงว่าการกระทำทุกอย่างในทางพระพุทธศาสนาที่จะถือได้ว่ามี

^{๓๔} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๗๒/๑๔๑.

^{๓๕} ม.อุปรี. (ไทย) ๑๔/๓๘๕-๓๘๘/๔๔๒-๔๔๓.

^{๓๖} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๖๓/๑๓๕.

^{๓๗} พระราชวรเมธี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๕๖.

ความผิดหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับเจตนาแรกเริ่มของบุคคลเป็นเกณฑ์ตัดสิน เนื่องจากเจตนา นั้นจะ กลายเป็นแรงจูงใจสำคัญในการสั่งให้กายกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

จุดที่ต้องให้ความสนใจคือว่า การปรับอาบัตินั้นพระองค์จะปรับอาบัติเฉพาะพระภิกษุที่ ทำอติวินยาศกรรมและมีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่สำหรับผู้ที่ทำอติวินยาศกรรมไปเรียบร้อยแล้วจะเห็นว่า พระองค์มิได้ทรงปรับอาบัติแต่ประการใด ดังจะเห็นได้จากคติยปราชิกที่มีกรณีภิกษุซึ่งได้ พิจารณาอสุกกรรมฐานเสร็จ บางรูปก็ทำอติวินยาศกรรม บางรูปก็ไปฆ่ารูปอื่นตาย^{๓๘} พระองค์ทรง ดำเนินการกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่เหมาะสมแก่สมณะที่จะทำเช่นนั้น หลังจากนั้น พระองค์ก็ปรับอาบัติปราชิกแก่ภิกษุที่ไปฆ่าคนอื่นตาย แต่พระองค์กลับมิได้ทรงปรับอาบัติแก่ พระภิกษุที่ทำอติวินยาศกรรม นั่นก็แสดงว่า อาบัติหรือความผิดของศีลนั้น จะปรับได้ก็ต่อเมื่อยังมี ชีวิตอยู่เท่านั้น จะไม่ครอบคลุมไปถึงภิกษุที่ตายไปแล้ว พระภิกษุที่ทำอติวินยาศกรรมไปแล้วจึงไม่ ต้องอาบัติ

ประเด็นต่อมาคืออติวินยาศกรรมผิดศีลข้อปาณาติบาตหรือไม่ ก่อนที่จะหาคำตอบได้ว่า อติวินยาศกรรมผิดศีลข้อที่ ๑หรือปาณาติบาต หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาว่าการทำอติวินยาศกรรม เข้าเกณฑ์องค์ประกอบของปาณาติบาตทุกข้อหรือไม่ อย่างไร

การกระทำที่ถือได้ว่าผิดศีลข้อปาณาติบาตนั้น จะต้องถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการด้วยกัน กล่าวคือ

- (ก) สัตว์มีชีวิต (ปาโณ)
- (ข) รู้ว่าสัตว์มีชีวิต (ปาณสัทญญิตา)
- (ค) มีเจตนาจะฆ่า (วธกเจตนา)
- (ง) มีความพยายามที่จะฆ่า (วธกปโยโค)
- (จ) สัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น (เตน มรณ)

จะอย่างไรก็ตาม ในองค์ประกอบทั้ง ๕ ประการนี้ สิ่งที่ต้องถือว่ามิใช่อุบายอย่างสูงต่อ การทำปาณาติบาตก็คือ “วธกเจตนา” ซึ่งหมายถึง จิตที่จะฆ่า เนื่องจากการจงใจมานั้น จะดำรงอยู่ บนฐานของการกระทำที่เป็นอกุศล อันประกอบไปด้วยโทสะ และโมหะ ซึ่งการกระทำที่ตกอยู่ใน อำนาจของอกุศลจิตจะทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่า “บาป” ขึ้นมา ดังนั้นอติวินยาศกรรมถ้ากระทำจน เป็นผลสำเร็จ ผู้กระทำก็น่าจะได้รับ “บาป” นั้นไปด้วย

^{๓๘} วิ.มหา.(ไทย)๑/๑๖๒-๑๖๖/๕๓-๕๗.

๒.๓.๒ หลักฐานการทำอัฐวินิบาตกรรมในวรรณกรรมของพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาวรรณกรรมของพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระไตรปิฎกและอรรถกถาพบว่า มีหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำอัฐวินิบาตกรรมอยู่หลายกรณี ซึ่งบางกรณีจัดเป็นอาทิกำมิกะ คือ เป็นเหตุที่ทำให้มีการบัญญัติสิกขาบทขึ้นมา และกรณีการทำอัฐวินิบาตกรรมที่ถือว่าเป็นต้นบัญญัติสิกขาบทนั้นก็ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความร้ายแรง เพราะเป็นอาบัติปาราชิกที่มีโทษถึงขั้นขาดจากความเป็นภิกษุ นอกจากนี้ก็มีการทำอัฐวินิบาตกรรมอีกหลายกรณีซึ่งเราสามารถจะศึกษากรณีตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ ๑ เรื่องภิกษุหลายรูปเป็นอาทิกำมิก^{๓๕} ตติยปาราชิก

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามทวัน เขตพระนครเวสาลี ครั้งนั้นพระองค์ทรงแสดงอสุกกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกกัมมัฏฐาน ทรงสรรเสริญคุณแห่งการเจริญอสุกกัมมัฏฐานทรงพรรณนาคุณอสุกสมาบัติเนื่อง ๆ โดยอเนกปริยายแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะพระภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราปรารถนาจะหลีก ออกเร้นอยู่ตลอดถึงเดือน ไคร ๆ อย่างเข้าไปหาเรานอกจากภิกษุผู้นำบิณฑบาตไปให้รูปเดียวภิกษุเหล่านั้นรับ รับสั่งแล้ว ไม่มีใครกล้าเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเลย นอกจากพระภิกษุผู้บิณฑบาตเข้าไปถวายรูปเดียว ภิกษุเหล่านั้นสนทนากันว่า พระผู้พระภาคทรงแสดงอสุกกถา ทรงพรรณนาคุณแห่งอสุกกัมมัฏฐาน ทรงสรรเสริญคุณแห่งการเจริญอสุกกัมมัฏฐานทรงพรรณนาคุณอสุกสมาบัติเนื่อง ๆ โดยอเนกปริยายดังนี้ แล้วพากันประกอบความเพียรในการเจริญอสุกกัมมัฏฐาน หลายอย่างหลายกระบวนอยู่ ภิกษุเหล่านั้นก็อด ระอา เกลียดซึ่งร่างกายของตน ดุจสตรีรุ่นสาวหรือบุรุษรุ่นหนุ่ม พอใจในการตกแต่งกาย อาบน้ำสระเกล้า มีชากสพฺพ ชากสพฺพนํขหรือชากสพฺพนุญย์มากล้องอยู่ที่คอ ฟิงอิดอัด สะอิดสะเอียน เกลียดซึ่ง ฉะนั้น จึงปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าก็เข้าไปหาภิกษุชุกกัสมณกุตต์ กล่าวอย่างนี้ว่า พ่อคุณของท่านได้ปลงชีวิตพวกฉันที่ บาตรจีวรนี้จักเป็นของท่าน ครั้งนั้นภิกษุชุกกัสมณกุตต์ อันภิกษุทั้งหลายจ้างด้วยบาตรจีวรจึงปลงชีวิตภิกษุเป็นอันมากแล้ว ถีอดาบเปื้อนเลือดแล้วเดินไปทางแม่น้ำวัคคุมทา ในขณะที่ภิกษุชุกกัสมณกุตต์กำลังล้างดาบที่เปื้อนเลือดอยู่นั้นได้มีความรำคาญ ความเดือดร้อนว่า ไม่ใช่ลาภของเราหนอ ลาภของเราไม่มีหนอ เราได้ชั่วแล้วหนอ เราไม่ได้ดีแล้วหนอ เราสร้างบาปไว้มากจริงหนอ เพราะเราได้ปลงชีวิตภิกษุทั้งหลายซึ่งเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม ขณะนั้นเทพดาคนหนึ่งผู้นับเนื่องในหมู่มาร เดินมาบนน้ำ ไม่ได้แตก ได้กล่าวคำนี้กะเขาว่า ดีแล้ว ดีแล้ว ท่านสัตบุรุษ เป็นลาภท่าน ท่านได้ดีแล้ว ท่านได้สร้าง

^{๓๕} วิ.มท.(ไทย) ๑/๔๓/๒๖๑.

สมบุญไว้มาก เพราะท่านได้ช่วยส่งคนที่ยังข้ามไม่พ้นให้ข้ามพ้นได้ ครั้นมิลลันทิสมนกุตต์ ได้ทราบว่าเป็นลาภของเรา เราได้ดีแล้ว เราได้สร้างสมบุญไว้มาก เพราะเราได้ช่วยส่งคนที่ยังข้ามไม่พ้นให้ข้ามพ้นได้ ดังนี้ จึงถือดาบอันคม จากวิหารเข้าไปสู่วิหาร จากบริเวณเข้าไปสู่บริเวณ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ใครยังข้ามไม่พ้น ข้าพเจ้าจะช่วยให้ข้ามพ้น บรรดาภิกษุเหล่านั้นภิกษุเหล่าใด ยังไม่ปราศจากราคะ ความกลัว ความหวาดเสียว ความสยองข่มมีแก่ภิกษุเหล่านั้น ส่วนภิกษุเหล่าใด ปราศจากราคะแล้ว ความกลัว ความหวาดเสียว ความสยองข่มไม่มีแก่ภิกษุเหล่านั้นในเวลานั้น ครั้งนั้น มิลลันทิสมนกุตต์ ปลงชีวิตภิกษุเสียวันละ ๑ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง ๔ รูปบ้าง ๕ รูปบ้าง ๖ รูปบ้าง ๗ รูปบ้าง ๘ รูปบ้าง ๙ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง ๒๐ รูปบ้าง ๓๐ รูปบ้าง ๔๐ รูปบ้าง ๕๐ รูปบ้าง ๖๐ รูปบ้าง^{๔๐}

ต่อมาเมื่อพระพุทธองค์ออกจากสมาบัติก็พบว่ามิมีจำนวนพระภิกษุลดน้อยลงมากกว่าเดิม จึงตรัสถามพระอานนทจันทราบเรื่องดังกล่าวจากนั้นทรงสั่งประหารสังฆและทรงติเตียนการกระทำของพระภิกษุเหล่านั้นว่า

การกระทำของภิกษุเหล่านั้นไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนภิกษุเหล่านั้นจึงได้ปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง บางเหล่าเข้าไปหา มิลลันทิสมนกุตต์พูดอย่างนี้ว่า พ่อคุณขอท่านช่วยปลงชีวิตพวกฉันที่คู่อ่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของภิกษุเหล่านั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... คู่อ่อนภิกษุทั้งหลายก็เลวพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่า ภิกษุใดจงใจ พราศกายมนุษย์จากชีวิต แม้ภิกษุนั้นเป็นปราชิกหาสังวาสมิได้^{๔๑}

กรณีที่ ๒ การทำอัตวินิบาตกรรมของพระฉนนะ

กรณีนี้ปรากฏใน จันโนวาทสูตร กล่าวถึง พระฉนนะอาพาธ ต้องการทำอัตวินิบาตกรรม แต่ถูกพระสารีบุตรห้ามไว้ว่า “พระฉนนะไม่ควรตาย ทุกคนต้องการให้พระฉนนะอยู่ต่อไป” เมื่อพระสารีบุตรกลับ พระฉนนะก็ทำอัตวินิบาตกรรม ความทราบถึงพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสว่า

คู่อ่อนสารีบุตร ฉนนะภิกษุยังมีสกุลมิตร สกุลสหาย และสกุลที่คอยตำหนิอยู่ก็จริง แต่เราหาเรียกบุคคลว่าควรถูกตำหนิด้วยเหตุเพียงเท่านี้ไม่ สารีบุตร บุคคลใดละทิ้งกายนี้และ

^{๔๐} วิ.มหา.(ไทย) ๑/๑๗๖/๒๘๕.

^{๔๑} วิ.มหา(ไทย) .๑/๑๖๖/๑๒๒-๑๒๓.

ยังยึดมั่นกายอื่น บุคคลนั้นเราเรียกว่าควรถูกตำหนิ ฉะนั้นภิกษุหามีลักษณะนั้นไม่ ฉะนั้น ภิกษุหาศัตรมาฆ่าตัวตายอย่างไม่ควรถูกตำหนิ^{๔๒}

ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ทรงไม่ตำหนิการทำอัตวินิบาตกรรมของ พระฉนนะก็เพราะแม้ในลำดับ(จิต) แรก อัตวินิบาตกรรมเป็นความหลงผิด แต่ในลำดับ(จิต)หลัง เมื่อพระฉนนะได้ลงมือฆ่าตัวเองแล้ว จิตได้ยกขึ้นสู่ความเป็นอริยจิต^{๔๓} ในลักษณะเช่นนี้ การทำ อัตวินิบาตกรรมจึงไม่ถือว่าเป็นความผิด อัตวินิบาตกรรมในลักษณะนี้ไม่ถือว่าเป็นการเบียดเบียน ตนเอง เมื่อพิจารณา พุทธพจน์ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ไม่ทรงติเตียนการทำ อัตวินิบาตกรรมของพระฉนนะ ก็เพราะพระฉนนะได้ลงมือฆ่าตัวเองนั้น จิตของท่านได้ยกขึ้นสู่ กระแสแห่งความหลุดพ้นและจบชีวิตไปพร้อมกับการสิ้นอาสวะ

กรณีที่ ๓ การทำอัตวินิบาตกรรมของพระโคธิกะ

กรณีนี้ปรากฏอยู่ในโคธิกสูตร กล่าวว่า พระโคธิกเถระ เป็นพระเถระที่มุ่งปฏิบัติธรรม ด้วยความเพียรจนได้เจโตวิมุตติ ภายหลังท่านเสื่อมจากเจโตวิมุตติถึง ๖ ครั้งพระโคธิกะได้เผชิญ สถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจเลือกกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ในครั้งที่ ๓ ท่านพระโคธิกเถระ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรอุทิศกายและใจอยู่ ก็ได้บรรลุเจโตวิมุตตินั้นอีกชั่วคราว ครั้งนั้น ท่าน พระโคธิกะคิดดังนี้ว่า เราได้เสื่อมจากเจโตวิมุตติชั่วคราว ๖ ครั้งแล้วทางที่ดีเราพึงนำศาสดามา(ฆ่า ตัวตาย)^{๔๔} ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาตว่า “นักปราชญ์ผู้ใดสมบูรณ์ด้วย ปัญญามีปกติเพ่งพินิจ ยินดีในฌานทุกเมื่อปากเพียรตลอดวันและคืน ไม่เสียดายชีวิต จนกระทั่ง พังอยู่แล้ว ไม่กลับมาสู่ภพใหม่ นักปราชญ์นั้นคือพระโคธิกกุลบุตรได้ถอนตัณหาพร้อมทั้งราก ปรินิพพานแล้ว”^{๔๕}

จากข้อความในพระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อพระโคธิกะได้ลงมือฆ่าตัวเองนั้นจิต ของท่านได้ยกขึ้นสู่ความเป็นอริยจิต ได้เจโตวิมุตติ แล้ว

^{๔๒} ม.อ.(ไทย) ๑๔/๓๘๕-๓๘๘/๔๓๒-๔๓๓.

^{๔๓} ม.อ.(ไทย) ๑๔/๓๕๓/๔๐๓.

^{๔๔} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๑๕๕/๒๐๕.

^{๔๕} อัง.ปัญจก.(ไทย) ๑๕/๑๕๕/๒๐๓.

กรณีที่ ๔ กรณีการทำอัตวินิบาตกรรมของพระวัณโณ

พระภิกษุชื่อวัณโณเป็นไข้อาพาธหนัก ได้ให้ภิกษุผู้อุปฐากขอลุสเชิญพระพุทธองค์พระพุทธรูปทรงอนุเคราะห์ เสด็จเข้าไปหาท่านวัณโณ ได้ตรัสถาม ถึงอาการอาพาธได้ทรงทราบความอาพาธของพระวัณโณนั้นแล้ว ได้ตรัสธรรมเทศนาในความไม่เที่ยงแท้ แห่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณฯ เมื่อพระพุทธองค์ทรงเสด็จกลับแล้วไม่นานได้เรียก ภิกษุอุปฐากทั้งหลายมาแล้วกล่าวว่า มาเถิด อวุโส ท่านจงช่วยอุ้มเราขึ้นเตียงแล้ว หามไปยังวิหารกาฬสัณฐิกขังกุเขาสีลิลีฯ เมื่อปฐมยามล่วงไป เทวดา ๒ องค์ เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์เทวดาองค์หนึ่งได้กราบทูลว่า พระเจ้าข้า วัณโณภิกษุ คิดเพื่อความหลุดพ้น เทวดาอีกองค์หนึ่งได้กราบทูลว่า พระเจ้าข้าก็วัณโณภิกษุนั้นหลุดพ้นดีแล้ว จักหลุดพ้นได้แน่แท้ ฯ ครั้นพอรাত্রีน้นผ่านไป พระพุทธรูปตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า มาเถิด จงพากันเข้าไปหาวัณโณบอกวัณโณภิกษุอย่างนี้ว่า อวุโส วัณโณ ท่านจงฟังพระดำรัสของพระพุทธองค์และคำของเทวดา ๒ องค์ ฯ พระวัณโณได้ทราบข้อความนั้นแล้วกล่าวว่า อวุโส ถ้าเช่นนั้นท่านจงช่วยถวายบังคมพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า ตามคำของผมนี้นะ

พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ไม่เคลือบแคลงว่า รูปไม่เที่ยง ไม่สงสัยว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ ไม่สงสัยว่าสิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดาความพอใจที่ดี ความกำหนดที่ดี ความรักใคร่ที่ดี ในสิ่งนั้น มิได้มีแก่ข้าพระองค์. ข้าพระองค์ไม่เคลือบแคลงว่าเวทนา...สัญญา...สังขาร...วิญญาณไม่เที่ยง ไม่สงสัยว่าสิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นทุกข์ไม่สงสัยว่า สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดาความพอใจที่ดี กำหนดที่ดีความรักใคร่ที่ดี ในสิ่งนั้น มิได้มีแก่ข้าพระองค์”^{๔๖}

ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระวัณโณแล้วหลีกไป ครั้งนั้น เมื่อภิกษุเหล่านั้น หลีกไปไม่นานท่านพระวัณโณก็นำเอาศาตรามาฆ่าตัวเองตาย

พระพุทธองค์ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่ามาไปกันเถิดภิกษุทั้งหลาย เราจะพาไปยังวิหารกาฬสัณฐิก ขังกุเขาสีลิลี ซึ่งเป็นที่ที่วัณโณภิกษุบุตรนำเอาศาตรามา ลำดับนั้นพระพุทธองค์เสด็จไปยังวิหารกาฬสัณฐิก ขังกุเขาสีลิลี พร้อมด้วยภิกษุเป็นจำนวนมาก ได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระวัณโณนอนคอบิดอยู่บนเตียงแต่ไกล จากนั้นพระพุทธองค์จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วัณโณภิกษุบุตรมิได้ตั้งอยู่ นั่นคือปรินิพพานแล้ว

^{๔๖} ส.บ.(ไทย) ๘/๒๑๕/๑๑๕.

กรณีที่ ๕ เรื่องอุบาสกคนหนึ่ง

สมัยหนึ่ง อุบาสกคนหนึ่งเป็นไข้ ภริยาของเขาเป็นคนสวย น่าเอ็นดู น่าชม พวกพระฉัพพัคคีย์^{๔๓} มีจิตปฏิพัทธ์ในหญิงนั้นจึงดำริขึ้นว่า ถ้าอุบาสกสามียังมีชีวิตอยู่ พวกเราจักไม่ได้นาง ฉะนั้น พวกเราจักพรณาคณแห่งความตายแก่อุบาสกนั้น ครั้นดำริเช่นนี้แล้วจึงเข้าไปหาอุบาสกนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า ดูกรอุบาสก ท่านเป็นผู้ทำความดีไว้แล้ว ทำกุศลไว้แล้ว ทำความต้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป มิได้ทำความชั่ว มิได้ทำความเสียหาย ทำแต่ความดี มิได้ทำบาปจะมีประโยชน์อะไรแก่ท่านด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้ ท่านตายเสีย ดีกว่าเป็นอยู่ เมื่อท่านตายไปแล้วท่านจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ จักได้รับบำเรอเพียบพร้อมอิมเอบด้วยเบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ ในสุคติโลกสวรรค์นั้น

ครั้งนั้น อุบาสกนั้นเห็นจริงว่า ท่านพูดจริง เพราะเราทำความดีไว้แล้ว ทำกุศลไว้แล้ว ทำความต้านทานต่อความขลาดไว้แล้ว มิได้ทำบาป มิได้ทำความชั่ว มิได้ทำความเสียหายเราทำแต่ความดี เรามิได้ทำความชั่ว จะประโยชน์อะไรแก่เรา ด้วยชีวิตอันแสนลำบากยากแค้นนี้เราตายเสีย ดีกว่าเป็นอยู่ ตายจากโลกนี้ เมื่อละจากโลกนี้แล้ว เราจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ จักได้รับบำเรอเพียบพร้อมอิมเอบด้วยเบญจกามคุณอันเป็นทิพย์ ในสุคติโลกสวรรค์นั้น ดังนี้แล้ว เขาจึงรับประทานโภชนะที่แสดง เคี้ยวทานิยะที่แสดง ลืมขาทนิยะที่แสดง และดื่มปานะที่แสดง เมื่อเป็นเช่นนั้น ความป่วยหนักก็เกิดขึ้น เขาถึงแก่กรรมเพราะป่วยไข้นั้นเอง^{๔๔}

เมื่อพิจารณาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก เราก็จะพบในพระสูตรว่าหลักฐานการทำอติวินิบาตกรรมที่กล่าวมานั้น กรณีของพระฉัพพัคคีย์ พระโคธิกะ และพระวัคคลิ ถือเป็นกรณีที่เกิดขึ้นภายหลังจากกรณีต้นบัญญัติซึ่งทั้ง ๓ กรณีเป็นการกล่าวถึงพระเถระผู้สามารถยกจิตขึ้นสู่อารมณ์กรรมฐานจนสามารถบรรลุธรรมขั้นสูงได้ เหตุเพราะการทำอติวินิบาตกรรมของพระเถระทั้ง ๓ นั้นเป็นการกระทำที่สืบเนื่องไปสู่การบรรลุมรรคผล

^{๔๓} พระในพระพุทธศาสนาที่รวมกันเป็นกลุ่มจำนวน ๖ รูป พระกลุ่มนี้ส่วนมากจะเป็นต้นเหตุของการบัญญัติพระวินัย.

^{๔๔} วิ.มหา.(ไทย) ๑/๑๓๕/๒๕๒.

๒.๓.๓ ประเภทของอตฺวินิบาตกรรม

เท่าที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาการทำอตฺวินิบาตกรรมแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. อตฺวินิบาตกรรมของคฤหัสถ์ ปุณฺณ^{๔๙} สำหรับบุคคลประเภทนี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีกิเลสเป็นกามโกติ อตฺวินิบาตกรรมนั้นมีสาเหตุมาจากความกลัดกลุ้มอันเนื่องมาจากความไม่รู้ (อวิชชา) ตามหลักความเป็นจริงว่าเมื่อชีวิตมีปัญหาจะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร หรือถูกล่อลวงว่า การทำอตฺวินิบาตกรรมนั้นเป็นทางออกของชีวิต เช่น กรณีของพระภิกษุหลายรูป(ในส่วนที่เป็นภิกษุผู้เป็นปุณฺณ) ที่เจริญอุสุภกรรมฐานแล้วอึดอัด ระอา เกลียดชังร่างกายของตน ดุสตรีนุสาวหรือบุรุษหนุ่ม พอใจในการตกแต่งกาย อาบน้ำสระเกล้า มีชาคศพญ ชาคศพญฺษหรือชาคศพญฺษมาคล้อยอยู่ที่คอ พึงอึดอัด สะอิดสะเอียน เกลียดชัง ฉะนั้น จึงปลงชีวิตตนเองบ้าง วานกันและกันให้ปลงชีวิตบ้าง ใ้ให้คนอื่นทำบ้าง^{๕๐} หรือกรณีอุบาสกคนหนึ่งที่ถูกภิกษุฉัพพัคคีย์หลอกลวงว่าการฆ่าตัวตายจะได้ไปสวรรค์^{๕๑} เป็นต้น ซึ่งกรณีนี้ถือว่าผู้ที่ฆ่าตัวตายนั้นเป็นปุณฺณอยู่แม้กระทั่งตอนเสียชีวิตก็ยังเป็นผู้ที่มีกิเลสไม่อาจจะขกจิตให้ข้ามพ้นกิเลสได้

๒. อตฺวินิบาตกรรมของพระอริยบุคคล พระอริยบุคคล หมายถึง บุคคลผู้บรรลุนิพพานวิเศษมิไศดาปตติมรรค^{๕๒} เป็นต้น อริยบุคคลนี้ตามนัยของพุทธจริยศาสตร์ถือว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในกระแสของการตรัสรู้เป็นผู้อยู่นอกกิเลส อตฺวินิบาตกรรมของบุคคลประเภทนี้ถือว่าเป็นกรณีพิเศษเนื่องจากพระอริยบุคคลเป็นผู้ที่สิ้นกิเลสหรืออยู่ในกระแสของการสิ้นกิเลสซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. พระโสดาบัน ผู้จะต้องกลับมาเกิดอีกไม่เกิน ๗ ชาติ
๒. พระสกิทาคามี ผู้จะต้องกลับมาเกิดอีกไม่เกิน ๓ ชาติ
๓. พระอนาคามี ผู้กลับมาเกิดเพียงชาติเดียว
๔. พระอรหันต์ ผู้สิ้นกิเลสไม่กลับมาเกิดอีกเลย

เมื่อพระอริยบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่อยู่ในกระแสแห่งการตรัสรู้แล้ว ย่อมไม่เสื่อมจากอริยมรรค ดังนั้น การทำอตฺวินิบาตกรรมของพระอริยสงฆ์เหล่านี้จึงเป็นเพียงสักว่าทำ กล่าวคือไม่มีอกุศลเจตนาในการกระทำนั้น เมื่อพิจารณาจากเจตนาจะพบว่าเป็นกรรมดาของพระอริยบุคคลที่อยู่ในกระแสของการตรัสรู้ที่จะต้องเป็นผู้ที่มีเจตนาดี ประกอบด้วยกุศลเป็นที่ตั้ง ดังนั้น

^{๔๙} พุ.ม.(ไทย) ๒๕/๒๒๑/๑๒๕.

^{๕๐} วิ.ม.หา.(ไทย) ๑/๑๗๖/๒๕๕.

^{๕๑} วิ.ม.หา.(ไทย) ๑/๑๘๐/๒๕๕๒.

^{๕๒} วิ.ม.(ไทย) ๕/๘๘/๑๐๑.

อติวินยัตกรรมของท่านจึงเป็นไปตามกระบวนการทางธรรมที่มีการพิจารณาด้วยสติ และ อติวินยัตกรรมย่อมเกิดจากอำนาจแห่งการพิจารณาความไม่เที่ยงของสังขาร ดังปรากฏในตติยปาราชิก(กรณี ๑)ที่เป็นอาทิกำมิก^{๕๓} เป็นหลัก แต่พระพุทธองค์ก็ทรงกำหนดว่าการกระทำความผิดที่ไม่สมควรแก่ภาวะความเป็นสมณะ เป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำเพราะไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น แต่การดำเนินนั้นก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความผิดเพราะท่านเหล่านั้นได้ก้าวเข้าสู่แดนแห่งความหลุดพ้นแล้วนั่นเอง

๓. อติวินยัตกรรมของสมณีสี คำว่าสมณีสี หมายถึงบุคคลผู้สิ้นอาสวะพร้อมกับสิ้นชีวิต ถือบรรลุพระอรหันตผลในขณะเดียวกับสิ้นชีวิต^{๕๔} ซึ่งถือว่าสมณีสีบุคคลเป็นบุคคลที่มีความพิเศษนอกเหนือจากบุคคลอื่นในฐานะที่สามารถตัดกิเลสได้พร้อม ๆ กับการสิ้นชีวิต นี่เป็นความหมายหลักตามพระบาลี แต่ในมโนรทปฐนี อรรถกถาแห่งอังคุตตรนิกาย ให้ความหมายสมณีสีว่าเป็นการสิ้นอาสวะพร้อมกับสิ้นอย่างอื่นอันใดอันหนึ่งใน ๔ อย่างและแสดงสมณีสีไว้ ๔ ประเภทคือ

ผู้สิ้นอาสวะพร้อมกับหายโรค เรียกว่า โรคสมณีสี

ผู้สิ้นอาสวะพร้อมกับที่เวทนา กำลังเสวยอยู่สงบระงับไป เรียกว่า เวทนาสมณีสี

ผู้สิ้นอาสวะพร้อมกับการสิ้นสุดของอิริยาบถอันใดอันหนึ่ง เรียกว่า อิริยาบถสมณีสี

ผู้สิ้นอาสวะพร้อมกับสิ้นชีวิต เรียกว่า ชีวิตสมณีสี

ในความหมายหลักข้างต้น ก็คือ ชีวิตสมณีสีซึ่งถือว่าสมณีสีบุคคลเป็นบุคคลที่มีความพิเศษนอกเหนือจากบุคคลอื่นในฐานะที่สามารถตัดกิเลสได้พร้อม ๆ กับการสิ้นชีวิตเป็นบุคคลที่หาได้ยาก ซึ่งกรณีสมณีสีบุคคลนั้นมีปรากฏในพระไตรปิฎก คือ กรณีของพระโคธิกเถระ พระฉนนะ พระวักกลี เป็นต้น กรณีสมณีสีนี้เป็นกรณีพิเศษที่ไม่ได้รับการติเตียนจากพระพุทธองค์

ทั้งสามนั้นเป็นประเภทของอติวินยัตกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งทั้งสามประเภทนั้นก็มิบังกรณีที่พระพุทธองค์ทรงถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่สมควรถูกติเตียนแต่ก็มีบางกรณีที่ทรงติเตียนและห้ามไว้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ

^{๕๓} กรณีของอาทิกำมิกะ ภิกษุต้นบัญญัติ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในอนาปัตติวาร ในตติยปาราชิกสิกขาบท ได้แก่ ๑. ภิกษุไม่จงใจ ๒. ภิกษุไม่รู้ ๓. ภิกษุไม่มีความประสงค์จะฆ่า ๔. ภิกษุวิกลจริต ๕. ภิกษุมึนจิตฟุ้งซ่าน ๖. ภิกษุกระสับกระส่าย ๗. ภิกษุต้นบัญญัติ วิ.มหา.(ไทย) ๑/๑๗๕/๑๕๐.

^{๕๔} อภิ.ธ. (ไทย) ๓๖/๕๒๒/๕๗.

๒.๓.๔ สาเหตุของอติวินิบาตกรรม

จากการศึกษาพบว่าพุทธศาสนาไม่ได้แบ่งสาเหตุของอติวินิบาตกรรมไว้ เพราะพระพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการทำอติวินิบาตกรรมแต่สามารถแบ่งสาเหตุอติวินิบาตกรรมตามการกำหนดของนักสังคัมวิทยาและนักจิตวิทยาเพื่อประกอบการวิเคราะห์การแก้ปัญหาตามสาเหตุต่าง ๆ ของพุทธจริยศาสตร์ ได้เป็น ๒ สาเหตุใหญ่ ๆ คือ

๑. สาเหตุจากสภาพทางสังคัม สภาพทางสังคัมสามารถแบ่งย่อยออกเป็น ๒ สาเหตุคือ

๑.๑ สาเหตุจากสภาพทางครอบครัว

๑.๒ สาเหตุจากสภาพทางเศรษฐกิจ

๒. สาเหตุส่วนบุคคล แบ่งออกเป็น ๒ สาเหตุคือ

๒.๑ สาเหตุจากสภาพทางร่างกาย

๒.๒ สาเหตุจากสภาพทางจิตใจ

รายละเอียดในแต่ละสาเหตุที่ผู้วิจัยจะเสนอพร้อมทั้งวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัญหาอติวินิบาตกรรมในแต่ละสาเหตุในหัวข้อต่อไป เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องระหว่างสาเหตุที่ทำให้เกิดแนวคิดการทำอติวินิบาตกรรมและวิธีการแก้ไขหรือทางออกของปัญหา ฉะนั้นในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์ถึงเกณฑ์การตัดสินใจว่าการทำอติวินิบาตกรรมนั้นมีเกณฑ์อะไรมาตัดสินการกระทำนั้น ๆ ว่าผิดหรือไม่ตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์

บทที่ ๓

การทำอัตวินิบาตกรรมตามพระคัมภีร์ของนักปรัชญา

๓.๑ ความหมายของอัตวินิบาตกรรมทั่วไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายของคำว่า การฆ่าตัวตาย หมายถึง “การกระทำที่ปลิดชีวิตของตนเองด้วยความสมัครใจและตั้งใจ”^๑

ดังนั้น บุคคลที่มีพฤติกรรมที่จะทำลายตนเอง หรือมีพฤติกรรมที่จะทำให้ตนเองเสียชีวิต แต่ไม่มีเจตนาที่จะตายจริง ๆ ย่อมไม่ถือว่าเป็นอัตวินิบาตกรรม จนกว่าจะมีข้อมูลที่บ่งว่าการกระทำนั้น ๆ เพื่อจบชีวิตของตนเอง

Encyclopaedia Britannica ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า^๒ “การฆ่าตัวตาย คือการกระทำอันสมัครใจ และเจตนาที่จะทำร้ายตนเอง

Encyclopaedia Americana ได้ให้ความหมายไว้ว่า^๓ “การฆ่าตัวตาย คือการกระทำที่ผู้กระทำมีจุดมุ่งหมายแรกคือตั้งใจและเจตนาที่จะพรากชีวิตของตนเอง”

จินตนา ยูนิพันธุ์ กล่าวว่า การฆ่าตัวตาย หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งตั้งใจทำให้ชีวิตของตนเองสิ้นสุดหรือตายลง^๔ ซึ่งสอดคล้องกับ สุวทนา อารีพรรค ที่ชี้ให้เห็นว่า หมายถึง^๕ การทำร้ายตนเองโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อจุดประสงค์ให้ผู้กระทำได้เสียชีวิตลงอย่างทีคิด”

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๘๕๓.

^๒ Suicide is the act of voluntary and intentional self-destruction, (1969, v.๒๑. p.340)

^๓ Suicide is an act whose primary aim is the intentional and deliberate taking of one's own life (1981v. ๒๕ p.857)

^๔ จินตนา ยูนิพันธุ์, การพยาบาลจิตเวช, เล่มที่ ๒ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศรีอนันต์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๔๓.

^๕ สุวทนา อารีพรรค, ความผิดปกติทางจิต, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕๒๕.

การฆ่าตัวตาย หมายถึง การกระทำที่จะจบชีวิตของตนเพื่อหนีภาวะ บางอย่างที่บุคคลนั้นทนทุกข์ทรมานอยู่ เช่น ความเจ็บปวด เหนือ ลำบาก ผิดหวัง สุขเสีย โรคภัย ซึมเศร้า ความรุนแรง และความยากจน ส่วนใหญ่จะมีสภาพที่ห่อเหี่ยว ผิดหวังกับคุณภาพของชีวิตของตน^๖

พฤติกรรมฆ่าตัวตาย มักเกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งไม่สามารถปรับสภาพการดำเนินชีวิตของตนได้ จากการศึกษาในเรื่องนี้พบว่า สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่จะฆ่าตัวตายของบุคคลนั้น ๆ มาก

ผู้ที่มีพฤติกรรมอัตวินิบาตกรรมนั้น จะต้องมีส่วนในขั้นพื้นฐานผิดปกติ จะเป็นตัวบุคคลหรือสถานการณ์ที่คนนั้นอยู่หรือทั้งสองประการก็ได้ ส่วนใหญ่คนที่ทำอัตวินิบาตกรรมจะมีปัญหาทางด้านอารมณ์ จิตใจเป็นเวลายาวนาน เช่น ซึมเศร้า กังวล เหนือ ลำบาก ผิดหวัง มีปัญหาเกี่ยวกับญาติ ว่างาน หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดและยังได้รับการรักษาทางจิต เป็นคนไข้นอกหรือเป็นคนไข้ในของแผนกจิตเวช ดังนั้น การทำความเข้าใจเรื่องนี้ต้องพิจารณาถึงบุคลิกภาพของแต่ละคน ความสามารถในการปรับตัว การสนับสนุนทางสังคม เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ นอกจากนี้สภาพทางสังคม เช่น ชีวิตในปฐมวัยมักมาจากครอบครัวที่แตกแยก หย่าร้าง สุขเสียบิดาและ/หรือมารดา ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ถูกทารุณ ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น และในช่วงต่อมามักพบว่ามีปัญหาเรื่องถูกล่วงละเมิดทางเพศ การคลุมถุงชน ปัญหาเกี่ยวข้องกับญาติคู่สมรส การถูกทรมาณ หรือได้รับความชอกช้ำในชีวิต มากกว่ากลุ่มบุคคลโดยทั่วไป ค่านิยมและความหมายเกี่ยวกับอัตวินิบาตกรรมนั้น นักคิดตะวันตกได้นำเสนอเอาไว้ที่น่าสนใจหลายท่านด้วยกัน คือ

ฟาร์เบอร์ (Farberow ค.ศ. ๑๙๘๑) ได้กล่าวว่า เป็นการยากที่จะให้คำจำกัดความที่ชี้เฉพาะลงได้ ความหมายของการฆ่าตัวตายค่อนข้างกว้าง ครอบคลุมไปหลายพฤติกรรม ทั้งการกระทำสำเร็จ การพยายามกระทำ การถูกคุกคาม รวมทั้งการมีภาวะซึมเศร้า ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นการทำลายตนเอง รวมทั้งพฤติกรรมอื่น ๆ อีก^๗

^๖ การฆ่าตัวตายและการพยายามฆ่าตัวตาย แปลและเรียบเรียงโดยศูนย์เอกสารอนามัยโลก จาก Dr.A.J.F.M. Kerkhof "Suicide and attempted Suicide" World Health, 47th Year, No.2 March-April 1994 P.18-20.

^๗ Leonard P, Ullmann and Leonard Kasner, A psychological Approach to Abnormal behavior (New jersey : prentice Hall ing., 1975), p. 576.

สเติงเกิล (Stengel ค.ศ.๑๙๖๕-๑๙๕๓) ผู้ซึ่งให้ความสนใจและศึกษาเรื่องการฆ่าตัวตาย ได้ให้ความหมายที่สรุปได้ว่า การฆ่าตัวตาย หมายถึง การกระทำที่เป็นการจบชีวิตตนเอง หรือตายด้วยน้ำมือของตนเอง หรือมีแนวโน้มที่จะทำลายชีวิตตนเอง^๔

นอร์แมน (Norman L. ค.ศ. ๑๙๘๗-๑๙๕๖) ผู้ซึ่งให้ความสนใจศึกษาเรื่องการฆ่าตัวตายมานาน ได้ให้ความหมายซึ่งพอสรุปได้ว่า เป็นการทำให้ตนเอง บาดเจ็บ (self injury) พ่ายแพ้แก่ตนเอง (self defeat) และเป็นการทำลายตนเอง (self destruction)^๕

ทอม แอล โบแชมป์ (Tom L. Beauchamp L. ๑๙๘๕-๑๙๖๕) ได้นิยามความหมายของการฆ่าตัวตายไว้ว่า “การกระทำที่ถือว่าเป็นการฆ่าตัวตายถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งจงใจนำมาซึ่งความตายของเขาและเธอในสภาพที่ผู้อื่นมิได้บังคับเขาและเธอให้กระทำการดังกล่าว”^๖

ปีเตอร์ วินท์ (Peter Windt ค.ศ. ๑๙๗๓) ได้เสนอหลักการพิจารณาความตายที่ถือว่าเป็นการฆ่าตัวตายเอาไว้ ๕ ประการด้วยกัน คือ

๑. ความตายนั้นมีสาเหตุจากการกระทำหรือความประพฤติของผู้ตาย
๒. ผู้ตายต้องการ,ปรารถนาประสงค์ความตาย
๓. ผู้ตายนั้น ตั้งใจ เลือกลงตัดสินใจสมัครใจตาย
๔. ผู้ตายนั้นรู้ว่า ความตายเป็นผลมาจากความประพฤติของเขา
๕. ผู้ตายนั้นรับผิดชอบต่อความตายของเขา^๗

ในปี ค.ศ. ๑๘๘๗ นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ชื่อ อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim ค.ศ. ๑๘๖๐-๑๙๒๕)^๘ ได้พยายามให้คำจำกัดความในหนังสือ Le suicide เขากล่าวว่า “คำว่าฆ่าตัวตาย สามารถใช้ได้กับทุกกรณีของความตายไม่ว่าเป็นผลโดยตรงหรือโดยอ้อมจากการกระทำไม่ว่าทางบวกหรือทางลบของเหยื่อเองซึ่งเขาจะรู้ว่าจะนำมาซึ่งผลดังกล่าว” ความคิดเดอร์ไคม์ได้รับการคัดค้านจาก อาร์ เอฟ ฮอลแลนด์ (R.F Holland ค.ศ. ๑๙๑๘-๑๙๘๑) ซึ่งฮอลแลนด์เห็นว่าเดอร์ไคม์ได้เพิกเฉยปัญหาว่าผู้สังเกตการณ์จะสามารถตัดสินได้อย่างไรว่ามนุษย์รู้ในสิ่งที่เขากระทำอยู่ ฮอลแลนด์หวั่นยกประเด็นของโสเครติสมากล่าวว่ามีใช้ลักษณะของอัตวินิบาตกรรม ถึงแม้ดื่มยา

^๔ Erwin Stengel, **Suicide and Attempted Suicide**, (Great Britain:penguin Books, 1967), p.14.

^๕ Norman L. Farberow, **The Many Faces of Suicide**, (New York:Mc Graw-hill, 1980), p.1.

^{๖๖} David J. Mayo. “Contemporary Philosophical Literature on Suicide:A Review, In **Suicide and Ethics**, Edited by Margret p. Battin and Ronald w.marris, (New York ;Human Sciences press,1982), p.99.

^{๖๗} Peter Y. Windt, “The Concept of Suicide ”, In **Suicide: The Philosophical**, edited by Margaret p. Battin and David j. mayo,(London:Peter Owen,1980), p.40.

^{๖๘} Emile Durkheim, (**A Study in Sociology: Glance**, 111. The Free press, 1951),p.68.

พิษด้วยตัวของเขาเองเนื่องจากความตายมิใช่คำสั่งของตัวเอง การนำมาซึ่งความตายจึงมิใช่จะเป็นการทำอัตวินิบาตกรรมเสมอไป

ในหนังสือ Right and Reason อันเป็นหนังสือที่พิจารณาปัญหาจริยธรรมทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ได้ให้ความหมายของอัตวินิบาตกรรมเองโดยตรงด้วยอำนาจของเขาเอง ซึ่งอัตวินิบาตกรรมเป็นสิ่งที่เจตนาไม่ว่าจะเป็นฐานะจุดจบ (end) หรือในฐานะวิธีการ (means) ที่จะนำไปสู่จุดจบ อัตวินิบาตกรรมสามารถกระทำได้ทั้งทางบวก (positive) โดยการกระทำวิธีการหนึ่งให้ตัวเองตายหรือทางลบ (negative) ละเว้นที่ใช้วิธีการธรรมดาที่จะรักษาตัวเอง

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นว่า จากความหมายและคำนิยามของคำว่า “การฆ่าตัวตาย” โดยทั่วไป และจากทฤษฎีของนักคิดนักวิชาการหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็นนักคิดนักวิชาการจากต่างประเทศ หรือนักคิดของประเทศไทยนั้น เราจะเห็นได้ว่า มีจุดร่วมของนิยามและความหมายที่สอดคล้องกันอยู่ประการหนึ่งก็คือ “การกระทำ หรือทำร้ายตัวเองด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การกระทำให้ตัวเองตายโดยเจตนา” แต่สิ่งที่น่าวิเคราะห์ต่อไปก็คือ อัตวินิบาตกรรมนั้น สามารถที่จะจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หรือไม่ ถ้าจำแนกได้เราแบ่งประเภทของอัตวินิบาตกรรมเป็นอย่างไร ก่อนที่ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ถึงประเภทและสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรมต่อไปนั้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอัตวินิบาตกรรมเสียก่อน ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวมีดังนี้

๓.๑.๑ ทฤษฎีอัตวินิบาตกรรม

๑. ทฤษฎีสังคมเกี่ยวกับอัตวินิบาตกรรม

อีมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ศึกษาเรื่องอัตวินิบาตกรรมโดยวิธีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำอัตวินิบาตกรรมในสังคมต่างๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ค้นพบ คือ อัตราการทำอัตวินิบาตกรรมจะแปรผันตามลักษณะปัจเจกบุคคล (Individualism) ของแต่ละสังคมทฤษฎีของ เดอร์ไคม์ (Durkheim) กล่าวถึงสาเหตุหลักของอัตวินิบาตกรรมมี ๒ ประการ คือ บูรณาการทางสังคม และข้อกำหนดทางสังคม^{๑๑}

บูรณาการทางสังคม (social integration) หมายถึง การเข้าร่วมของปัจเจกอย่างเต็มที่ต่อกลุ่มสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ โดยถูกรวมเข้าด้วยกัน ด้วยค่านิยมและบรรทัดฐาน ฉะนั้น บุคคลที่มีบูรณาการทางสังคมคือ พวกที่ถูกขัดเกลามาให้ยอมรับบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมปฏิบัติตาม

^{๑๑} วีรพล กุลบุตร, แนวโน้ม/ทฤษฎี การป้องกันและแก้ไข, (กรุงเทพมหานคร: กองบังคับการวิชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ, ๒๕๔๐), หน้า ๖๗.

บรรทัดฐานและค่านิยมโดยดี ไม่รู้สึกอึดอัดเปรียบเสมือนหุ่นกระบอก เนื่องจากพวกเขายอมเสีย ความเป็นอิสระ เพื่อแลกกับความรัก ความรู้สึก หรือการสนับสนุนเชิงศีลธรรมจากครอบครัว และ เพื่อนบ้าน

ข้อกำหนดทางสังคม (social regulations) หมายถึง ข้อบังคับ ข้อจำกัด หรือกฎระเบียบที่เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก ซึ่งข้อกำหนดทางสังคมเกี่ยวกับข้อกำหนดเชิงอำนาจของกลุ่ม หรือสังคม ฉะนั้น บุคคลที่ถูกข้อกำหนดทางสังคมกำหนด คือ พวกที่ถูกควบคุมทางสังคม (social control) ความอึดอัดเมื่อถูกบังคับให้ทำตามสังคม พวกนี้เปรียบเหมือนคนคุกที่ต้องควบคุมเพื่อความปลอดภัยของคนอื่น พวกที่ถูกควบคุมทางสังคมจะถูกควบคุมอยู่กับสังคมในระดับเดียวกัน^{๔๔}

ตามทฤษฎีของเดอร์ไคม์ (Durkheim) คนที่มีบูรณาการทางสังคมและข้อกำหนดทางสังคมน้อยเกินไปหรือมากเกินไป จะมีความโน้มเอียงมากที่จะเกิดอัตวินิบาตกรรม เมื่อเปรียบกับคนที่มีบูรณาการทางสังคมและข้อกำหนดทางสังคมปานกลาง หรืออีกนัยหนึ่ง ก็จะมี ความสัมพันธ์แบบเส้นโค้ง (curvilinear relationship) ระหว่างบูรณาการทางสังคมและข้อกำหนดทางสังคมกับอัตวินิบาตกรรม

๒. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ฟรอยด์ (Sigmund Freud, พ.ศ. ๒๓๘๘-๒๔๘๒) ได้ให้ทฤษฎีของอัตวินิบาตกรรม ไว้ ๒ ประการ คือ

๒.๑ คนที่ทำอัตวินิบาตกรรมมักเป็นคนที่ต้องสูญเสียบุคคลที่ตนรักมาก และแค้นมากใน เวลาเดียวกันเป็นความรู้สึกแบบสองฝักสองฝ่าย โดยที่ความแค้นแค้นก่อให้เกิดความคิดก้าวร้าวที่ จะทำร้าย แต่ขณะเดียวกันความรักที่มีอยู่จะเบนความก้าวร้าวให้มุ่งเข้าหาตนเอง (introjection) กลั บกลายเป็นการลงโทษตัวเอง คิดว่าตัวเองไม่ดี สมควรได้รับการลงโทษ ถ้าความคิดดังกล่าวนี้รุนแรง ถึงขนาดก็อาจจะทำให้บุคคลนั้นทำอัตวินิบาตกรรมได้^{๔๕}

๒.๒ คนที่ทำอัตวินิบาตกรรมเพราะมีความก้าวร้าวและมีสัญชาตญาณการทำลาย (death instinct) หรือเรียกว่า Thanatos เกิดพลิกกลับมาทำลายชีวิตตนเอง^{๔๖} หมายความว่า ผู้ที่มีพฤติกรรม

^{๔๔} ภิรมศักดิ์ บุญเจียร, “ความพยายามฆ่าตัวตาย:กรณีศึกษาที่จังหวัดชัยนาท”, วิทยานิพนธ์สังคม ศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๑.

^{๔๕} นิรา พรเดชวงศ์, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยายามฆ่าตัวตายของผู้ป่วยโรงพยาบาลสังกัด กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๒๕.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

อัตวินิบาตกรรมนั้นเกิดจากพฤติกรรมก้าวร้าวและสัญชาตญาณของเขาเองที่มีความต้องการฆ่าหรือทำลายผู้อื่นให้ถึงแก่ความตายแต่เมื่อการกระทำไม่สำเร็จก็ทำให้ความคิดนั้นหวนมาทำลายตนเองแทน^{๑๓} ดังที่ ฟรอยด์อธิบายไว้ในบทความเรื่อง Civilization and Its Discontents พ.ศ. ๒๔๙๖ ว่า สิ่งที่เกิดแก่ผู้ก้าวร้าวเมื่อความก้าวร้าวทำอันตรายต่อผู้อื่นหรือสิ่งอื่นไม่ได้ คือสัญชาตญาณก้าวร้าวจะย้อนสู่กลับแหล่งกำเนิดหรือ อีโก้ ของคนผู้นั้น และต่อต้านอีโก้ที่มีอยู่เดิมหรือซูเปอร์อีโก้ ในรูปของมโนธรรมที่เข้มแข็งควบคุมอีโก้ส่วนอื่น ความตึงเครียดระหว่างมโนธรรมส่วนนี้ย้อนกลับกับอีโก้ที่มีอยู่เดิมนั้น เรียกว่า ความรู้สึกผิด (guilt) ซึ่งแสดงออกโดยความต้องการถูกลงโทษ (Self-Punishing Conscience)^{๑๔}

๓. ทฤษฎีเมินนิงเจอร์ (Merninger Theory)

ทฤษฎีเมินนิงเจอร์ เชื่อว่าคนที่พยายามอัตวินิบาตกรรม^{๑๕} มีสาเหตุมาจาก

๓.๑ ความต้องการฆ่า เป็นแรงกระตุ้นที่ขั้วมาจากความก้าวร้าว โดยที่บุคคลกระทำตนเป็นสิ่งที่ภายนอก ซึ่งเขาปรารถนาจะฆ่าและแรงกระตุ้นที่ขับออกมาทำให้เกิดความต้องการที่จะฆ่าตัวเอง

๓.๒ ความต้องการถูกฆ่า เป็นการยอมจำนนต่อความเจ็บปวดไปจนถึงที่สุด คือความตาย ทั้งนี้เพราะความเจ็บปวดที่ได้รับเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข เกิดจากสัญชาตญาณความก้าวร้าวที่ทำงานในระดับจิตไร้สำนึกและความสำนึกผิด การที่ตนได้รับความเจ็บปวดไปจนถึงความตาย ทำให้จิตไร้สำนึกได้รับความพอใจ

๓.๓ ความต้องการตาย สาเหตุข้อนี้มีสมมุติฐานว่าผู้ที่ทำอัตวินิบาตกรรมต้องการที่จะเปลี่ยนจิตใจเสียใหม่ โดยมีความเข้าใจว่าความตายเป็นการหนีไปเสีย เพื่อที่จะได้กลับมาใหม่ และความแตกต่างระหว่างจิตสำนึกและจิตไร้สำนึกในความต้องการตาย และไม่ต้องการตาย เป็นผลให้เกิดความขัดแย้งอันนำไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรม

เมินนิงเจอร์เชื่อว่าบุคคลผู้กระทำอัตวินิบาตกรรมสำเร็จนั้นจะต้องมีความปรารถนา ดังกล่าวครบทั้งสามชนิด ซึ่งวิธีการกระทำอาจต่างกันตามแต่ความปรารถนาใดจะรุนแรงกว่า เช่น ถ้าความปรารถนาที่จะฆ่ารุนแรงกว่าอาจจะกระทำโดยยิงตัวตาย หรือ ความปรารถนาที่จะถูกฆ่า

^{๑๓} Fromm, Erich. *The Anatomy of Human Destructiveness*, (Singapore: Peligan Books, 1982), P. 519.

^{๑๔} Ibid, P. ๕๑๕.

^{๑๕} นีรา พรเดชวงศ์, *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยายามฆ่าตัวตายของผู้ป่วยโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร*, หน้า ๒๑.

รุนแรงกว่าอาจจะไปนอนให้รถไฟทับ ส่วนความปรารถนาที่จะตายนั่นเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้บุคคลทำอัตวินิบาตกรรมสำเร็จหรือไม่ สำหรับผู้ที่ทำอัตวินิบาตกรรมแต่ไม่สำเร็จเพราะ ไม่มีความปรารถนาที่จะตายหรือมีความปรารถนาที่จะไม่ตายอยู่ในจิตใจสักนิด^{๒๐}

๔. ทฤษฎีจิตพลวัต (Psychodynamics Theory)

ทฤษฎีจิตพลวัตมีประวัติเกี่ยวกับการสูญเสีย (Losses) ซึ่งได้แก่^{๒๑}

๔.๑ การสูญเสียคนรักหรือของรัก อวัยวะบางส่วนถูกตัดออกไป สุขภาพเสื่อมโทรม เป็นโรคเรื้อรัง และไม่มีทางรักษาให้หายได้ ถูกหลอนแยกออกไปอยู่ต่างหาก

๔.๒ การสูญเสียสถานะทางสังคม เป็นการเสียชื่อ หรือเกียรติยศ ก่อให้เกิดความอับอายขายหน้า

๔.๓ การสูญเสียทรัพย์สินหรือเงินทอง

๓.๑.๒ ประเภทของอัตวินิบาตกรรม

ตามทฤษฎีของเดอร์ไคม์ (Durkheim) คนที่มีบูรณาการทางสังคมและข้อกำหนดทางสังคมน้อยเกินไปหรือมากเกินไป จะมีความโน้มเอียงมากที่จะเกิดอัตวินิบาตกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับคนที่มีบูรณาการทางสังคมและข้อกำหนดทางสังคมปานกลาง หรืออีกนัยหนึ่ง ก็จะมีความสัมพันธ์แบบเส้นโค้ง (curvilinear relationship) ระหว่างบูรณาการทางสังคมและข้อกำหนดทางสังคมกับการฆ่าตัวตาย จึงได้แบ่งประเภทของการฆ่าตัวตายไว้ดังนี้

๑. คนที่มีบูรณาการทางสังคมน้อยเกินไป เรียกว่า อัตวินิบาตกรรมแบบอีโกอิสติก (Egoistic Suicide)

๒. คนที่มีบูรณาการทางสังคมมากเกินไป เรียกว่า อัตวินิบาตกรรมแบบอัลทรูอิสติก (Altruistic Suicide)

๓. คนที่มีข้อกำหนดทางสังคมน้อยเกินไป เรียกว่า อัตวินิบาตกรรมแบบอนอมิก (Anomic Suicide)

^{๒๐} Merninger, Karl. **Man Against Himself**, (New York : Hartcourt Brace & World, Inc., 1966), P. 23.

^{๒๑} นิรา พรเดชวงศ์, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยายามฆ่าตัวตายของผู้ป่วยโรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๑.

๔. คนที่มีข้อกำหนดทางสังคมมากเกินไป เรียกว่า อัตวินิบาตกรรมแบบเฟทัลลิสติก (Fatalistic Suicide)^{๒๒}

รูปแบบการทำอัตวินิบาตกรรมตามทฤษฎีของเดอร์ไคม์ (Durkheim) มีดังนี้

๑. อัตวินิบาตกรรมแบบอีโกอิสติก (Egoistic Suicide)

เป็นผลมาจากความอ่อนแอของความผูกพันระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม เมื่อบุคคลแยกตัวออกจากบรรทัดฐานทางสังคมและค่านิยมทางสังคมพวกเขาจะตกอยู่ในภาวะที่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูงเกินไป ซึ่งจะทำให้มีความโน้มเอียงมากที่จะทำอัตวินิบาตกรรม หรือเกิดจากบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมไม่สามารถยึดบุคคลไว้ได้ บุคคลถูกละทิ้งให้พึ่งความสามารถของตนเองและขาดความผูกพันกับพรรคพวกเพื่อนฝูง เขาจึงเริ่มแยกตัวออกจากสังคมและมีแนวโน้มที่จะอัตวินิบาตกรรมมีปัญหามาจากตัวผู้ทำเอง^{๒๓} คนที่แต่งงานมีลูกจะมีโอกาสทำอัตวินิบาตกรรมน้อยกว่าคนโสดหรือคนที่แต่งงานแล้วไม่มีลูก หรือถ้าเปรียบเทียบกับคนที่แต่งงานแล้วกับคนที่ไม่ได้แต่งงาน คนที่ไม่ได้แต่งงานจะมีความโน้มเอียงมากที่จะมีการทำอัตวินิบาตกรรมแบบอีโกอิสติก เพราะพวกเขามีบูรณาการทางสังคมน้อย และได้รับความรักไม่ตรีจิตน้อยกว่าคนอื่นเมื่อมีความเดือดร้อนอย่างใหญ่หลวงในชีวิต

๒. อัตวินิบาตกรรมแบบอัลทรูอิสติก (Altruistic Suicide)

มีลักษณะตรงกันข้ามกับอัตวินิบาตกรรมแบบอีโกอิสติก (Egoistic) เกิดจากการมีบูรณาการทางสังคมมากเกินไป (Overintegration) ซึ่งเป็นภาวะที่อัตตา (Ego) ของปัจเจกบุคคลอ่อนแอเกินไปที่จะต่อต้านความต้องการ (Demands) ของสังคม เช่น หญิงในอินเดียทำอัตวินิบาตกรรมตามสามี การทำฮาราคีรีของทหารญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม อัลทรูอิสติก ยังแบ่งแยกเป็นประเภทย่อย ๆ ได้อีก คือ

๒.๑ การกระทำที่เกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นหรือถูกบังคับเพื่อเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมหรือประเพณี เป็นสิ่งที่กำหนดโดยสังคม เพื่อสังคมโดยรวมภายใต้กฎเกณฑ์ทางความเชื่อและศาสนา เช่น ให้ภรรยากระโดดลงไปในกองไฟตามสามีเมื่อสามีถึงแก่กรรม เป็นต้น

^{๒๒} ศิริวรรณ วิเศษวรวัช, “การศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อพฤติกรรมการฆ่าตัวตาย”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๔๓.

^{๒๓} ภิรมศักดิ์ บุญเจียร, ความพยายามฆ่าตัวตาย:กรณีศึกษาที่จังหวัดชัยนาท, หน้า ๗.

๒.๒ เป็นอัตวินิบาตกรรมที่เกิดมาจากการปลุกฝังให้เกิดการยอมรับว่า การมีความเสียสละหรือมีเกียรติยศในตนเองเป็นสิ่งที่ถูกที่ควร บุคคลควรมีความพึงพอใจในการที่ได้เสียสละและรักษาศักดิ์ศรีการกระทำในรูปแบบนี้จึงเป็นไปเพื่อรักษาหน้าตนเอง เช่น การกระทำฮาราคีรีของชาวญี่ปุ่น การออกรบของทหารในสงคราม เป็นต้น

๒.๓ เป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นไปตามอภิปรัชญา (metaphysics) และระบบทางศาสนาเป็นไปเพื่อประท้วง หรือเรียกร้องความสนใจ เช่น การเผาตัวเองของพระชาวเวียดนาม เป็นต้น

๓. อัตวินิบาตกรรมแบบอนอมิก (Anomic Suicide)

เกิดจากการขาดข้อกำหนดของบุคคลกับสังคม เมื่อกฎระเบียบซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่แวดล้อมการประพฤติปฏิบัติของบุคคลเกิดหย่อนยานลง เป็นเหตุให้ขาดการยึดเหนี่ยวและชี้นำอุปนิสัยของมนุษย์ หรือการยึดเหนี่ยวของบูรณาการในทางโครงสร้างที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกิดการล้มเหลวลง มนุษย์ก็เริ่มโน้มเอียงไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรมแบบอนอมิก อัตวินิบาตกรรมแบบอนอมิกนี้เกิดขึ้นในสภาพการณ์ของความขัดสนและความขัดแย้ง เช่น ในช่วงมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ในขณะที่คนขาดบรรทัดฐานทางสังคมที่แน่นอนในทางปฏิบัติ อัตวินิบาตกรรมแบบนี้ มักเกิดขึ้นในสังคมที่เจริญมาก เช่น สังคมประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สวีเดน และญี่ปุ่น ตัวอย่างอัตวินิบาตกรรมแบบอนอมิกของชนชั้นกลางในเมืองไทยเร็ว ๆ นี้ ได้แก่ การพยายามทำอัตวินิบาตกรรมของนักธุรกิจเล่นหุ้น เนื่องจากตลาดหลักทรัพย์ตก

๔. อัตวินิบาตกรรมแบบเฟทัลลิสติก (Fatalistic)

มีลักษณะตรงกันข้ามกับอัตวินิบาตกรรมแบบอนอมิก (Anomic Suicide) ซึ่งเป็นผลมาจากการมีข้อกำหนดทางสังคมมากเกินไป (overintegration) เดอร์ไคม์ ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการอัตวินิบาตกรรมประเภทนี้ เขาได้กล่าวเพียงสั้น ๆ ว่า อัตวินิบาตกรรมแบบเฟทัลลิสติก มีความสำคัญน้อยมากในสังคมปัจจุบัน เดอร์ไคม์ กล่าวว่า ในสังคมปัจจุบันนี้ มักจะพบการทำอัตวินิบาตกรรมอยู่ ๒ ประเภท คือ อัตวินิบาตกรรมแบบอีโกอิสติก จะสูงขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคลขาดการบูรณาการต่อชีวิตทางสังคมร่วมกัน และอัตวินิบาตกรรมแบบอนอมิก จะสูงขึ้น เมื่อบรรทัดฐานหรือค่านิยมทางสังคมอ่อนแอจนไม่สามารถควบคุมความต้องการ หรือแรงขับของปัจเจกบุคคลได้^{๒๔}

^{๒๔} ภิรมศักดิ์ บุญเจียร, ความพยายามฆ่าตัวตาย:กรณีศึกษาที่จังหวัดชัยนาท, หน้า ๕.

นอกจากรูปแบบหรือประเภทของอัตวินิบาตกรรมที่เดิรไ้แบ่งไว้ันยังมีผู้แบ่งแยกประเภทของอัตวินิบาตกรรมเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจอีกหลายอย่างคือ

การแบ่งประเภทของอัตวินิบาตกรรมตามผลลัพธ์ของการกระทำแบ่งได้เป็น

๓ ประเภท คือ

๑. การทำอัตวินิบาตกรรมสำเร็จ (Committed Suicide) หมายถึงอัตวินิบาตกรรมที่ผู้กระทำความตั้งใจที่จะฆ่าตัวเองให้ตายและสามารถทำได้สำเร็จตามความมุ่งหวัง ทั้งนี้ด้วยความรู้สึกที่ไม่อยากมีชีวิตอยู่อย่างรุนแรง มองเห็นว่าชีวิตว่างเปล่าไร้ค่าไร้ความหมาย หมดอาลัยตายอยากในชีวิต มีความคิดว่าการอยู่นานวันก็จะยิ่งเป็นการเพิ่มปัญหาให้กับตนเอง

ได้มีการศึกษาและพบว่าอัตวินิบาตกรรมประเภทนี้เพิ่มมากขึ้นในทุกอายุ โดยมีอัตราส่วนชายต่อหญิงเท่ากับสามต่อหนึ่ง^{๒๕} และผู้กระทำการนี้มักมีประวัติการพยายามที่จะทำลายชีวิตตนเองมาแล้วหรือไม่ก็มีความคิดอยากทำลายตัวเอง พบว่าผู้ป่วยจิตเวชที่มีอารมณ์เป็นกลุ่มที่มีการทำอัตวินิบาตกรรมได้สำเร็จสูงสุด ผู้ป่วยทางกายมีเพียงเล็กน้อย

๒. การพยายามทำอัตวินิบาตกรรม (Attempted Suicide) หมายถึงการพยายามทำอัตวินิบาตกรรม เป็นการกระทำที่มุ่งจะจบชีวิตตนเองลงด้วยน้ำมือของตนเอง แต่ไม่สามารถทำได้สำเร็จ บุคคลผู้นั้นยังคงมีชีวิตอยู่แต่เต็มไปด้วยความขัดแย้งตัดสินใจไม่ได้ระหว่างความปรารถนาที่จะอยู่หรือจะตาย ซึ่งการทำอัตวินิบาตกรรมไม่สำเร็จอาจสืบเนื่องมาจากหลายเหตุผล เช่น การที่ได้มีความคิดมุ่งมั่นในการตายมากพอ ผู้นั้นมิได้มุ่งหวังจะตายจริง แต่เป็นการกระทำเพื่อเป็นการประท้วง เพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น และเพื่อการได้รับรางวัลแห่งชีวิต^{๒๖} ตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow)

๓. คิดที่จะทำอัตวินิบาตกรรม (Potential Suicide Risk) เป็นอัตวินิบาตกรรมที่บุคคลไม่ได้ทำร้ายหรือแม้แต่พยายามจะทำร้ายตัวเองให้สิ้นชีวิต เพียงแต่มีความคิดที่อยากจะทำลายตนเอง ขณะเดียวกันก็กลัวการกระทำนั้น ถ้าจะไปพิจารณาถึง การทำอัตวินิบาตกรรมสำเร็จ และการพยายามทำอัตวินิบาตกรรม ความรู้สึกเศร้าเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ที่สำคัญ ผู้ที่คิดทำอัตวินิบาตกรรมจึงขึ้นอยู่กับภาวะทางอารมณ์และความคิดก่อนจะมีการทำร้ายชีวิตตนเองเกิดขึ้นจริง ๆ ได้แก่ การมีอารมณ์เศร้าที่รุนแรง ความรู้สึกหมดหวังในชีวิต ซึ่งเป็นความรู้สึกเริ่มต้นตั้งแต่รู้สึกอนาคดว่างเปล่า ปัญหาของตนไม่สามารถแก้ไขได้ ไม่ได้รับความเข้าใจ ไม่ได้รับการยอมรับ

^{๒๕} สมภพ เรืองตระกูล, “การช่วยเหลือและการรักษาผู้พยายามฆ่าตัวตาย”, สารศิริราช, (๒๓ มกราคม ๒๕๔๘) : ๕๘๔-๕๘๕.

^{๒๖} พริา สุทธรัตน์, ตำราจิตเวชศาสตร์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๒๐), หน้า ๘๓๑.

ในคุณค่า นอกจากนี้ ได้แก่ การเคยมีประวัติว่าพยายามทำอัตวินิบาตกรรมมาแล้วรวมทั้งมีคำพูดแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่จะทำลายชีวิตตนเอง เช่น พูดถึงความตาย ถามถึงวิธีการกระทำ เขียนจดหมายลาตาย หรือมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะได้มีการสังเกตศึกษาและได้เสนอข้อคิดเห็นว่า ผู้ทำอัตวินิบาตกรรมมักมีอาการเตือนให้ทราบล่วงหน้าด้วยลักษณะของการคิดทำอัตวินิบาตกรรม แต่การศึกษาของ สุวทนา อารีพรรค พบว่าร้อยละห้าสิบห้าของผู้พยายามทำอัตวินิบาตกรรมไม่มีอาการเตือนให้ทราบล่วงหน้าแต่อย่างใด^{๒๗}

อัตวินิบาตกรรมประเภทต่อไปเป็นไปตามแนวความคิดของ ฟาร์บีโรว์ ซึ่งอธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง The Many Faces of the Suicide ปี ๑๙๘๐ โดยแบ่งการทำอัตวินิบาตกรรมในแง่เจตนาโดยแยกเป็น

๑. การทำลายตนเองโดยตรง (Direct Self Destructive Behavior) ได้แก่ การมีพฤติกรรมที่ทำร้ายตนเองอย่างเห็นได้ชัด หรือสื่อให้เห็นว่าจะมีการทำร้ายตนเอง อาจเปรียบเทียบได้ว่าพฤติกรรมนี้อยู่ในขอบเขตของ การทำอัตวินิบาตกรรมสำเร็จ การพยายามทำอัตวินิบาตกรรม และการคิดที่จะทำอัตวินิบาตกรรม ดังได้กล่าวมาแล้วซึ่ง ฟาร์บีโรว์ ไม่ได้กล่าวเน้นในประเด็นนี้เท่าใดนัก แต่ให้ความสนใจในประเภทที่ ๒ มาก

๒. การทำลายตนเองทางอ้อม (Indirect Self Destruction Behavior) ซึ่งเป็นพฤติกรรมการทำร้ายตนเองที่มองเห็นไม่ได้ชัดเท่ากับประการแรก บางครั้งอาจนึกไม่ถึงด้วยซ้ำว่าพฤติกรรมนั้นหมายถึงอัตวินิบาตกรรม ฟาร์บีโรว์ อธิบายพฤติกรรมการทำลายตนเองทางอ้อม ซึ่งเป็นอัตวินิบาตกรรมประการหนึ่งว่า ได้แก่ การเจ็บป่วยเป็นโรคต่าง ๆ เช่น เบาหวาน หัวใจ โรคไต ซึ่งไม่พยายามจะคลี่คลายรักษาอาการเจ็บป่วยหรือไม่ร่วมมือในการรักษาโรคเหล่านั้นนอกจากนี้ ได้แก่ การติดยาเสพติด การดื่มสุรา การสูบบุหรี่ การจงใจขับรถเร็ว การเป็นอาชญากร การเป็นโสเภณี แม้แต่การเล่นกีฬาที่เสี่ยงภัยต่าง ๆ เช่น การแข่งรถ การปีนเขา ฯลฯ ในทรรศนะของ ฟาร์บีโรว์ เขาเชื่อว่าอัตวินิบาตกรรมประการหลังเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างยิ่ง

๓. ๑. ๓ สาเหตุของอัตวินิบาตกรรม

ในเบื้องต้นนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงความหมาย ทฤษฎี และประเภทของอัตวินิบาตกรรมมาแล้ว ซึ่งในแต่ละหัวข้อนี้ได้มีนักปราชญ์หลายท่านได้เสนอไว้ดังกล่าวแล้ว ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะ

^{๒๗} สุวทนา อารีพรรค, การพยายามฆ่าตัวตายของคนไทย, สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน ๒๕๒๒) : ๒๗๗.

กล่าวถึงสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรม จากการศึกษาพบว่า การทำอัตวินิบาตกรรมมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ดังจะเห็นว่าแต่ละประเทศมีอัตราการทำอัตวินิบาตกรรมที่แตกต่างกันและค่อนข้างจะคงอยู่ที่ระดับนั้น ๆ และแม้แต่ภายในประเทศเองก็ยังคงแตกต่างกันดังในประเทศไทยที่พบว่า ภาคเหนือมีอัตราการทำอัตวินิบาตกรรมสูงสุด^{๒๘} ในขณะที่ภาคใต้มีอัตราการทำอัตวินิบาตกรรมต่ำสุด แนวคิดหนึ่งของเดอร์ไคม์ นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมานาน เขาเชื่อว่าการทำอัตวินิบาตกรรมสัมพันธ์กับความผูกพันของสมาชิกกับสังคม โดยในสังคมที่พบการทำอัตวินิบาตกรรมสูงจะเป็นสังคมที่สมาชิกมีความผูกพันกับสังคมน้อย ไม่ค่อยพึ่งพากัน นอกจากนี้ยังพบสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเร็ว สมาชิกสับสน ขาดบรรทัดฐานที่แน่นอนในการปฏิบัติ หรือสมาชิกมีความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคมเปลี่ยนไป เช่น ตกงาน หย่าร้างกัน เป็นต้น

ในระดับบุคคลนั้นความมั่นคงทางจิตใจหรือการมีวุฒิภาวะทางด้านอารมณ์เป็นปัจจัยสำคัญ บุคคลที่ปรับตัวได้ไม่ดีต่อปัญหา มักจะมองไม่เห็นทางออกเมื่อพบกับความกดดันทางจิตใจ ทำให้ตกอยู่ในสภาวะ “ไม่พบทางออก” อันนำไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรมได้

การศึกษาถึงสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรมจากงานวิจัยและเอกสารวิชาการต่าง ๆ สรุปได้ว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดอัตวินิบาตกรรมนั้นมีอยู่ ๕ สาเหตุ คือ

๑. สาเหตุเนื่องจากสภาพทางสังคม

ในสังคมที่สับสน มีการแก่งแย่งแข่งขัน ซึ่งดิ้นรนกันทั้งในสังคมต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตนเองในสังคม ผู้อ่อนแอจะอยู่ในสังคมไม่ได้ ผลตามมาก็คือ ความอับยโสอดสู คับแค้นใจในโชคชะตาและการกระทำของตนเองในที่สุดก็ทำอัตวินิบาตกรรม ฉะนั้นสังคมจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลกระทบต่อการทำอัตวินิบาตกรรม แต่ไม่ใช่เป็นสาเหตุประการเดียวเท่านั้นยังมีอีกหลายประการที่เป็นภาวะบีบคั้นทางสังคม คือ

๑.๑ ความรัก เช่น ผิดหวังในความรัก หรือการสูญเสีย

๑.๒ เศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัญหาที่ค่อนข้างชัดเจนมาก เมื่อมีปัญหาเรื้อรังไม่สามารถแก้ปัญหาได้จึงใช้ชีวิตอัตวินิบาตกรรม

๑.๓ การศึกษา เช่น ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ปกครองทำให้ไม่สามารถสู้หน้าผู้ปกครองได้

^{๒๘} กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, *กรอบการวิจัยสุขภาพจิต*, (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุดมศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖.

๑.๔ ครอบครัว เป็นหน่วยพื้นฐานที่เล็กที่สุดของสังคม มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของบุคคล ถ้าครอบครัวมีสภาพไม่ปกติสุข มีความไม่เป็นระเบียบในครอบครัว เช่น ครอบครัวมีปัญหา พ่อแม่แยกทางกัน

๑.๕ ความเชื่อ อันนี้ค่อนข้างป้องกันยาก เช่น พิธีกรรมของชาวญี่ปุ่นที่สังฆมนาน ในการทำสารีริเป็นเรื่องของเกียรติยศและบ้านเมือง ความเชื่อของลัทธิบางลัทธิที่มีความเชื่อว่า ถ้าทำตามคำสอนของลัทธิ เวลาละร่างกายนี้จะทำให้ขึ้นสวรรค์หรือพบพระเจ้า เป็นต้น

๒. สาเหตุเนื่องจากสภาพทางร่างกาย

ส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่มีสภาพร่างกายไม่สมประกอบ มีความพิการ บุคคลประเภทนี้มักเกิดความท้อแท้ใจ หมดอ้ายในชีวิต มองไม่เห็นคุณค่าของชีวิต

๓. สาเหตุเนื่องจากสภาพทางจิตใจ

บุคลิกภาพและการปรับตัว คนที่มีบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ย่อมจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เข้ามากระทบได้ดีกว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพที่อ่อนแอขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ หรือปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากบุคลิกภาพทางอารมณ์และการปรับตัวนี้ เป็นผลมาจากการเลี้ยงดูที่แตกต่างกันทำให้บุคคลมองโลกในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น บุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมตามวัย บุคคลนั้นเมื่อเติบโตขึ้นจะเป็นคนที่มองโลกตามความเป็นจริง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ เนื่องจากการเลี้ยงดูมีผลต่อความคิด ความรู้สึกของบุคคล ความรู้สึกจะส่งผลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ถ้าเมื่อใดเรามีความคิดทางบวกจะสามารถโน้มน้าความรู้สึกหรือภาวะอารมณ์ให้เป็นทางบวกได้ เช่น ถ้าเราคิดในสิ่งที่ดี มองโลกหรือผู้รอบข้างด้วยความคิดที่ดี เห็นสิ่งที่ดีในผู้อื่น ก็จะเป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกในทางบวกหรือทางดี ตรงกันข้าม ความคิดในทางลบก็จะชักนำความรู้สึกในทางลบได้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราเห็นว่าเพื่อนร่วมงานเป็นคนไม่ดีไม่มีความสามารถก็จะเกิดความรู้สึกเหยียดหยามดูถูก อารมณ์ในทางใดก็จะโน้มน้าความคิดในทางเดียวกัน เช่น ถ้าเรามีความรักต่อใครคนหนึ่ง เราจะคิดถึงแต่สิ่งที่ดีงามในตัวเอง แต่เมื่อใจถูกแทนด้วยความโกรธหรือเคืองแค้น การกระทำต่าง ๆ ในทางที่ไม่ดีที่เขาเคยทำก็ผุดขึ้นในความคิดของเรา และเป็นการยากหากจะพูดถึงความดีที่เขาเคยทำในอดีต การที่ความคิดและความรู้สึกสามารถโน้มน้ากันได้เช่นนี้เป็นเหตุให้คนเกิดความฟุ้งซ่าน หรือสับสนไม่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้ เพราะอารมณ์ความรู้สึกใด ๆ ก็ตาม จะรบกวนการทำงานของความคิด ไม่ว่าจะเป็นความกังวล ความเศร้าโศก ความโกรธหรือแม้แต่ความตื่นเต้นดิใจก็ตาม ในขณะที่ประสิทธิภาพการทำงานของความคิดจะลดลง ไม่ว่าจะเป็นความคิดด้าน

เหตุผล การตัดสินใจในการทำอะไรก็ลดลงทั้งสิ้น ฉะนั้น จึงถือว่าสภาพทางจิตใจนี้เป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้บุคคลตัดสินใจที่จะทำอัตวินิบาตกรรม

สาเหตุทางจิตใจนั้นเกิดตั้งแต่สาเหตุจากการมีพยาธิสภาพขึ้นในจิตใจ ตั้งแต่เล็กน้อยจนกระทั่งมาก

คำว่า พยาธิสภาพ คาร์ล แจสเปอร์ (Karl Jasper ค.ศ.1883-1969)^{๒๕} ได้ให้ความหมายว่า หมายถึงการกระทำของคนในภาวะเจ็บป่วยในกรณีที่มีความเจ็บป่วยนั้นแสดงออกมาทางจิตใจ และถูกกำหนดโดยสาเหตุทางจิตใจ

อัตวินิบาตกรรมด้วยสาเหตุนี้จึงเกิดจากการมีความผิดปกติของจิตใจแบ่งย่อยออกเป็น ๓ ประการคือ

๑. จากการมีอาการประสาทหลอน(Hallucination) หลงผิด (Delusion) หรือเพ้อคลั่ง (Delirium) อัตวินิบาตกรรมประเภทนี้เกิดจากการมีอาการดังกล่าวที่ทำให้เกิดความไม่เป็นสุข ครอบงำจิตใจตนเองเสมอ จึงตัดสินใจทำลายตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะที่ตนเองกำลังประสบและรู้สึกเป็นทุกข์นั้น เป็นต้นว่า ผู้ป่วยจิตเวชที่มีอาการทางจิตและมีอาการหูแว่ว (Auditory Hallucination) ได้ยินเสียงคนมาสั่งหรือบังคับให้ทำร้ายตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การตัดข้อมือ การแทงตัวเอง หรือพวกหลงผิดที่คิดว่าตนเองเป็นผู้วิเศษ มีอิทธิฤทธิ์ (Grandeur Delusion) สามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ จึงกระโดดลงจากตึกหรือบางครั้งหวาดกลัวมาก เกรงว่าจะมีคนมาทำร้าย จึงพยายามหลบหนี หรือกลัวมากจนกระทั่งต้องทำอัตวินิบาตกรรมเพื่อหนีจากความกลัวนั้น

การฆ่าตัวตายประเภทนี้ อาจเรียกชื่อโดยเฉพาะได้ว่า Maniacal Suicide ซึ่งพบว่าการกระทำต่าง ๆ ของผู้ป่วยจิตเวชประเภทนี้ที่มุ่งกับชีวิตตนเองมักเป็นการกระทำที่รุนแรงและประหลาด (Bizarre)^{๒๖}

๒. จากการมีความรู้สึกเศร้าเสียใจอย่างมาก(Exaggerated Sadness) และมีภาวะความซึมเศร้าเกิดขึ้นอย่างรุนแรง ซึ่งภาวะนี้นับเป็นปัญหาทางอารมณ์ที่รุนแรง (Extreme Depression) เป็นปัญหาที่ยุ้งยากทำให้บุคคลผู้นั้นมีความรู้สึกท้อแท้ชีวิตน่าเบื่อหน่ายและเจ็บปวด

ความซึมเศร้านี้ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์(Psychoanalytic theory) ของ ซิกซ์มัน ฟร็อยด์ (Sigmund Freud)^{๒๗} เชื่อว่ามาจากความสูญเสียที่มีความหมายสำคัญของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการตาย การถูกทอดทิ้ง ความผิดหวัง โดยบุคคลผู้นั้นจะมีความรู้สึกโกรธในสิ่งที่ตนเองได้รับแล้ว

^{๒๕} อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม, ตำราจิตเวชศาสตร์, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๒๐) , หน้า ๑๑๖.

^{๒๖} พริมา สุทธิรัตน์, ตำราจิตเวชศาสตร์, หน้า ๘๓๔.

^{๒๗} Jack P. Gibb, **Suicide**, (New York : Harper and Row, 1968), p.107-110.

แปรเปลี่ยนความโกรธด้วยขบวนการของกลไกทางจิต (Mental Mechanism) ประเภทย้ายที่ (Displacement) มุ่งเข้าหาตนเอง (Introjection) แล้วคิดว่าตนเองไม่ดี ผิด สมควรได้รับการลงโทษ สัญชาตญาณแห่งการตาย (death instinct) ซึ่งมีอยู่แล้วในคนเรา ตามแนวความคิดของ ฟรอยด์ จึงแสดงบทบาทเหนือสัญชาตญาณของการมีชีวิตอยู่ (life instinct) ผลักดันให้ทำอัตวินิบาตกรรมขึ้น ดังเช่น ในผู้ที่ป่วยที่อาการซึมเศร้าจากโรคจิตซึ่งทำให้ผู้ป่วยรู้สึกท้อแท้ วิตกกังวล กระสับกระส่าย นอนไม่หลับรุนแรง มีความรู้สึกที่ตนเองผิด หมกมุ่นอยู่กับอาการของตนเอง จนทำให้ทำร้ายตนเองได้ ซึ่งในประเด็นนี้ ได้มีงานวิจัยของ ฮัทตัน (James Hutton ค.ศ. 1726-1797) กล่าวสรุปได้ว่า ในผู้ป่วยโรคจิตนั้น ร้อยละสี่สิบหกของผู้ป่วยจะทุเลาลงได้เอง แต่อีกร้อยละสิบสาม จะเป็นพวกทำอัตวินิบาตกรรมที่สามารถทำได้สำเร็จ^{๓๒}

นอกจากนี้ความเศร้าอื่น ๆ ซึ่งเกิดจากการสูญเสีย (Losses) ตามทฤษฎีจิตพลวัต (Psychodynamic) เป็นต้นว่า ความเศร้าจากการสูญเสียบุคคลใกล้ชิด อาจโดยการตายจาก ซึ่งถือว่าการสูญเสียที่สำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์^{๓๓} หรือจากไปทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ การถูกทอดทิ้งเพราะเป็นคนอายุมาก ถูกหลานแยกไป สุขภาพทรุดโทรมลง ความเศร้าเนื่องจากการป่วยเป็นโรคทางกาย การผ่าตัดที่สำคัญ การคลอดลูก ซึ่งทำให้ผู้ป่วยไม่พอใจในตนเองในความเป็นอยู่สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสูญเสียสถานภาพศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น ถูกออกจากงาน ถูกฟ้องร้องล้มละลาย และความเศร้าจากการเจ็บป่วยเป็นโรคอารมณ์แปรปรวน (Major Affective Disorder) ซึ่งพบว่ามีถึงร้อยละเจ็ดสิบห้าที่คิดทำอัตวินิบาตกรรม^{๓๔} อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาวะการซึมเศร้าจะเป็นช่วงที่มีอันตรายทำให้เกิดการทำอัตวินิบาตกรรมสูง แต่ที่มากที่สุดก็คือ ในระยะหลังเมื่อคนเราได้รับการรักษาและเริ่มมีความรู้สึกตัวดีขึ้นจากสภาวะซึมเศร้า^{๓๕} หรือเมื่อได้รับการรักษาในระยะต้น ๆ

๓. อัตวินิบาตกรรมที่มีสาเหตุมาจากคิดยึดมั่นอยู่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Obsessive) สืบเนื่องมาจากความกังวล กลัวโดยไม่มีเหตุผลเป็นพื้นฐาน บุคคลเหล่านี้จะมีความสงสัยไม่แน่ใจ ตัดสินใจไม่ได้ คิดแล้วหาข้อสรุปให้ตนเองไม่ได้ ทำให้ความกังวล ความกลัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงขั้นทำร้ายตนเองเพื่อให้พ้นไปจากความวิตกกังวลและความกลัวนั้น

^{๓๒} สุพัฒนา บุญญานิตย์, ชีวิตนี้มีหวัง, ๘๐ ปีของจิตเวชในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครูสภา, ๒๕๑๒), หน้า ๒๔๒.

^{๓๓} พริมา สุทธิรัตน์, ตำราจิตเวชศาสตร์, หน้า ๔๐๕.

^{๓๔} สมภพ เรืองตระกูล, “การช่วยเหลือและการรักษาผู้ป่วยมาต้วตาย”, หน้า ๕๒.

^{๓๕} Leonard P, Ullmann and Lonard Krosner, p. ๕๖๖.

๔. สาเหตุเกิดจากการประท้วงหรือการเรียกร้องความสนใจอย่างไม่มีเหตุผล

ไม่ว่าทั้งในจากความเป็นจริง (Reality) หรือในความคิดเห็นที่ตนเองคิดไปเองก็ตาม เป็นไปโดยไม่มีสาเหตุกระตุ้นมาก่อน มักพบในพวกมีบุคลิกภาพแบบฮิสทีเรีย (Hysterical personality) ซึ่งมักมีลักษณะเจ้าอารมณ์ ไม่สมวัย จี้อาย จี้จลาด หรือพบในพวกกรักร่วมเพศที่ไม่สมหวังในคู่ของตน

อย่างไรก็ตาม ในด้านสาเหตุทางด้านจิตใจนี้ก็มีผู้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดอัตวินิบาตกรรมไว้อีก เช่น คาร์ล เมนนิงเจอร์ (Karl Menniger ค.ศ.๑๙๑๕-๑๙๔๕)^{๓๖} ซึ่งได้กล่าวขยายแนวความคิดของ ฟรอยด์ อย่างละเอียดและสรุปได้ว่า อัตวินิบาตกรรมเป็นการฆาตกรรมตนเอง (self murder) ซึ่งเกิดจากความต้องการ ๓ อย่าง ได้แก่ ความต้องการที่จะฆ่า (wish to kill) ความต้องการที่จะถูกฆ่า (wish to be killed) และความต้องการที่จะตาย (wish to die) ความต้องการ ๓ อย่างนี้เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ความปรารถนาที่เกิดขึ้นในระดับจิตไร้สำนึก (unconscious) และมีความสำคัญมากจนกระทั่งเกิดกลไกทางจิตชนัดมุ่งเข้าหาตนเอง (introjection) เพื่อเป็นการลงโทษตนเองและตัดปัญหาทั้งปวง.

๕. สาเหตุจากการเลียนแบบ

การเลียนแบบก็เป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งในการทำอัตวินิบาตกรรม สเตนเกล (Stengel) กล่าวว่า การเลียนแบบ (imitation) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นเหตุจูงใจสำคัญให้เกิดการทำอัตวินิบาตกรรม

ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ปัจเจกบุคคลตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรม แต่สาเหตุทั้งห้าที่กล่าวมานั้นไม่จำเป็นว่าผู้ที่ทำอัตวินิบาตกรรมต้องมีครบทุกสาเหตุ ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นว่าอยู่ในสภาพเช่นไร การตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรมนั้นเป็นเรื่องที่ไม่อาจจะคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เพราะว่าบางครั้งบุคคลนั้นจะไม่แสดงอาการให้เห็นก่อนจะลงมือทำอัตวินิบาตกรรม

แม้ว่าการทำอัตวินิบาตกรรมจะเป็นการกระทำของปัจเจกบุคคล แต่เราไม่อาจอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดได้เลยถ้าเราละเลยคำอธิบายทางสังคม องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำอัตวินิบาตกรรมพัฒนาไปมากในทศวรรษที่ผ่านมา ปัจจุบันพบว่ามี “ปัจจัยพื้นฐาน” หลายตัวที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนเชื้อเพลิงแห่งการก่อให้เกิดอัตวินิบาตกรรม ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยพื้นฐานนั้นมี ๕ ปัจจัย คือ

^{๓๖} Jack P. Gibb, *Suicide*, p. 117.

ปัจจัยแรก

โรคซึมเศร้า หมายถึงภาวะซึมเศร้าที่มีการเปลี่ยนแปลงของสมดุลเคมีในระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดเป็นโรคขึ้น ไม่ใช่ภาวะชั่วคราวซึ่งชั่วคราวอย่างที่หลายคนเข้าใจ บุคคลที่ได้รับ ความเครียดอย่างฉับพลันมากพอหรือเรื้อรังมานานพอที่จะทำลายสมดุลนี้ ย่อมเกิดเป็นโรคและนำไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรมได้ในที่สุดถ้าไม่รักษา

ปัจจัยที่สอง

การใช้สารเสพติดทำให้บุคคลขาดความยับยั้งใจและนำไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรมได้ ง่ายขึ้นยังไม่แน่วัยรุ่นที่ใช้ยาบางคนโรคทางจิตเวชบางอย่างซ่อนอยู่ก่อนแล้ว การค้นหาปัจจัยข้อนี้ ไม่ยากนัก ผู้ปกครองควรที่จะเป็นคอยสอดส่องได้

ปัจจัยที่สาม

ความก้าวร้าวและหุนหันพลันแล่น ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งของบุคคล ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่นแล้ว ยิ่งเป็นวัยที่อยู่ในช่วงคาบเกี่ยวที่จะเป็นวัยผู้ใหญ่ด้วย พฤติกรรมของวัยรุ่นที่มีความก้าวร้าว (ไม่ใช่ทุกคน) ฉะนั้นจึงต้องระวังเป็นอย่างยิ่ง แต่ทั้งนี้แล้วการ เลี้ยงดูของผู้ปกครอง การปลูกฝังจิตสำนึกตั้งแต่ยังเด็กก็ลดพฤติกรรมการก้าวร้าวลงได้

ปัจจัยที่สี่

ประวัติครอบครัวของโรคอารมณ์เศร้า หรือการทำอัตวินิบาตกรรมปัจจัยข้อนี้เป็นสิ่งที่ ผู้ปกครองสืบหาเองได้ ถ้ามีประวัติดังกล่าวในครอบครัวของตนก็ให้ระมัดระวังมากขึ้น เพราะ พฤติกรรมการทำอัตวินิบาตกรรมในบางคนนั้นเป็นเรื่องทางจิตวิทยาและพันธุกรรม

ปัจจัยที่ห้า

ประวัติถูกทำร้ายทารุณกรรมหรือถูกล่วงเกินทางเพศ ข้อนี้เป็นเรื่องของทุกคนในสังคม ที่ต้องช่วยกันสอดส่องและดูแลบุคคลที่ประสบเหตุการณ์เหล่านี้ เมื่อโตขึ้น ไม่กระทบกับผู้อื่นตอบก็ มักจะลงเอยด้วยอารมณ์เศร้าและทำร้ายตนเอง

องค์ความรู้เรื่องปัจจัยพื้นฐานทั้งห้าข้อนี้น่าจะทำให้บุคคลได้ตระหนักว่าถึงเวลาแล้วที่ จะต้องคืนความแข็งแรงให้กับสถาบันครอบครัว ข้อดีข้อหนึ่งของภาวะเศรษฐกิจฝืนฝวนก็คือ บุคคลได้มีโอกาสอยู่บ้านมากขึ้น นอกจากปัจจัยพื้นฐานที่ทำหน้าที่เป็นเชื้อเพลิงแล้ว เราควรรู้จัก “ปัจจัยกระตุ้น” ที่จะทำหน้าที่เป็นตัวจุดระเบิดการทำอัตวินิบาตกรรมอีกด้วย งานวิจัยของอเมริกา

ส่วนใหญ่บอกว่า ปัจจัยกระตุ้นของเขา เช่น มีอาวุธปืนในครอบครอง ความเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง การเบียดเบียนทางเพศ เป็นต้น แต่เราไม่รู้เลยว่าของไทยมีอะไรบ้าง เพราะไม่มีการวิจัย อย่างไรก็ตาม ปัจจัยกระตุ้นข้อหนึ่งในสังคมไทยน่าจะเป็นภาวะที่พวกเรา มีความเป็นปัจเจกบุคคลน้อยเกินไป เรา ยกความเป็นบุคคลของเราให้กับรัฐไปนานมากแล้ว ความเป็นตัวของตัวเองคนไทยค่อนข้างน้อย พวกเราไม่มีอำนาจ หรือเจตสิก หรือความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองในบางเรื่องได้เลย

ฉะนั้นอัตวินิบาตกรรมจึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งการแก้ปัญหานี้ต้องอาศัย หลายฝ่ายเป็นกำลังในการแก้ปัญหาดังกล่าว ในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดของนัก ปรัชญาเกี่ยวกับการทำอัตวินิบาตกรรม

๓.๒ แนวคิดของนักปรัชญาเกี่ยวกับอัตวินิบาตกรรม

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า “การทำอัตวินิบาตกรรม” นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสภาพ เศรษฐกิจ สังคม และครอบครัวแล้ว ยังก่อให้เกิดการถกเถียงและโต้แย้งอย่างกว้างขวางในหมู่ของ นักศาสนาและนักปรัชญา ซึ่งประเด็นที่กลายเป็นข้อโต้แย้งก็คือ การตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรม ของแต่ละบุคคลนั้น “ผิดหรือไม่” ในขณะที่เดียวกันก็กลายเป็นคำถามในเชิงจริยศาสตร์ว่าพฤติกรรม การทำอัตวินิบาตกรรมนั้น “ควรหรือไม่”

เมื่อกล่าวถึงมุมมองของนักการศาสนา และนักปรัชญาต่อประเด็นนี้ จะพบว่า มีแนวคิด ต่อประเด็นนี้แปลกแยกออกเป็น ๒ กลุ่มด้วยกัน กล่าวคือ กลุ่มที่เห็นด้วยทุกกรณี กลุ่มที่ไม่เห็น ด้วยทุกกรณี ข้ออ้างที่หยิบยกมาได้แย้งส่วนใหญ่แล้ว เป็นการพิจารณาในแง่มุมมองที่มนุษย์มี สัมพันธภาพต่อสิ่งต่าง ๆ ๑ ด้านด้วยกัน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อเทพและพระเจ้าอัน เป็นความเชื่อถือที่มีพื้นฐานมาจากศาสนา ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสังคมอันเป็นการพิจารณาใน แ่งที่มนุษย์มีพันธะต่อสังคม และความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตัวของเขาเองอันเป็นการพิจารณาที่ตัว มนุษย์เป็นสำคัญ

ฉะนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอปัญหาที่เป็นข้อโต้แย้ง และข้อถกเถียงเกี่ยวกับ “การทำ อัตวินิบาตกรรม” เป็นเบื้องต้นก่อน โดยมีกรอบในการนำเสนอดังนี้

๑. กลุ่มที่เห็นว่า การทำอัตวินิบาตกรรม “ผิดทุกกรณี”

เหตุผลสำคัญที่กลุ่มนี้ยกมาเป็นข้ออ้างเพื่อชี้ให้เห็นว่าการทำอัตวินิบาตกรรมผิดทุกกรณี นั้น เป็นการพิจารณาในแง่มุมมองที่มนุษย์มีสัมพันธภาพต่อสิ่งต่าง ๆ ๑ ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อเทพเจ้าและพระเจ้าอันเป็นความเชื่อถือที่มีพื้นฐานมาจากศาสนา

ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสังคมอันเป็นการพิจารณาในแง่ที่มนุษย์มีพันธะต่อสังคม และ
ความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตัวของเขาเองอันเป็นการพิจารณาที่ตัวมนุษย์เป็นสำคัญ

กลุ่มนี้ได้แสดงท่าทีคัดค้านไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการทำอัตวินิบาตกรรมนักคิดคน
สำคัญกลุ่มนี้ได้แก่

๑) โสเครตีส (Socrates ๔๖๙-๓๙๙ B.C.) สำหรับโสเครตีส ท่านมองว่า การทำ
อัตวินิบาตกรรมนั้น เป็นสิ่งที่ชั่วร้ายทุกกรณี อันเราจะสังเกตได้จากงานเขียนในเรื่อง “เฟโด”
(Phaedo) อันเป็นชีวประวัติของโสเครตีสที่เขียนโดยเพลโต(Plato) ผู้เป็นสาราสุศิษย์ โสเครตีส
ยืนยันว่า “แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าเทพคุ้มครองป้องกันเรา และมนุษย์ก็คือสมบัติของเทพ...ถ้าเรามองไป
ในแง่นี้ก็ย่อมเห็นเหตุผลที่ว่ามนุษย์ควรอยู่ก่อนจะคร่าชีวิตของตนเองก่อนที่จะเทพจะเรียกตัวไปหาได้
ไม่ อย่างข้าพเจ้านี้เทพกำลังจะเรียกตัวไปอยู่แล้ว”^{๓๓}

จากแนวคิดของท่านโสเครตีสจะเห็นว่า ท่านมองว่ามนุษย์เป็นสมบัติของเทพ ฉะนั้น
เมื่อเป็นสมบัติของเทพมนุษย์จึงไม่มีสิทธิ์อะไรที่จะไปตัดสินใจทำลายสิ่งที่เทพให้มา ฉะนั้น ท่าน
จึงมองว่า การทำอัตวินิบาตกรรมเป็นความผิดทุกกรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความผิดต่อเทพ

๒) ศาสนาคริสต์และนักบุญคนสำคัญในศาสนาคริสต์

ในศาสนาคริสต์นั้น ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่ง “เทวนิยม” โดยมีความเชื่อว่า “พระเจ้า
หรือ พระยะโฮวา” เป็นพระผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง และสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความเชื่อ
เช่นนี้ก็คือหลักการสำคัญที่ปรากฏอยู่ในบทปฐมกาล ในคัมภีร์ไบเบิล ซึ่งบันทึกกำเนิดแห่งมนุษย์
และสรรพสิ่งทั้งปวงว่าเป็น “สิ่งสร้าง” ของพระเจ้าองค์ผู้สร้าง ส่วนกำเนิดมนุษย์นั้นบันทึกว่า
“พระเจ้าทรงดำริว่า จงให้เราสร้างมนุษย์ตามแบบฉายาของเรา ให้ครอบครองฝูงปลาในทะเล ฝูงนก
ในอากาศ และฝูงสัตว์ไว้ ให้ปกครองแผ่นดินทั่วไป และสรรพสัตว์ที่เลื้อยคลานบนดินทั้งสิ้น พระเจ้า
จึงสร้างมนุษย์ขึ้นตามแบบฉายาของพระองค์”^{๓๔}

“พระยะโฮวาเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์ด้วยผลคดีดิน ระบายลมแห่งชีวิตเข้าทางจมูกให้มี
ชีวิตหายใจเข้าออก มนุษย์จึงเกิดเป็นจิตวิญญาณ และมีชีวิตอยู่”^{๓๕}

^{๓๓} เพลโต, โสเครตีส, แปลโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓),
หน้า ๗๑.

^{๓๔} เยเนซิส บทที่ ๑ ข้อที่ ๒๖-๒๗.

^{๓๕} เยเนซิส บทที่ ๒ ข้อที่ ๗.

“ท่านไม่รู้หรือว่า ร่างกายของท่านเป็นวิหารของพระวิญญาณบริสุทธิ์ ซึ่งสถิตอยู่ในท่านซึ่งท่านได้รับจากพระเจ้า ท่านไม่ใช่เจ้าของตัวท่านเอง พระเจ้าทรงซื้อท่านไว้แล้ว ด้วยราคาสูง เหตุฉะนั้น ท่านจงถวายพระเกียรติแด่พระเจ้าด้วยร่างกายของท่าน”^{๔๐}

จากข้อความที่ปรากฏข้างต้นนี้ จะพบว่า “ชีวิต” สำหรับชาวคริสต์จึงมิได้หมายถึง “กายเนื้อ” ที่ก่อกำเนิด พัฒนา แก่ ชรา ป่วยไข้ และสิ้นสภาพไปตามธรรมชาติเท่านั้น แต่ชีวิตมีนัยเชิงอรรถภาพ ซึ่งมีความหมายผูกพันอยู่กับพระเจ้าในฐานะ “ฉายา” ของพระองค์^{๔๑} ฉะนั้นการที่มนุษย์ทำร้ายร่างกายที่พระเจ้าทรงประทานมานั้น จึงเป็นประทุษร้ายทำลายฉายาของพระองค์ด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ศาสนาคริสต์จึงมองว่า การทำอัตวินิบาตกรรมนอกจากจะเป็นการผิดต่อพระเจ้าแล้ว ยังถือได้ว่าเป็นการผิดพระบัญญัติข้อที่ ๖ ซึ่งทรงบัญญัติว่า “อย่าฆ่าคน” เช่นกัน ซึ่งประเด็นคำว่า “อย่าฆ่าคน” นี้ จะมีความชัดเจนมากขึ้นเมื่อได้ศึกษาแนวคิดของท่านนักบุญออกัสติน (ST. Augustine: ๓๔๕-๔๓๐ A.D.) และท่านนักบุญโทมัส อควินัส (ST. Thomas Aquinas: ๑๒๒๕-๑๒๗๔ A.D.)

ในช่วงต้นของศตวรรษที่ ๕ นั้นนักบุญออกัสติน ได้กล่าวถึงเรื่องอัตวินิบาตกรรมไว้อย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานเขียนเรื่อง “City of God” ซึ่งท่านได้คัดค้านการทำอัตวินิบาตกรรมทุกชนิดว่า การกระทำเช่นนี้เป็นความผิดในทุกกรณีเช่นเดียวกัน ซึ่งประเด็นสำคัญที่นำมาเสนอก็คือ

- (๑) การทำอัตวินิบาตกรรมทำให้ความเป็นไปได้ของการสำนึกผิดไปหมด
- (๒) การทำอัตวินิบาตกรรมก็คือการฆ่าคนอื่นอันเป็นที่ต้องห้าม
- (๓) ไม่มีบาปใดที่สมควรแก่ความตาย ชาวคริสต์ไม่มีสิทธิ์จะตัดสิน เรื่องนี้เป็นเอกลักษณ์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าเพียงลำพัง
- (๔) การทำอัตวินิบาตกรรม จึงเป็นบาปที่ยิ่งใหญ่ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม

ในขณะเดียวกัน ท่านก็ได้ขยายนัยของคำว่า “อย่าฆ่าคน” เอาไว้อย่างน่าสนใจว่า การทำอัตวินิบาตกรรมนั้น ถือได้ว่าเป็นการผิดบัญญัติข้อที่ ๖ อันหมายถึง “อย่าฆ่าคน” โดยท่านได้ชี้ให้เห็นว่า “ในความเป็นจริงเราต้องเข้าใจว่ามันเป็นการห้ามการฆ่า...แต่ไม่ได้หมายความว่าคนผู้ซึ่งทำความผิดต่อตัวเองจะถูกยกเว้นจากความผิด เพราะกฎเกี่ยวกับการรักเพื่อนบ้านนั้น ต้องเริ่มต้นจากตัวของเราเอง อันจะเห็นได้จากบทบัญญัติที่กล่าวว่า คุณควรรักเพื่อนบ้านเหมือนกับรักตัวเอง”^{๔๒}

^{๔๐} โครินธ์ บทที่ ๗ ข้อที่ ๑๕-๒๐.

^{๔๑} สุวรรณ สดาอนันต์, “ชีวิตและความตายตามคริสต์ศาสนา”, ใน มุมมองเรื่องความตาย และภาวะใกล้ตาย (ประสาน ต่างใจ บรรณาธิการ), (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๘.

^{๔๒} Augustine, *City of God*, (Hamondsworth: Penguin Book, 1972), p. 31.

จะเห็นว่า ท่าทีของท่านนักบุญออกัสตินนั้น ก่อนข้างจะสอดรับกันเป็นอย่างดีต่อพระบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในคริสต์ธรรมกัมภีร์

ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๓ ท่านนักบุญโทมัส อไควนัส ได้คัดค้านการหาทางออกให้กับตัวเองด้วยการการทำอัตวินิบาตกรรมโดยมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการขัดต่อประกาศิตของพระเจ้า ซึ่งท่านได้กล่าวว่า

ชีวิตเป็นสิ่งที่พระเจ้าเป็นเจ้าประทานให้แก่มนุษย์ และขึ้นอยู่กับอำนาจของพระองค์ผู้ซึ่งจะฆ่าและทำให้ชีวิต ดังนั้น ใครก็ตามที่กระทำอัตวินิบาตกรรมถือได้ว่าเป็นบาปต่อพระองค์แม้แต่ใครที่ฆ่าทาสของผู้อื่นก็เป็นบาปต่อนายเจ้าของทาส ในฐานะที่เขาแย้งชิงอำนาจการตัดสินใจที่เขาไม่ได้รับมอบหมาย สำหรับเรื่องนี้เป็นของพระเจ้าเพียงลำพังที่จะพิพากษาถึงความตายและการมีชีวิตอยู่”^{๔๓}

การคัดค้านการทำอัตวินิบาตกรรมของนักบุญโทมัส อไควนัสนั้น ไม่ได้มองเพียงแต่ว่ามนุษย์ไม่มีสิทธิที่จะทำลายสิ่งที่พระเจ้าประทานมาแล้ว ท่านยังมองเห็นว่า การทำอัตวินิบาตกรรมนั้นยังได้ส่งผลเสียต่อสังคมโดยรวมด้วยเช่นกัน ดังจะได้จากการให้เหตุผลของท่านว่า “...มนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ในกรณีที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้น การทำอัตวินิบาตกรรมนั้น ย่อมทำให้เกิดความเสียหายแก่ชุมชน”^{๔๔}

ในขณะเดียวกัน การทำอัตวินิบาตกรรมของมนุษย์นอกจากจะส่งผลเสียต่อสังคมแล้วตัวมนุษย์เองก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากท่านมองว่า การทำอัตวินิบาตกรรมนั้นเป็นการทำที่ขัดกับกฎหลัก “กฎการรักษาตนเอง”(Self-preservation) ที่ว่า

“...เพราะทุกสิ่งรักตัวเอง ผลของการมีอยู่ก็เพราะทุกสิ่งโดยธรรมชาติรักษาตัวเองให้มีชีวิตอยู่ และต่อต้านความเสื่อมเท่าที่มันจะสามารถทำได้ การทำอัตวินิบาตกรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความเป็นไปของธรรมชาติ ที่ซึ่งมนุษย์ทุกคนจะต้องรักตัวเอง ดังนั้น การทำอัตวินิบาตกรรมจึงเป็นบาปติดตัวไป ในฐานะที่ตรงกับกฎธรรมชาติ”^{๔๕}

๓) เอมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant ค.ศ. ๑๗๒๔-๑๘๐๔) ถือได้ว่าเป็นนักปรัชญาท่านหนึ่งที่ค่อนข้างจะมีความเคร่งครัดในคริสต์ศาสนา ฉะนั้น ท่าทีที่แสดงออกต่อเรื่องการทำอัตวินิบาตกรรมก็เช่นเดียวกัน เขามองว่ามนุษย์ไม่มีสิทธิที่จะทำอัตวินิบาตกรรมได้โดยที่ไม่ได้รับความยินยอมจากพระองค์ ซึ่งประเด็นนี้ ได้กล่าวเอาไว้ที่น่าสนใจว่า

^{๔๓} Thomas Aquinas, **Summa Theologica**, Translated from the fathers of the English Dominican Province, (London: burnes, Oates and Washbourne, 1922) , p. 204.

^{๔๔} Ibid, p. 204.

^{๔๕} Ibid, p. 204.

เราอยู่ในโลกนี้ภายใต้เงื่อนไขที่แน่นอนและสำหรับจุดประสงค์เฉพาะ แต่การทำ
อติวินิบาตกรรมนั้น เป็นการต่อต้านพระประสงค์ของพระเจ้าผู้สร้าง เขา(ผู้ทำอติวินิบาตกรรม)
ไปสู่โลกในฐานะที่เป็นผู้ละทิ้งหน้าที่ของเขา เขาจะถูกลงโทษในฐานะขบถต่อพระเจ้า ตราบ
เท่าที่เราจดจำสัจจะว่าเป็นเจตนาของพระเจ้าที่รักษาชีวิต เราก็มียุทธศาสตร์ที่ควบคุมกิจกรรม
ของเราให้ลงตรงกัน เราไม่มีสิทธิที่จะเสนอความรุนแรงต่อพลังธรรมชาติของการรักษา
ชีวิตของตัวเอง และทำลายความมีเหตุผลของแผนการนั้น เรามีหน้าที่ที่จะรักษาชีวิตไว้
จนกว่าเวลาจะมาถึงเมื่อพระเจ้าสั่งให้เราละทิ้งชีวิตไป^{๔๖}

นอกจากนั้นแล้ว สิ่งที่ค้านท้มนองว่าการทำอติวินิบาตกรรมเป็นสิ่งที่ผิดนั้น นอกจากจะ
เป็นการทำผิดต่อพระเจ้าดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การทำดังกล่าวนั้นยังเป็นการขัดกับ “กฎการรัก
ตัวเอง” (Self Love) ที่ว่า

มนุษย์อาจไปสู่ความสิ้นหวังด้วยอัปโชคอันเป็นเหตุให้เขาเบื่อหน่ายชีวิต แต่ก็ยังไม่มี
เหตุผลเพียงพอที่ทำให้เขาถามตัวเองได้ว่า มันขัดกับหน้าที่ที่มีต่อตนเองหรือเปล่า ที่จะทำ
อติวินิบาตกรรม... หลักความประพฤติก็คือ จากการรักษาตัวเอง ฉะนั้นอาจจะทำให้ชีวิตสั้นลง
ถ้าช่วงที่มีชีวิตต่อไปนำมาซึ่งสิ่งชั่วร้ายมากกว่าความน่าพึงพอใจ เราต้องถามว่ากฎรักษา
ตัวเองนี้สามารถกลายเป็นกฎธรรมชาติได้ไหม เราจะได้เห็นทันทีว่า ระบบธรรมชาติซึ่ง
รวมเอากฎที่ทำให้ทำลายชีวิตอันเกิดจากความรู้สึก ซึ่งถูกกำหนดมาให้มนุษย์ดำรงชีวิตตัวเอง
ไว้ ย่อมเป็นระบบที่มีความขัดแย้งในตัวเอง และดังนั้น จึงไม่สามารถเป็น
ระบบธรรมชาติได้^{๔๗}

จะเห็นได้ว่า ค้านท้มนองว่า การทำอติวินิบาตกรรมเป็นสิ่งที่ผิดนั้น เป็นความผิดในสอง
สถานด้วยกัน กล่าวคือ ผิดต่อพระเจ้าในฐานะพระองค์ได้ทรงประทานชีวิตมาให้เรา และผิดต่อ
ตัวเองเพราะขัดกับกฎที่ว่าด้วยการรักตนเองด้วย

๔) จอห์น ล็อก (John Locke ค.ศ. ๑๖๓๒ -๑๗๐๔) ก็ถือได้ว่าเป็นนักปรัชญาอีกท่าน
หนึ่งที่ไม่เห็นด้วยการทำอติวินิบาตกรรม โดยชี้ให้เห็นถึงสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ใน
ฐานะที่มนุษย์เป็นทรัพย์สินสมบัติของพระองค์ ฉะนั้น มนุษย์จึงไม่มีสิทธิที่จะกระทำการ
อติวินิบาตกรรมได้โดยความยินยอมจากพระองค์ว่า

มนุษย์ที่มีอยู่ทั้งหมดเป็นผลงานของพระเจ้าผู้สร้างที่ชาญฉลาดผู้ทรงอำนาจยิ่งใหญ่และไม่มี

^{๔๖} Immanuel Kant, **Lectures on Ethics**, Translated by Louis Infield, (New York: Harpers&Row, 1963), p. 154.

^{๔๗} Immanuel Kant, **Fundamental Principles of the Metaphysics of Ethics**, Translated by Thomas Kingsmill Abbot, (London: Longmans, 1724) , p. 29.

ที่สิ้นสุดคนรับใช้ทั้งหมดปกครองโดยพระเจ้าเป็นนายองค์เดียวส่งมายังโลกโดยพระประสงค์ และภารกิจของพระองค์ มนุษย์เป็นทรัพย์สินของพระองค์ซึ่งสิ่งที่พระองค์สร้างจะเป็นไปจนวาระสุดท้าย มิใช่ความพึงพอใจของคนอื่น...ทุกคนมีพันธะที่จะรักษาชีวิตตนเอง และไม่ค่อยจากร่างนี้ไป^{๔๘}

จากนัยข้างต้นนี้จะพบว่า การห้ามการทำอัตวินิบาตกรรมโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับธรรมชาตินั้น มีพื้นฐานจากความเชื่อในเรื่องพระเจ้าในฐานะที่เป็นผู้สร้างและควบคุมสรรพสิ่งให้เป็นไป ดังนั้น เมื่อทุกสิ่งถูกกำหนดชะตาและควบคุมโดยพระเจ้า ทุกสิ่งโดยธรรมชาติจึงเคลื่อนไปสู่ความดี ดังนั้น การทำอัตวินิบาตกรรมจึงเป็นสิ่งที่ผิดธรรมชาติ เพราะปฏิเสธการเคลื่อนไหวไปสู่ความดีอันเท่ากับการปฏิเสธพระเจ้าผู้สร้างและผู้เป็นความดีสูงสุด

สิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้จากข้อเท็จจริงดังที่ได้กล่าวแล้วนั้นก็คือว่า ไม่มีใครเป็นอิสระจากพระเจ้า การทำอัตวินิบาตกรรมโดยไม่ได้รับความยินยอมจากพระเจ้าจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการปฏิเสธประกาศิตของพระองค์ และยังเป็นการปฏิเสธพระเจ้าอันเป็นสาเหตุของการมีอยู่ของความดีและความสมบูรณ์อีกด้วย

๒. กลุ่มที่เห็นว่า การทำอัตวินิบาตกรรม “ถูกทุกกรณี”

นักคิดกลุ่มนี้มีความคิดว่าการทำอัตวินิบาตกรรมนั้นสามารถที่จะทำได้ และในขณะเดียวกันการทำอัตวินิบาตกรรมนั้น ก็ได้ถือเอาเป็นการผิดต่อพระเจ้า สังคม และตัวเองแต่ประการใดโดยมีเหตุผลและรายละเอียดดังนี้

๑) นักปรัชญากรีกเอพิคิวเรียน (Epicureans) จากการศึกษาถึงท่าทีในเชิงสนับสนุนการทำอัตวินิบาตกรรมนั้น ปรากฏชัดตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ กลุ่มนักคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงท่าทีเช่นนี้ก็คือ พวกเอพิคิวเรียน กลุ่มนี้มองว่า การทำอัตวินิบาตกรรมนั้น เป็นสิ่งที่สามารถยอมรับได้ ถ้าหากชีวิตของบุคคลนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก ความเจ็บปวด หรือความอ่อนแอของจิตใจ การทำอัตวินิบาตกรรมนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่ากว่าการที่จะมีชีวิตอยู่

อะไรเป็นฐานทางความคิดที่ทำให้นักปรัชญากรีกเอพิคิวเรียนนี้มีท่าทีต่อการทำอัตวินิบาตกรรมในลักษณะนี้ จากการศึกษพบว่า นักคิดกลุ่มเอพิคิวเรียนนั้น ถือว่าเป็นพวกสุขนิยม (Hedonism) เหมือนพวกจารวากในประเทศอินเดีย ที่มีความเชื่อพื้นฐานว่า สสารเป็นจริงเพียงอย่างเดียว จิตหรือวิญญาณของมนุษย์นั้นก็ถือสสาร มีการแตกดับ เมื่อมนุษย์ตายแล้วร่างกายก็เน่าเปื่อย ไม่มีอะไรหลงเหลือ ไม่มีโลกหน้าที่มนุษย์จะได้รับการพิจารณารางวัล และการลงโทษ ดังนั้น

^{๔๘} John Lock, *The Second Treatise of Government*, (Oxford: Basil Blackwell, 1848) , p. 5.

ขณะที่มีชีวิตอยู่ เราควรแสวงหาความสุขให้เกิดขึ้นมากที่สุด จริยศาสตร์ของพวกเอพิคิวเรียนก็คือ วิธีที่จะยังความสุขให้เกิดขึ้นมากที่สุด และยังความทุกข์ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด ชีวิตจะมีอยู่ต่อไปตราบนานเท่าที่มันยังมีความสุข แต่เมื่อวันใดก็ตามความหวังที่จะมีความสุขนั้นหมดลง ประตูลงความตายก็จะเปิดรอรับเราอยู่ ลูเครติอุส (Lucretius ๙๗-๕๕ B.C.) หนึ่งในบรรดาเอพิคิวเรียนได้แสดงทรรศนะไว้ว่า “ถ้าวันใด ปรากฏว่า ชีวิตเติบโตด้วยความน่าเบื่อหน่าย สิ่งที่เหลืออยู่ก็คือ การรินสุราเพื่อ ความตาย และการไม่เกิดไม่เกิด”^{๔๕}

๒) นักปรัชญากลุ่มสโตอิก (Stoics) กลุ่มนี้ยอมรับว่าเป็นสิทธิของปัจเจกชนที่จะทำ อติวินิบาตกรรม เมื่อเขาปรารถนา ดังที่ ซีนิกา (Seneca ๔B.A.- ๖๕ A.D.) หนึ่งในบรรดาสโตอิก พรณนาไว้ว่า “ในฐานะที่ฉันเลือกเรือที่จะแล่นไป ถ้าเรือนี้หนักเกินไปและจมลงหากไม่มีการทิ้งของ บนเรือลงทะเลเพื่อเรือคงเบาบางลง แต่สิ่งที่บรรทุกอยู่บนเรือ นั้น เป็นมนุษย์ที่บริสุทธิ์ ดังนั้น ฉัน จะเลือกความตายในการสละชีวิต เพื่อให้ทุกคนปลอดภัย”^{๔๖} การเลือกทำอติวินิบาตกรรมใน ลักษณะนี้ นอกจากจะเป็นการทำด้วยความปรารถนาของตนแล้ว เขายังได้มีส่วนสำคัญในการ ช่วยเหลือสังคมด้วย

สิ่งที่ทำให้พวกสโตอิกถือว่า การทำอติวินิบาตกรรมเป็นสิ่งถูกต้องทางจริยธรรม ก็คือ การที่นักคิดกลุ่มนี้ให้ความสำคัญแก่จิตมากกว่าร่างกาย ร่างกายนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องตอบสนอง ความต้องการของจิต และจิตก็เป็นสิ่งที่ไม่ตาย ดังนั้น หลักความประพฤติของสโตอิก ร่างกายจึงมี อยู่ในฐานของคนรับใช้จิต เมื่อมันมีประโยชน์ต่อจิตก็ควรเก็บเอาไว้ อย่างไรก็ดี เมื่อนั้นไม่มีความ จำเป็นอีกต่อไปเราก็คงที่จะละทิ้งเหมือนกับบอกเลิกจ้างคนใช้อีกต่อไป

การทำอติวินิบาตกรรมของสโตอิกก็คือ การถอดถอนจิตออกจากร่างกายนั่นเอง พวก เขามองว่า “การทำอติวินิบาตกรรมเป็นความตายอย่างสงบของปราชญ์เขาจากโลกนี้ไปราวกับว่า เขาต้องละทิ้งห้องที่เต็มไปด้วยควัน ไปสู่อีกห้องหนึ่ง เพราะว่ามันไม่ทำให้เขาพึงพอใจ อีกต่อไปแล้ว เขาจากโลกนี้ไปมิใช่เพราะเขาไม่มีความสุข ในโลกนี้อีกต่อไป แต่เพราะว่าเขาดูหมิ่นมัน”^{๔๗} จาก แนวคิดทั้งสองกลุ่มดังกล่าวมานี้ การทำอติวินิบาตกรรมมิใช่สิ่งที่ผิดจริยธรรมแต่ประการใด เนื่องจากเป็นสิทธิของบุคคลที่จะสามารถทำอติวินิบาตกรรมได้ เมื่อเขามองเห็นว่าการมีชีวิตอยู่นั้น เต็มไปด้วยความทุกข์ปราศจากความสุข

^{๔๕} Paul W. Pretzel, “Philosophical and Ethical Consideration of Suicide Prevention,” **Bulletin of Suicidology** (July 1968) : 32.

^{๔๖} Henry Fedden, **Suicide: A Social nad Historical Study**, (London: Pertter David, 1936) , p. 74.

^{๔๗} Immanuel Kant, **Lectures on Ethics**, p. 152-153.

๓) เดวิด ฮูม (David Hume ๑๗๑๑-๑๗๗๖ A.D.) นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงได้เขียนบทความออกมาโต้แย้งแนวคิดเกี่ยวกับข้อห้ามที่อ้างเอกสิทธิ์ของพระเจ้าเป็นเจ้าที่ว่า เมื่อไรมนุษย์สมควรจะตาย และมองว่า การทำอัตวินิบาตกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเพราะแย้งชิงอำนาจการตัดสินใจไปจากพระเจ้า โดยมองว่า “ถ้าหากเรายอมรับว่าการทำอัตวินิบาตกรรมเป็นการแย่งชิงอำนาจของพระเจ้าแล้ว การยัดอาชุหรือการทำให้ชีวิตยืนยาวออกไปก็น่าที่จะถือได้ว่าเป็นการแย่งชิงอำนาจไปจากพระเจ้าด้วยเช่นกัน”^{๕๒}

นอกจากนั้นแล้วฮูมยังได้โต้แย้งต่อไปอีกว่า ประเด็นที่ว่า “การถือว่าข้อห้ามการฆ่าคนนั้นกินความไปถึงการห้ามทำอัตวินิบาตกรรมด้วย” เขาไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ โดยชี้ให้เห็นว่า

“กฎห้ามการฆ่ามีความหมายอย่างชัดเจนเฉพาะแต่เพียงการฆ่าผู้อื่น ผู้ที่เราไม่มีสิทธิเหนือชีวิตเขา ข้อห้ามนั้นเหมือนกับศีลของคัมภีร์ซึ่งต้องขยายโดยเหตุผลและสามัญสำนึก แต่ข้อห้ามนี้มิได้แสดงการต่อต้านการทำอัตวินิบาตกรรม ข้อห้ามนี้ไม่มีอำนาจทั้งกฎที่ไม่เสถียรตั้งขึ้นมาเว้นแต่มันตั้งใจโดยหลักธรรมชาติ และเราก็ได้พยายามเรียบร้อยแล้วว่าพิสูจน์ว่าอัตวินิบาตกรรมมิได้ถูกห้ามโดยกฎเกณฑ์”

ในขณะเดียวกัน ริชาร์ด บี แบรินด์ (Richard B. Brandt) นั้น มีแนวคิดที่ค่อนข้างสอดคล้องกับแนวคิดของ เดวิด ฮูม ที่มองว่า กฎการห้ามฆ่าซึ่งปรากฏในบัญญัติข้อที่ ๖ นั้น จะไม่กินความถึงการทำอัตวินิบาตกรรมด้วย ดังจะเห็นได้จากการออกมาสนับสนุนแนวคิดนี้ว่า “สำหรับการให้เหตุผลแบบนี้ บางคนอาจตอบว่า มันเป็นคำอธิบายทางคัมภีร์ที่กำหนดเอาเองของข้อบัญญัติที่ ๖ ที่อ้างสิทธิว่า มันมีเจตนาห้ามทำอัตวินิบาตกรรม”^{๕๓}

นอกจากนี้ฮูมยังได้โต้แย้งแนวคิดที่ว่า การทำอัตวินิบาตกรรมจะทำให้สังคมเดือดร้อนและเสียหายว่า

มนุษย์ที่ทำให้ชีวิตสั้นไป มิได้ทำความเสียหายให้แก่สังคม เขาเพียงหยุดทำความดี ซึ่งถ้าเป็นความเสียหายก็เป็นความเสียหายที่น้อยที่สุด พันธะที่จะทำความดีต่อสังคมเป็นสิ่งที่มิตลอดไป มันก็ควรมีข้อมูลผูกพันที่แน่นอน เราไม่มีพันธะที่จะทำความดีที่เล็กน้อยต่อสังคมโดยต้องจ่ายความเจ็บปวดมหาศาลของตัวเอง ทำไมเราต้องทนต่อความเจ็บปวดที่มากขึ้นและสังคมก็จะได้ประโยชน์ที่ไร้ค่าจากเรา...แต่สมมติว่า เราไม่มีกำลังที่จะส่งเสริม

^{๕๒} David Hume, *Essay*, (London: George Routledge, n.d.) , p. 419.

^{๕๓} Richard B. Brandt, “The morality and Rationlity of Suicide,” **In Moral Problems : A**

Collection of Philosophical Essays, Edited by James Rachels, 3rd ed, (New York: Harper & Row, 1979) , p. 370.

ประโยชน์ต่อสังคมได้แล้ว และสมมติว่าเรามีพันธะต่อสังคม และสมมติว่าชีวิตของกันเกิดขึ้นบุคคลบางคนจากการทำประโยชน์ที่มากต่อสังคม ในกรณีนี้ การละชีวิตจะไม่เป็นเพียงความบริสุทธิ์ แต่ยังนำสรรเสริญอีกด้วย^{๔๔}

จากข้อโต้แย้งของฮูมในลักษณะดังกล่าวนั้น เป็นการชี้ให้เห็นว่า การทำอัตวินิบาตกรรมนั้น เราไม่สามารถที่จะบอกหรือยืนยันได้ว่า จะนำมาซึ่งความเสียหายแก่สังคมในทุก ๆ กรณีไป ซึ่งบางครั้งการทำอัตวินิบาตกรรมอาจจะนำมาซึ่งผลดีต่อคนในสังคมด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากกรณีของกัปตันโอดีที่ฮูมพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่า การเลือกที่จะทำอัตวินิบาตกรรมโดยการเดินหายไปกับสายหิมะ โดยไม่ต้องการให้ความบาดเจ็บที่ขาของตนเองนั้น ต้องกลายเป็นภาระของโลเบริต สก็อต ซึ่งเป็นเพื่อนของตัวเอง^{๔๕} การทำอัตวินิบาตกรรมของโอดีในลักษณะนี้ ฮูมมองว่ามิได้สร้างความเสียหายให้แก่สังคมประการใด หากแต่จะเกิดผลดีต่อเพื่อนของโอดี ที่ไม่ต้องแบกรับภาระที่เกิดขึ้น และอาจจะต้องตายไปทั้งสองคนในสายหิมะก็ได้

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นว่า กลุ่มนี้มองว่า “กฎที่ห้ามฆ่าคน” นั้น ไม่น่าจะรวมถึงการทำอัตวินิบาตกรรมด้วย และในขณะเดียวกัน หากการทำอัตวินิบาตกรรมเป็นประโยชน์ของมนุษย์ของแต่ละคน เป็นความต้องการบนฐานของการเลือกของตัวเองแล้ว เขาก็ย่อมสามารถที่จะตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรมได้

จากแนวคิดทั้งสองกลุ่มจะเห็นว่าพวกที่มีแนวความคิดว่าการทำอัตวินิบาตกรรม “ผิดทุกกรณี” ส่วนมากจะเป็นนักปรัชญาที่มีแนวคิดทางกลุ่มจิตนิยม ส่วนกลุ่มที่สนับสนุนว่าการทำอัตวินิบาตกรรม “ถูกทุกกรณี” มักจะเป็นนักปรัชญาที่มีแนวคิดทางกลุ่มวัตถุนิยม

๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหอัตวินิบาตกรรมของนักปรัชญา

๓.๓.๑ ความหมายและคุณค่าของชีวิต

ความหมายและคุณค่าของชีวิตจะพิจารณาออกเป็นสองกลุ่มเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของนักปรัชญาที่มีต่อการทำอัตวินิบาตกรรมและเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาแนวทางการแก้ปัญหอัตวินิบาตกรรมทั้งสองกลุ่มด้วย กล่าวคือ จะศึกษาความหมายและคุณค่าของชีวิตกลุ่มที่เห็นว่า การทำอัตวินิบาตกรรม “ผิดทุกกรณี” และกลุ่มที่เห็นว่า การทำอัตวินิบาตกรรม “ถูกทุกกรณี”

^{๔๔} David Hume, *Essay*, p. 422.

^{๔๕} Austin Fagothey, *Right and Reason : Ethics in Theory and Practice*, 6th ed, (Saint Louis: C.V. Mosby, 1976) , p. 51.

กลุ่มที่เห็นว่าอัตวินิบาตกรรม “ผิดทุกกรณี” นั้นกล่าวว่า “ชีวิต” คือ อุดรภาพที่มีความผูกพันกับพระเจ้า ดังที่ความเชื่อของศาสนาคริสต์ที่เชื่อว่า “พระยะโฮวาเจ้าได้ทรงสร้างมนุษย์ด้วยผลคลื่น ระบายลมแห่งชีวิตเข้าทางจมูกให้มีชีวิตหายใจเข้าออกมนุษย์จึงเกิดเป็นจิตวิญญาณมีชีวิตอยู่”^{๕๖} จะเห็นว่าชีวิตมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระเจ้าเสมอ สรุปได้ว่า ชีวิตในพระคัมภีร์ของกลุ่มนี้จะเป็นชีวิตที่ได้มาจากสิ่งที้นอกเหนือตนเองดังที่ โสเครตีส กล่าวไว้ว่า “...มนุษย์ก็คือสมบัติของเทพ”^{๕๗} ส่วนคุณค่าของชีวิตในกลุ่มนี้มองว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากและต้องรักษาไว้ มนุษย์ไม่มีสิทธิที่จะตัดสินใจทำลายชีวิตของตนเองโดยเด็ดขาด ท่านโทมัส อไควนัส กล่าวว่า “คนเราไม่มีสิทธิในการทำลายตัวเองเพราะขัดต่อประกาศิตของพระเจ้า”^{๕๘} ฉะนั้นจะเห็นว่าชีวิตเป็นสิ่งที่ควรรักษาไว้จนกว่าจะถึงเวลาที่พระเจ้าเรียกตัวไป

กลุ่มที่เห็นว่าการทำอัตวินิบาตกรรม “ถูกทุกกรณี” มีพระคัมภีร์เกี่ยวกับ “ความหมายและคุณค่าของชีวิต” ว่า ความเป็นจริงทุกอย่างมีเพียงสสารเท่านั้น จิตหรือวิญญาณของมนุษย์นั้นก็คือสสาร มีการแตกดับ เมื่อตายแล้วร่างกายก็เน่าเปื่อยไปตามธรรมชาติ^{๕๙} ชีวิตที่มีคุณค่าคือ ชีวิตที่ประกอบไปด้วยความสุขในโลกปัจจุบันเท่านั้น^{๖๐} ส่วนการทำอัตวินิบาตกรรมก็เป็นสิ่งที่สามารถทำได้เพราะมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการกำหนดชีวิต เมื่อตนมองว่าการมีชีวิตนั้นเต็มไปด้วยความทุกข์ปราศจากความสุขก็สามารถทำอัตวินิบาตกรรมได้เช่นกัน^{๖๑}

๓.๓.๒ แนวทางแก้ปัญหาอัตวินิบาตกรรม

การแก้ปัญหาอัตวินิบาตกรรมนั้นสามารถแยกออกได้เป็นสองกลุ่มดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อข้างต้น ดังนี้

กลุ่มที่เห็นว่า การทำอัตวินิบาตกรรม “ผิดทุกกรณี”

ได้กล่าวแล้วว่า กลุ่มที่เห็นว่าการทำอัตวินิบาตกรรม “ผิดทุกกรณี” นั้นส่วนมากจะเป็นนักปรัชญาที่มีแนวคิดทางจิตนิยม เกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาดัตวินิบาตกรรมของปรัชญา กลุ่มจิตนิยมนี้มีนักปรัชญาหลายท่านที่ให้ข้อเสนอแนะหรือทางออกของปัญหานี้ ดังที่ โสเครตีส กล่าวว่า “ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าเทพคุ้มครองป้องกันเรา และมนุษย์เราเป็นสมบัติของเทพจะฆ่าชีวิตของ

^{๕๖} เฮเนซิส บทที่ ๒ ข้อที่ ๗.

^{๕๗} เฟลโด, โสเครตีส, หน้า ๗๑.

^{๕๘} Thomas Aquinas, *Summa Theologica*, p. 204.

^{๕๙} Paul W. Pretzel, *Bulletin of Suicidology* : 32.

^{๖๐} *Ibid*, : 32.

^{๖๑} David Hume, *Essay*, p. 419.

ตนก่อนเทพเรียกตัวไปไม่ได้”^{๖๒} จะเห็นชัดว่าโสเครตีสนั้นไม่สนับสนุนการทำอตวินิบาตกรรม เพราะการตายเป็นอำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือคนทั่วไปซึ่งเขาเรียกว่า “เทพ” ฉะนั้น คนเราจะตัดสินใจ ทำอตวินิบาตกรรมไม่ได้เพราะการทำเช่นนั้นแสดงถึงการแย่งชิงอำนาจของพระเจ้า

อย่างไรก็ตาม โสเครตีสยังกล่าวว่าถ้าคนมีความประพฤติดีอยู่แล้วก็ไม่จำเป็นต้องกลัว ความตายแม้แต่น้อย ดังที่เขาได้กล่าวว่า “คนที่ใช้ชีวิตอย่างบัณฑิตนั้นควรมั่นใจเมื่อถึงเวลาตาย ว่า เมื่อตายแล้วย่อมได้รับความดีอันใหญ่ยิ่งที่สุดในปรโลก”^{๖๓} จากข้อความดังกล่าวไว้ว่าโสเครตีสจะ สนับสนุนการฆ่าตัวตายเพียงแต่อธิบายให้เข้าใจว่า การตายหรืออตวินิบาตกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มี เกียรติถ้าการกระทำปราศจากเหตุผลหรือการไตร่ตรองอย่างรอบคอบในด้านผลกระทบต่อ สภาพแวดล้อมหรือบุคคลรอบข้าง ฉะนั้น ต้องเตรียมตัวอยู่ตลอดเวลา เพราะทุกคนเกิดมาต้องตาย อยู่แล้วการเตรียมตัวเป็นสิ่งที่ดีแล้ว เขากล่าวต่อไปว่า “นักปราชญ์ควรใช้ปัญญาอยู่ตลอดเวลาเพื่อ เตรียมตายและเพื่อความตาย”^{๖๔} เขาเสนอต่อไปว่า “บุคคลควรคลายวิตกกังวลเกี่ยวกับจิตด้วยการ รู้จักการข่มใจ รู้จักความดี ความกล้า ความเป็นตัวของตัวเอง”^{๖๕}

ถ้าจะกล่าวถึงหลักหรือแนวทางการแก้ปัญหาคอวินิบาตกรรมโดยตรงจากนักปรัชญา กลุ่มจิตนิยมคงไม่มีนักปรัชญาผู้ใดเสนอแนะทางออกไว้โดยตรง จะมีก็แต่เพียงการเสนอทางออก โดยอ้อมมากกว่า กล่าวคือ ปัญหาคอวินิบาตกรรมนั้นในทัศนะของจิตนิยมเป็นเพียงการเปลี่ยน รูปแบบของจิตหรือการแปรสภาพของสิ่งที่เรียกว่าจิตเท่านั้น หากการทำลายหรือเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย แต่ประการใด อย่างไรก็ตามนักปรัชญากลุ่มนี้มีได้สนับสนุนให้ทำอตวินิบาตกรรม เพราะนัก ปรัชญากลุ่มนี้มีความเชื่อว่าชีวิตเป็นสมบัติของเทพเจ้าที่เรียกว่าจิตและเป็นสิ่งที่ไม่มีวันตายหรือสูญ สลายไปแต่ประการใด

ถึงกระนั้นก็ตามยังมีนักปรัชญาหลายท่านมองเห็นว่าบางครั้งผู้ที่ตัดสินใจทำ อตวินิบาตกรรมและทำได้สำเร็จแล้วได้สร้างปัญหาให้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่เบื้องหลังเป็นอย่างมาก จึง ได้เสนอทางออกของปัญหาไว้บ้าง อย่างเช่น เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้นอันอาจจะเป็นสาเหตุให้ ตัดสินใจทำอตวินิบาตกรรมควรจะหาทางออกดังต่อไปนี้

๑. พยายามทำใจให้อยู่เหนือปัญหาที่เกิดขึ้น
๒. ถ้าทำอย่างนั้นไม่ได้ ต้องทำใจยอมรับสภาพความเป็นจริงนั้น
๓. ต้องกล้าเผชิญหน้ากับความปวดร้าวอย่างองอาจ

^{๖๒} เพลโต, โสเครตีส, หน้า ๑๒๓.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕.

๔. ทำความข่มใจ เมื่อเกิดมีปัญหาขึ้น และประการสุดท้าย

๕. ควรปล่อยวางต่อปัญหาที่เกิดขึ้น (อย่าเก็บมาคิด)^{๖๖}

ทั้งห้าประการนี้เป็นเพียงการสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาวินิบาตกรรมที่นักปรัชญากลุ่มจิตนิยมได้เสนอไว้ให้กับผู้ที่ประสบกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตแล้วหาทางออกไม่ได้ อาจจะเป็นทางออกอีกทางหนึ่งสำหรับผู้ที่ตัดสินใจทำอสังกัม

กลุ่มที่เห็นว่า การทำอสังกัม “ถูกทุกกรณี”

กลุ่มนี้เชื่อว่ามนุษย์มีสิทธิในการกำหนดชีวิตของตน และไม่ถือว่าการทำอสังกัมเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขแต่ประการใด และยังสามารถทำได้เมื่อมนุษย์นั้นต้องการในกรณีที่เกิดความทุกข์และหาความสุขไม่ได้ อย่างที่ ฮูม กล่าวว่า “การทำอสังกัม ถ้าเป็นการทำที่เกิดจากความเจ็บปวดและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ก็สามารถทำได้ ในกรณีเช่นนี้ ถือว่า การละชีวิตจะไม่เป็นเพียงความบริสุทธิ์ แต่ยังนำสรรเสริญอีกด้วย”^{๖๗}

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕.

^{๖๗} David Hume, *Essay*, p 422.

บทที่ ๔

วิเคราะห์และบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาวัดวินิบาตกรรม ตามทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์

๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าชีวิต

พุทธปรัชญาได้ย้ำอยู่เสมอว่า “กิจุโณ มานุสฺสปปญฺญิลาโก”^๑ “การได้อัตภาพเป็นมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก” นั่นก็หมายความว่า พุทธปรัชญามองเห็นว่า เมื่อความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ได้มาด้วยความยากลำบาก ภาระหน้าที่ของเราก็คือ การรักษาสิ่งที่ได้มาด้วยความยากลำบากนั้นให้คงอยู่และดำรงอยู่ ทำไม ต้องรักษาให้คงอยู่ เหตุผลก็เพราะว่า พุทธปรัชญามองว่าความเป็นมนุษย์หรือชีวิตมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มียุทธค่า คุณค่าของชีวิตมนุษย์อยู่ที่มโนธรรมซึ่งเกิดจากการกระทำดีทางกาย วาจา และใจนั่นเอง

ที่กล่าวว่ามโนธรรมเกิดจากการกระทำที่ดีทางกาย วาจา และใจนั้น การกระทำเช่นใดทำให้มนุษย์มี “มโนธรรม” ทำให้ชีวิตของมนุษย์มียุทธค่า ประเด็นนี้พระพุทธศาสนามองว่าการกระทำที่ทำให้ชีวิตมียุทธค่ามากที่สุด คือ

(๑) การดำเนินชีวิตด้วยปัญญา พระพุทธพจน์ที่ยืนยันเรื่องนี้มีว่า “การเป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นสิ่งที่ประเสริฐ”^๒ ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ย้ำเน้นในประเด็นนี้อาไวอย่างน่าสนใจว่า “จะต้องเป็นอยู่ด้วยปัญญา”^๓ กล่าวคือ การเป็นอยู่อย่างรู้เท่าทันสภาวะของชีวิตซึ่งเป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ว่า สรรพสิ่งนั้นไม่เที่ยง ไม่สามารถดำรงอยู่ในสภาวะเดิมได้และไม่มีความเป็นอันคงเป็นแก่นแท้ให้เราเข้าไปยึดครอง หรือบังคับบัญชาให้เป็นไปตามปรารถนาของเราได้

การดำรงอยู่ด้วยปัญญานี้ เมื่อประเมินจากสภาพภายในและภายนอกจะพบว่า คุณค่าภายในนั้นจะมีลักษณะที่เยือกเย็น ปลอดโปร่ง ผ่องใส ด้วยความรู้เท่าทันสภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อจิตเสวยอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ดีใจ เสียใจ สิ้นหวัง หมดอาลัยตายอยาก ก็ไม่ปล่อยจิตของตัวเองหลุดลอยไปกับอารมณ์เหล่านั้น ส่วนคุณค่าภายนอกก็จะมีลักษณะของการเป็นผู้ตื่นตัวต่อ

^๑ พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘/๔๕.

^๒ พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑๑/๒๗๘.

^๓ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๔๕.

เหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ พร้อมทบทวนาที่ในการที่จะจัดการกับวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทันว่า ในสถานการณ์เหล่านั้น จะดำเนินการจัดการอย่างไร จึงจะทำให้ชีวิตของตนเอง ไม่ตกอยู่ภายในการครอบงำโดยวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบนอก การดำเนินชีวิตในลักษณะดังกล่าวนี้เอง เป็นการดำรงอยู่ที่สอดคล้องกับนัยของพุทธพจน์ที่ว่า “การเป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นสิ่งประเสริฐ”^๔

(๒) การฝึกพัฒนาตนเองนี้ พระพุทธศาสนานับเรื่องของการฝึกฝนพัฒนาตนเองของมนุษย์แต่ละคน เพื่อไปสู่เป้าหมายหลักคือ “พระนิพพาน” อันเป็นการทำให้ชีวิตของตนเองหลุดพ้นจากสังสารวัฏ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงกระตุ้นเตือนสาวกของพระองค์ว่า “ทณฺโณ เสฏฺโฐ มนุสฺสเสสุ” ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด การฝึกตนคือฝึกจิตนั่นเอง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ”^๕ จิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้ บุคคลใดเป็นผู้ประเสริฐได้ก็เพราะฝึกจิตมาดีนั่นเองการฝึกจิตมาดีแล้วจะทำให้การคิด พุค หรือกระทำประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย จากพระพุทธพจน์บทนี้ทำให้เราได้เห็นว่า ในแง่จริยศาสตร์นั้นพระองค์ให้ค่าของมนุษย์อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง และเมื่อฝึกฝนตนได้ดีมากขึ้นเท่าใดขณะก็เลศที่มีอยู่ในตนเองมากเท่าใด ชีวิตของมนุษย์แต่ละคนก็จะอุดมไปด้วยคุณค่ามากขึ้นเท่านั้นดังที่ตรัสเพิ่มเติมว่า “ตนแล อันบุคคลชนะแล้ว เป็นของประเสริฐ ส่วนหมู่สัตว์นอกนี้ บุคคลชนะแล้วไม่ประเสริฐเลย”^๖

(๓) การพยายามพัฒนาชีวิตเข้าสู่ความดีงามทางจิตใจ พุทธจริยศาสตร์มองว่า ชีวิตนั้นเป็นผลรวมของความดีทั้งหลาย คุณค่าของชีวิตไม่ได้อยู่ที่การมีชีวิตยืนยาวหรือสั้นมากน้อยเพียงใด แต่อยู่ที่ “ความดี” ที่ได้กระทำมากกว่า ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้ใด ทุสฺส มิจฺฉิตํ มัจฉิตํ แล้วจะมีชีวิตอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ก็ยังไม่ประเสริฐ ส่วนผู้ใด มิสฺส มิจฺฉิตํ มัจฉิตํ มีฉาณ แม้จะมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็ยังประเสริฐกว่า”^๗

ในขณะเดียวกัน พระองค์ก็ทรงย้ำให้เห็นว่าหากจะบูชาใครสักคนหนึ่ง จะถือได้ว่าเป็นการบูชาที่ประเสริฐนั้น ต้องเป็นการบูชาคนที่มิตนอบรมดีแล้ว แม้จะเป็นเพียงแค่รู้เดียงก็ตาม ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้ใด พิงฺชฺชาด้วยทรัพย์พันหนึ่งทุก ๆ เดือนถึง ๑๐๐ ปี กับบุคคลที่มีตนไม่อบรมแล้ว ไม่ประเสริฐ ส่วนผู้ที่บูชาบุคคลที่มีตนอบรมดีแล้วแม้รู้หนึ่งก็ประเสริฐกว่า”^๘

^๔ พ.ร.บ.(ไทย) ๒๕/๓๑๑/๒๓๘.

^๕ พ.ร.บ.(บาลี)๒๕/๓๕/๒๒.

^๖ พ.ร.บ.(ไทย) ๒๕/๔๕/๓๘.

^๗ พ.ร.บ.(ไทย) ๒๕/๑๑๐/๓๖.

^๘ พ.ร.บ.(ไทย) ๒๕/๑๐๖/๓๕.

นี้ก็แสดงว่า พระองค์ให้คุณค่ากับชีวิตของมนุษย์อยู่ที่คุณค่าความดี ซึ่งความดีนั้นไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม ไม่ว่าจะมีชีวิตอยู่นานหรือไม่นานเพียงใด ความดีที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นนั้นก็ทำให้มนุษย์มีคุณค่าในตัวเอง

๔.๒ แนวคิดเกี่ยวกับอตฺวินิบาตกรรม

พุทธจริยศาสตร์มองมนุษย์ว่า โดยธรรมชาติมนุษย์มีสิทธิในชีวิตของตนเอง มีความสามารถที่จะใช้สิทธิที่มีได้อย่างเสรี ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่สมมติกันขึ้นหรือสิทธิในความเป็นมนุษย์ พุทธปรัชญาให้เหตุผลว่า มนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาโดยพระเจ้า การดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่ได้ถูกบังคับโดยพระเจ้าหรืออำนาจภายนอกอย่างอื่น มนุษย์สามารถเลือกดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง เพราะในตัวมนุษย์นั้นมีธาตุแห่งการริเริ่มอยู่ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับอตฺวินิบาตกรรมพุทธจริยศาสตร์มองว่าบางกรณีอตฺวินิบาตกรรมเป็นการตายที่เป็นอกาลมณะ หมายถึงการตายที่ผิดปกติ คือตายก่อนกำหนด แต่ก็มีบางกรณีที่อตฺวินิบาตกรรมเป็นการตายที่ถึงเวลาตาย หมายความว่าอตฺวินิบาตกรรมครั้งนั้นเป็นการตายที่ถือว่าถึงกำหนดของการตาย เพราะถ้ายังไม่ถึงกำหนดการตายแล้วย่อมจะตายไม่ได้ อตฺวินิบาตกรรมที่ปรากฏให้เห็นทั้งการทำอตฺวินิบาตกรรมของพระอริยะและปุถุชนธรรมดาดังกล่าวแล้ว เป็นสิ่งที่ได้รับการติเตียนจากพระพุทธองค์ว่าไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง แต่บางกรณีพระองค์ก็ไม่ทรงติเตียน เช่น การทำอตฺวินิบาตกรรมของพระสมณีสัตบุคคผล เป็นต้น แต่กรณีเช่นนี้มีน้อยมาก

๔.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามหาอตฺวินิบาตกรรม

๔.๓.๑ ความเข้าใจเกี่ยวกับร่างกาย

ร่างกายในพุทธปรัชญา คือ รูป ได้แก่ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด ร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกายหรือสสารและพลังงานฝ่ายวัตถุพร้อมทั้งคุณสมบัติ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของสสารพลังงานจัดว่าเป็นรูปหรือร่างกายในพุทธปรัชญา อย่างไรก็ตามรูปที่กล่าวมานี้เป็นเพียงกลุ่มของธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม และไฟเท่านั้น ฉะนั้นรูปหรือร่างกาย คือ การรวมตัวกันของธาตุนั้นเอง

องค์ประกอบของร่างกายในพุทธปรัชญานั้นถ้าจะกล่าวให้ครบถ้วนก็มีหลายประการทั้งส่วนที่เป็นองค์ประกอบในบริบทของขันธ ๕ หรือธาตุ ๔ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะส่วนประกอบ

^๕ K.N. ชยติลเลเก, ดร., จริยศาสตร์แนวพุทธ, แปลและเรียบเรียงโดย สุเชาว์ พลอยชุม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๗.

ที่เป็นร่างกายเท่านั้น ซึ่งส่วนประกอบของร่างกายนี้ยืนยันได้จากพระดำรัสของพระพุทธเจ้าดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสั่งสอนเรื่องมหาสติปัฏฐานกับพระสาวกของพระองค์ว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายนี้แหละ เป็นของไม่ดี แต่พึงทำขึ้นไป แต่ปลายผมลงมา มีหนังเป็นที่สุครอบ เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ทบ อาหารใหม่ อาหารเก่าดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา มันเหลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ^{๑๑}

จากพระดำรัสของพระองค์จะเห็นว่าองค์ประกอบของร่างกายมีมากมายหลายประการ อย่างไรก็ตามองค์ประกอบร่างกายที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทั้งหมดเท่านั้น เพราะความเป็นจริงยังมีอีก กล่าวคือ ร่างกายมนุษย์จะสมบูรณ์แบบในทัศนะของพุทธปรัชญานั้น ต้องมีชีวิต จิตใจ มีความรู้สึก นึกคิด ที่สำคัญมีเหตุผลในการตัดสินใจกระทำต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงธาตุสองประการในธาตุทั้งสี่เท่านั้น คือ ธาตุดิน และธาตุน้ำ ฉะนั้นร่างกายที่สมบูรณ์ต้องมีองค์ประกอบคือ ธาตุ ๔ และขันธ ๕ ดังได้กล่าวแล้ว

๔.๓.๒ ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตใจ

พุทธปรัชญามีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องจิตเช่นเดียวกับปรัชญาจิตนิยมที่กล่าวว่า มนุษย์มีองค์ประกอบ ๒ อย่างคือ กาย กับ จิต และจิตนั้นสำคัญกว่ากาย แต่พุทธปรัชญาไม่เชื่อว่าจิตเป็นอมตะ พุทธปรัชญาเชื่อว่า มนุษย์นั้นประกอบด้วยรูปกับนาม รูปนั้นประกอบขึ้นด้วยธาตุหรือสสาร นามซึ่งประกอบด้วย เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ คือปรากฏการณ์ของจิต ที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ของมันสมอง จิตในพุทธปรัชญาไม่เป็นอมตะจึงไม่ใช่ วิญญาณ (Soul) ไม่ใช่อาตมัน แต่เป็นสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสที่มีการเกิดการดับอยู่ตลอดเวลา จากการวิเคราะห์ชีวิตในความเชื่อของพุทธปรัชญาพบว่า แก่นของความเป็นคนก็คือ จิต จิตคือผู้บังคับทุก ๆ อย่าง ชีวิตของคนเราจะมีค่าหรือไร้ค่าก็เพราะจิต ชีวิตจะทรนทรายหรือสงบสันโดษก็เพราะจิต คนที่แสวงหาความสุขทางเนื้อหนัง ตลอดจนวัตถุที่ฟุ่มเฟือย นอกเหนือความจำเป็นในการดำเนินชีวิต ถือว่าคนเหล่านั้นยังไม่เข้าใจว่าอะไรคือแก่น อะไรคือเปลือกของชีวิต

พุทธปรัชญามีแนวคิดเรื่องการแบ่งจิต ตามหลักจิตนิยมว่าจิตของคนเรานั้นแบ่งไว้ซึ่งธรรมชาติสองอย่าง อย่างแรกคือธรรมชาติฝ่ายดี อย่างที่สองคือธรรมชาติฝ่ายเลว ธรรมชาติฝ่ายดี

^{๑๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๒๓/๒๕๕, ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๒๓/๓๒๘.

จะชักนำไปในทางที่เรียกว่า กุศลเจตสิก^{๑๑} ที่ทำให้ปราศจากความโลภ ความโกรธและความหลง อันเป็นกิเลสที่ทำให้จิตเศร้าหมอง ส่วนธรรมชาติของจิตฝ่ายเลวที่เรียกว่า อกุศลเจตสิก^{๑๒} นั้น ได้แก่ จิตที่เต็มไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง เป็นจิตที่อยู่ในความมืดมนที่ปราศจากปัญญาในการแสวงหาสัจธรรมเพื่อส่องทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต พุทธปรัชญาเชื่อว่า จิตทั้งสองส่วนนี้คือตัวการในการควบคุมการกระทำความผิด และจิตคือผู้ที่เสวยวิบากกรรม เป็นวงจรไตรวัฏ เช่นนี้ตลอดไป

พุทธปรัชญานั้นมองเรื่องจิตว่า “จิต” นั้นเป็นคนละอย่างกับร่างกาย พระพุทธองค์ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตไว้ว่า “มโน มนัส หทัย ปิณฑระ มนายตนะ มนินทริยวิญญาน วิญญานขันธ มโนวิญญานธาตุ สิ่งเหล่านี้รวมกันชื่อว่า จิต”^{๑๓}

จากพุทธพจน์ จะเห็นว่าองค์ประกอบของจิตในทัศนะของพุทธปรัชญานั้นมีส่วนประกอบอยู่หลายประการซึ่งแต่ละอย่างนั้นก็มีความหมายที่แตกต่างกันออกไป แต่ทั้งหมดนั้นเมื่อนำมารวมกันจะให้ความหมายของคำว่าจิตในพุทธปรัชญา กล่าวคือ

มนัส หมายความว่า ใจ^{๑๔}

หทัย หมายความว่า ใจหรือหัวใจ^{๑๕}

มโน หมายความว่า การคิด หรือความคิด^{๑๖} นอกจากความหมายตามตัวแล้วยังมีความหมายในบริบทของมโนอีกมากที่ต่างกัน คือ

มโนกรรม หมายถึง การกระทำทางใจ^{๑๗}

มโนคติ หมายถึง ความคิด^{๑๘}

มโนทุจริต หมายถึง ความประพฤติชั่วทางใจ^{๑๙}

มโนธรรม หมายถึง ความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี^{๒๐}

^{๑๑} วิ.ป.(ไทย) ๘/๕๕๓/๓๒๕.

^{๑๒} วิ.ป.(ไทย) ๘/๕๕๓/๓๑๕.

^{๑๓} อภิ.สง.(ไทย) ๓๔/๘๘/๔๕.

^{๑๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม, หน้า ๘๓๓.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓๓.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓๓.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓๓.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓๓.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓๓.

มโนภาพ หมายถึง ความคิดเห็นเป็นภาพขึ้นในใจ^{๒๑}
จากทั้งหมดในบริบทของมโนที่กล่าวมานั้นโดยสรุปแล้วหมายถึง จิตใจ นั่นเอง
วิญญาน หมายความว่า ความรับรู้^{๒๒} ยังแบ่งออกไปเป็นความรับรู้ที่เกิดจากขั้น ๕ คือ
จักขุวิญญาน คือ ความรับรู้ทางตา^{๒๓}
โสตวิญญาน คือ ความรับรู้ทางหู^{๒๔}
ชีวหาวิญญาน คือ ความรับรู้ทางจมูก^{๒๕}
ฉานวิญญาน คือ ความรับรู้ทางลิ้น^{๒๖}
มโนวิญญาน คือ ความรับรู้ทางใจ^{๒๗}
จากความหมายทั้งหมดรวมกันจึงจะเป็นความหมายของคำว่าจิตในพุทธปรัชญา

๔.๓.๓ แนวทางการแก้ไขปัญหาตามสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรมตามหลักพุทธจริยศาสตร์

พระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรมไว้โดยตรง ผู้วิจัยจะ
ถือเอาสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรมตามที่นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้กำหนดไว้มาเป็น
หลัก แล้วใช้พุทธจริยศาสตร์มาแก้ไขปัญหาตามสาเหตุนั้น ๆ ดังต่อไปนี้

๑. สาเหตุจากสภาพทางสังคม

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพุทธศาสนามาเป็นเวลานาน การดำเนิน
ชีวิตจะควบคู่ไปกับศาสนา^{๒๘} โดยการนำเอาหลักธรรมมาเป็นครรลองชีวิตเสมอมา กล่าวโดยรวม
คือว่า สังคมไทยกับพุทธศาสนาเอื้อเพื่อเกื้อหนุนและส่งเสริมกันมาตลอด ในแง่ของจริยธรรม
พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมไทย มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมจนทำให้
สังคมมีความสงบร่มเย็นมีความสุขมาตลอด กล่าวคือ มีความผูกพันกับชีวิตคนไทยตั้งแต่ตั้งครุภ
เป็นต้นไป จนกระทั่งตาย การดำเนินชีวิตด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติเป็น

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓๓.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗๔.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗๔.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗๔.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗๔.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗๔.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗๔.

^{๒๘} บุญมี แท่นแก้ว, พระธรรม, หน้า บทนำ.

การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของจริยธรรมที่ต้องมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก ดังจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของสังคมไทยต่อไปนี้

๑. ในระยะเวลาดั้งครรภ์

ถ้าหญิงใดตั้งครรภ์ ครอบครัวจะให้ความสำคัญในการดูแลรักษาผู้ตั้งครรภ์ เริ่มตั้งแต่การรักษาจิตใจมิให้เป็นไปในอกุศล หรือมิให้จิตใจถูกครอบงำด้วยอำนาจใฝ่ต่ำ จึงต้องมีการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมคือความไม่ประมาทและความมีสติสัมปชัญญะ^{๒๕} ด้วยเกรงว่าการกระทำอันเป็นอกุศลจะมีผลถึงบุตรในครรภ์

๒. ในระยะเวลาหลังคลอด

ชีวิตหลังจากคลอดแล้วจะมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามากขึ้น เช่น การขับกล่อมเด็กด้วยบทเพลงที่แฝงด้วยคติธรรม การโกนผมไฟ การโกนจุก การอุปสมบท การแต่งงาน เป็นต้น คือเป็นระยะเวลาที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนธรรมตลอด โดยอาศัยกุสโลบาย เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ หรือนำกระทำความดีในวันสำคัญของศาสนา เป็นต้น การกระทำทุกอย่างจะเป็นปัจจัยแห่งจริยธรรม เพื่อกระทำให้ชีวิตผูกพันกับศาสนา ดังนั้น สังคมไทยกับวิถีชีวิตทางศาสนาจะเอื้ออาศัยกันตั้งแต่จิตใจจนกระทั่งพฤติกรรมภายนอก อันเป็นปัจจัยที่ทำให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของศีลธรรม โดยไม่คิดจะแยกพระพุทธศาสนาออกจากชีวิต ทั้งนี้ เพราะพระพุทธศาสนาถือประทีปนำทางไปสู่หนทางแห่งความสว่างในชีวิต

ในภาวะที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตของสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบของสังคมที่มีการหลั่งไหลทางวัฒนธรรมและการเมือง เป็นต้น ล้วนเป็นเหตุนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีผลกระทบต่อบรรยากาศทำให้มีการปรับเปลี่ยนตามภาวะทางสังคม ทำให้วิถีชีวิตไทย ที่เคยดำเนินไปควบคู่กับพระพุทธศาสนา โดยการนำเอาหลักธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ เริ่มมีบทบาทลดน้อยลงไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ เป็นเหตุให้ระบบพัฒนาคุณธรรม การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาที่ได้ถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านานเปลี่ยนวิธีการไปจากเดิม โดยเฉพาะกระบวนการเกี่ยวกับครอบครัว นับตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ต่อบุตรธิดา เดิมที่มารดาบิดาจะเป็นผู้ดูแลเองเป็นส่วนใหญ่ แต่ในภาวะการณดังกล่าวทำให้มารดาบิดาลดบทบาท

^{๒๕} ที.ส. (ไทย) ๕/๑๒๕/๖๘.

หน้าที่ของตนเองลงไปอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ยังสามารถนำระบบการพัฒนาจริยธรรมแบบดั้งเดิมที่ยึดถือปฏิบัติแบบพระพุทธศาสนาอบรมเลี้ยงดูบุตรได้ดีเช่นเดิม

อดีตที่ผ่านมา สถาบันครอบครัวไทยมีรากฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างการพัฒนาสังคม มีความใกล้ชิดและผูกพันเหมือนครอบครัวเดียวกัน การสื่อสารและสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูพฤติกรรมในการแสดงบทบาทและสถานะของมารดาบิดาและบุตรธิดา^{๓๐} ลักษณะและปรากฏการณ์ของบุคคลรวมทั้งบรรยากาศในครอบครัว ล้วนเป็นปัจจัยที่อิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณลักษณะแห่งพฤติกรรมของบุตรธิดาเพราะสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวจะดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความรักความเข้าใจ ในลักษณะพัฒนาการและธรรมชาติของทุกคนในครอบครัว จะเป็นเครื่องชี้วัดสุขภาพจิตและประสิทธิภาพของครอบครัวอันจะเป็นกลไกสอดส่องได้หรือต่อต้านกับสิ่งเร้าต่าง ๆ อันเกิดจากพฤติกรรมที่สังคมไม่ปรารถนาได้

ครอบครัวเป็นกรณีชี้ให้เห็นถึงความเป็นปกติสุขและความไม่เป็นปกติสุขของสังคม ถ้าครอบครัวมีปัญหา สังคมย่อมมีปัญหา ถ้าครอบครัวไม่มีปัญหา สังคมย่อมมีความสุข ความรักหรือการเอาใจใส่ต่อผู้อื่น ต่อครอบครัว จะเป็นโชคชะตางานใจของครอบครัวให้เป็นความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ความรักความอบอุ่นที่หลายคนแสวงหาก็มจะได้รับแบ่งปัน ความรักการเอาใจใส่ต่อกันก็เป็นความรับผิดชอบที่ทุกคนต้องปฏิบัติ สายใยแห่งครอบครัวเป็นเครื่องแสดงถึงความห่วงใยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งสามารถสร้างความสุขได้เหมือนดังเงาตามตัว

โครงสร้างของครอบครัว^{๓๑} (Family Structure) เดิมทีสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม เมื่อกาลเวลาผ่านไป สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคมโลก สังคมไทยปรับเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวก็เปลี่ยนไปด้วย จากครอบครัวขยายที่มีสมาชิกหลายคนกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีสมาชิกลดน้อยลงความมั่นคงหรือเสถียรภาพของสถาบันครอบครัวได้รับการกระทบกระเทือน อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและวิกฤติการณ์ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา และจริยธรรม เป็นต้น หน้าที่ต่าง ๆ ในครอบครัวที่ทุกคนเคยปฏิบัติตามบทบาทและภาวะ คือ ในวัยที่บุตรธิดายังเป็นเด็กเล็ก มารดามักรับภาระทำหน้าที่ของบิดาอย่างเต็มที่ เมื่อบุตรเจริญวัยขึ้น บิดาจะดูแล โดยเฉพาะในด้านระเบียบ

^{๓๐} สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์, สังคมวิทยาครอบครัว, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓ - ๕๕.

วินัย และแนวทางการดำเนินชีวิต กล่าวคือ มารดามักจะรับภาระเกี่ยวกับธิดา ในขณะที่บิดาจะรับภาระเกี่ยวกับบุตรแต่อำนาจการตัดสินใจทั้งหมดอยู่ที่หัวหน้าครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญที่สุด โดยเฉพาะการทำหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนมีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ถ้าครอบครัวมีความสัมพันธ์กันดี มีความเอื้อเฟื้อและอาทรต่อกัน ครอบครัวจะกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้มีความสำนึกต่อตนเองและสังคม^{๓๒}

ครอบครัวที่ดำเนินไปในท่ามกลางแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ ทิศทางการพัฒนาประเทศที่ขาดความสมดุล การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม จากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวอย่างเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของจริยธรรมและการปฏิบัติตามหลักของศาสนา

๑.๑ สาเหตุจากสภาพทางครอบครัว

ครอบครัวในความหมายของพุทธจริยศาสตร์

ในอรรถกถาสุตตร ได้แสดงการเกิดขึ้นของมนุษย์และมีวิวัฒนาการไปสู่การมีครอบครัว โดยพระพุทธเจ้าได้แสดงเริ่มต้นตั้งแต่ในสมัยที่โลกกำลังพินาศ สัตว์โลกที่มีบุญได้ไปเกิดในชั้นอภิสสรพรหม มีสภาวะโดยการสำเร็จทางใจมีปีติเป็นอาหาร ไม่ปรากฏเพศ มีรัศมีแผ่ออกจากร่างกาย มีวิมานทั้งดงามเป็นที่อยู่ ครั้นกาลเวลาล่วงเลยไปช้านาน โลกที่พินาศก็กลับมีความเจริญขึ้นอีก สัตว์โลกในชั้นอภิสสรพรหมก็มาจุติยังโลกในขณะนั้น จักรวาลยังเป็นน้ำมีดมน ไม่มีพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาว ไม่มีกลางวัน ไม่มีกลางคืน ไม่มีกลางวัน ไม่ปรากฏเพศว่าหญิงหรือชาย โลกที่สัตว์เหล่านั้นอาศัยอยู่เจริญขึ้นเป็นลำดับ ก็ปรากฏมีจวนดินลอยอยู่เหนือน้ำ มีรสชาติอร่อยจูงจูงผึ้ง สัตว์บางคนลองชิมดูเกิดคิดใจ ทำให้สัตว์โลกคนอื่นกระทำตาม ค้นหาหรือความอยากก็เกิดขึ้นเพราะคิดในรสชาติอันอร่อยของจวนดิน เป็นเหตุให้ร่างกายหยาบขึ้นรัศมีที่ร่างกายก็หายไป พระอาทิตย์พระจันทร์ก็บังเกิดขึ้น มีดวงดาวมีกลางวันมีกลางคืนและปรากฏเดือนฤดูและปีขึ้นเป็นลำดับด้วยความเป็นผู้มีตัณหา เป็นเหตุให้สัตว์เหล่านั้นมีความแตกต่างกันทางผิวพรรณ พวกที่มีผิวพรรณงดงามกว่าก็พากันดูแคลนพวกที่มีผิวพรรณหยาบจึงเป็นสาเหตุให้ยึดมั่นถือมั่นในภาวะของตน จึงทำให้ยึดเอาความแตกต่างทางผิวพรรณกำหนดความสูงความต่ำทางผิวพรรณ ทำให้เกิด

^{๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), *ภูมิชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ: พิมพ์สวส จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๑-๑๐๔.

วรรณต่อมา ร่างกายก็เปลี่ยนแปลงปรากฏเป็นเพศชายเพศหญิง ทำให้ต่างคนต่างมองดูกัน เกิดความกำหนัด ความเร่าร้อนภายใน จึงเป็นเหตุทำให้ทั้งสองเสพเมถุนขึ้น สัตว์อื่น ๆ ที่เห็นก็พากันตำหนิและขว้างปาด้วยสิ่งปฏิกูล สัตว์เหล่านั้นจึงได้พากันพยายามสร้างบ้านเรือน เพื่อปกปิดกำบังการกระทำดังกล่าวนั้น ส่วนที่เกี่ยวกับการกินอาหาร ก็มีการสะสมเพราะมีความเกียจคร้าน ทำให้เกิดความอยากได้ของผู้อื่น ก็มีการจัดสรรปึกเขตแดนกัน พวกที่มีความโลภก็ไปลักขโมยของผู้อื่นต่อมาก็มีการกำหนดโทษผู้ที่ทำผิด โดยการคัดเลือกผู้นำเรียกว่า มหาชนสมมติ กษัตริย์ (ผู้แบ่งเขต) ราชา (ผู้ทรงธรรม) โดยมอบอำนาจมาเกิดสัตว์ผู้เจริญท่านจึงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ จึงคิดเห็นผู้ที่ควรคิดเห็นได้ จึงจับไล่ผู้ที่ควรจับไล่ได้ ส่วน พวกเราจัดให้ส่วนแบ่งข้าวสาธิตแก่ท่านดังนี้^{๓๓}

จากสารัตถะในพระสูตร ได้แสดงภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาวะหนึ่งไปสู่ภาวะหนึ่ง และที่สุดเกิดสังคมครอบครัวยุคแรกที่สำคัญที่ทำให้เกิดครอบครัวยุคแรกเนื่องมาจากความตกต่ำของสภาวะจิตใจ และความเสื่อมของร่างกาย รวมทั้งศีลธรรม กล่าวคือ เสื่อมจากสภาพที่สมบูรณ์ปราศจากความชั่ว ไปสู่สภาวะที่ประกอบด้วยคณา ความโลภ และการยึดมั่นในภาวะของตน จึงทำให้เกิดการแก่งแย่งเพื่อครอบครองในสิ่งที่ตนเองต้องการ

ฉะนั้น ครอบครัวยุคแรกในความหมายของพุทธจริยศาสตร์ ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญดังนี้

๑. มีการอยู่ร่วมกันระหว่างหญิงและชาย

๒. สมาชิกมีความผูกพันกันทางเพศ หรือสายสัมพันธ์ทางสายโลหิตซึ่งเป็นการสืบต่อชาติตระกูล

๓. มีการกำหนดหน้าที่ตามบทบาทและสถานะของสมาชิกในครอบครัว กล่าวคือหน้าที่ระหว่างมารดากับบุตรธิดา หรือหน้าที่ระหว่างบุตรธิดากับมารดาบิดา หน้าที่ระหว่างสามีกับภรรยา หรือหน้าที่ระหว่างภรรยากับสามี และหน้าที่ระหว่างครอบครัวกับสังคมภายนอก

๔. เป็นพันธะหน้าที่ทางศีลธรรม กล่าวคือ ครอบครัวยุคแรกต้องมีศีลธรรมเป็นครรลองนำชีวิต

ครอบครัวยุคแรกในความหมายของพุทธจริยศาสตร์ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันด้วยพันธะหน้าที่ทางศีลธรรม (moral obligation) ครอบครัวยุคแรกประกอบด้วยสมาชิก คือ มารดาบิดา และบุตรธิดา โดยมีพันธะเป็นข้อผูกมัดให้เกิดสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว พันธะ หมายถึงความผูกพันและปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกของครอบครัว ความผูกพันระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดา เป็นความผูกพันอันสามัคคีภรรยา เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีรากฐานมาจากจิตภาวะของทั้งสองคน แต่พันธะ

^{๓๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๕๑-๖๒/๖๑-๖๕.

ระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดาเป็นพันธะทางสายเลือด กล่าวคือ บุตรธิดาเป็นตัวแทนของมารดาบิดา เพราะในความเป็นผู้สืบทอดเชื้อสาย จะเป็นผู้ประกอบด้วยชีวิตและจิตใจของมารดาบิดา ดังนั้นพันธะระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดา เป็นเครื่องแสดงภาวะทางชีวภาพและภาวะทางจิตภาพ ซึ่งเป็นมรดกทางมนคิและทัศนคติ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากมารดาและบิดา ส่วนหน้าที่ทางศีลธรรม เป็นแนวทางการปฏิบัติที่ทำให้พฤติกรรมดำเนินไปด้วยกุศลธรรม ทั้งนี้โดยยึดหลักศีลธรรมเป็นครรลองนำชีวิต ซึ่งจะเป็นปัทนฐานให้เกิดพัฒนาการแห่งวิสัยทัศน์แห่งกุศล รวมทั้งเป็นคุณธรรมสำหรับขจัดและขัดเกลาสังเร้าทั้งมวล ที่จะทำให้อมิพฤติกรรมในเชิงลบอันมีผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อวิถีชีวิต

หน้าที่เป็นภาระอันสำคัญที่จะกระทำให้อพันธะระหว่างครอบครัวมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์^{๓๔} กล่าวคือ มารดาบิดามีหน้าที่เพื่อบุตรและธิดา ในฐานะเป็นบุพพการี บุตรและธิดามีหน้าที่เพื่อมารดาบิดา ในฐานะเป็นผู้กตัญญูและกตเวที บุคคลทุกคนในครอบครัวจึงมีหน้าที่เพื่อค้ำชูตนเองและสถาบันครอบครัว โดยการดำรงตนอยู่ภายใต้มนธรรม อันจะเป็นปัจจัยทำให้เกิดมนสำนึก (conscience) ในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

สำหรับแนวความคิดที่ทำให้เกิดการตัดสินใจทำอติวินิบาตกรรมอันเกิดจากสาเหตุทางครอบครัวนั้น ก็เนื่องมาจากบุคคลในครอบครัวไม่มีความสามัคคีหรือมีความเข้าใจไม่ตรงกันซึ่งอาจเกิดจากหลายองค์ประกอบ เช่น การพนัน สารเสพติด ู้สาว การเงิน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ประกอบหรือตัวกระตุ้นที่ทำให้สถาบันครอบครัวสั่นคอนหรือเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากอันเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกขึ้นได้ อติวินิบาตกรรมถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่คนเมื่อประสบปัญหาและไม่สามารถหาทางออกของปัญหานั้นได้ก็จะตัดสินใจหนีปัญหาโดยการทำอติวินิบาตกรรม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านครอบครัวตามมา จัดเป็นปัญหาซับซ้อน หมายความว่าแทนที่จะเป็นทางออกของปัญหากับเป็นการเพิ่มปัญหาให้กับผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ฉะนั้น ครอบครัวจึงเป็นสถาบันหลักที่จะทำให้สังคมมีความสุขหรือความวุ่นวายเดือดร้อน จึงกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นตัวกำหนดความเป็นไปหรือความเจริญของสังคมดังกล่าวแล้วในตอนต้น

ส่วนที่กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการทำอติวินิบาตกรรมหรือการฆ่าตัวตายนั้น หมายความว่า เมื่อบุคคลที่เป็นองค์ประกอบในครอบครัวนั้นมีปัญหาที่ตกลงกันไม่ได้หรือหาทางออกของปัญหาไม่ได้ อติวินิบาตกรรมจึงเป็นทางออกที่คนกลุ่มนี้คิดเป็นครั้งแรกได้มีนักสังคมวิทยากล่าวถึงความไม่ปกติที่เกิดขึ้นในครอบครัวว่ามีอยู่หลายประการดังนี้

^{๓๔} ปฐม ทรัพย์เจริญ, ผศ., ปัญหาสังคม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๓-๔.

๑. สามิหรือภรรยา^{๓๕} จัดเป็นองค์ประกอบหลักที่ทำให้สถาบันครอบครัวแตกแยก สิ่งที่ทำให้เกิดปัญหานี้ก็อาจจะมาจากความไม่เข้าใจกันในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เมื่อเกิดความไม่เข้าใจในครอบครัวก็หาทางออกโดยการมีบ้านน้อย ซึ่งก็ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว การมีผู้ของฝ่าย (สามิ) เป็นเหตุให้ผู้หญิง (ภรรยา) ไม่สามารถรับเรื่องที่เกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้นจึงทำให้ฝ่ายหญิงหาทางออกโดยการทำอัตวินิบาตกรรม อาจจะเป็นเพราะต้องการเรียกร้องความสนใจ หรือเป็นการประชดชีวิตก็เป็นไปได้ ฉะนั้นปัญหาผู้สาวจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้สถาบันครอบครัวดำเนินไปไม่ปกติและเป็นสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้มีการตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรม

๒. สารเสพติด^{๓๖} เป็นองค์ประกอบสำคัญเช่นกันที่ทำให้คนในครอบครัวไม่มีความสามัคคีกัน เพราะเมื่อยาเสพติดเข้ามาในครอบครัวก็จะทำให้ผู้ติดยาเสพติดนั้นกลายเป็นผู้ก่อปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายตามมา ฉะนั้นจึงถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของอัตวินิบาตกรรม

๓. ความยากจน^{๓๗} มักจะวัดจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ และแบบแผนของการดำเนินชีวิตของแต่ละสังคม ความยากจนอาจจะหมายถึงสภาพการดำรงชีวิตของบุคคล ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่าย ไม่สามารถหาปัจจัยมาบำบัดความต้องการได้เพียงพอทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนเป็นเหตุให้บุคคลนั้นมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่สังคมวางไว้ และเกิดความขัดสนต่อการดำเนินชีวิต กล่าวคือ มีความลำบากในการดำรงชีวิตอยู่จึงหาทางออกของปัญหาโดยการทำอัตวินิบาตกรรม

ที่กล่าวมาแล้วแต่เป็นองค์ประกอบที่ทำให้สถาบันครอบครัวแตกแยกและเป็นสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรม เมื่อวิเคราะห์สาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรมที่เกิดจากสภาพครอบครัวแล้ว ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าพุทธจริยศาสตร์ได้เสนอแนวทางออกของปัญหานี้ไว้อย่างไรบ้าง

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๕-๒๓๖.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕๗-๔๖๑.

^{๓๗} โกศล วงศ์สวรรค์และคณะ., ปัญหาสังคม, (กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ อมรการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า

แนวทางการแก้ปัญหาอัตวินิบาตกรรมที่เกิดจากสภาพทางครอบครัว

หลักการแก้ไขปัญหาคอรัวตามแนวของพุทธจริยศาสตร์ คือการทบทวนพฤติกรรม และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการปฏิบัติชอบการปฏิบัติที่สามารถทำให้บรรลุผลได้ สิ่งที่เป็นปทัฏฐานคือความประกอบด้วยสัมมาทิฐิ การรู้เหตุรู้ผลและการนำเหตุผลไปปรับเปลี่ยนแก้ไข พระพุทธองค์ได้ตรัสแนวทางการปฏิบัติเพื่อการแก้ไขเอาไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย จงละอกุศลเสียเถิด (ความชั่ว) อกุศลเป็นสิ่งที่อาจละได้ หากเป็นสิ่งที่ไม้อาจละได้แล้ว ไชริ้ เราคงไม่กล่าวอย่างนั้น... แต่เพราะอกุศลนี้ตนละได้แล้วยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ฉะนั้น เราจึงกล่าวว่า จงละอกุศลเสียเถิด”^{๓๘}

จากสารัตถะ ได้แสดงถึงสิ่งที่กระทำแล้วไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ ไม่ประกอบด้วย ความดี สิ่งนั้นสามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขการกระทำใหม่ได้ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเอื้อเพื่อ ต่อความดีได้ เพราะวามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ เป็นผู้สามารถฝึกอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนการ กระทำให้ประกอบด้วยธรรมได้

ปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏในครอบครัว ย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกันทั้งเหตุและ ปัจจัย แต่การพิจารณาถึงกระบวนการที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเกิดของปัญหา ตัวของ มนุษย์นับว่าเป็นที่อาศัยของปัญหา ในขณะเดียวกันปัญหาต่าง ๆ จะยุติได้ด้วยตัวของมนุษย์เองเป็นตัว จักรสำคัญ ดังพุทธพจน์ว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรมมีกรรมเป็นแดน เกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้”^{๓๙}

จากสารัตถะ แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของมนุษย์ดำเนินไปภายใต้หลักของกรรม มีความสัมพันธ์อยู่กับกรรม ฉะนั้นการแก้ไขปัญหาก็ต้องเป็นไปด้วยกรรมลักษณะคือ

๑. ตนเองเป็นเจ้าของการกระทำทั้งหมด
๒. การกระทำดีหรือชั่วเนื่องด้วยการกระทำนั้น ๆ
๓. วิบากกรรมย่อมปรากฏเพราะกรรมดีหรือกรรมชั่ว
๔. ชีวิตงามหรือชีวิตทรามได้ก็เพราะกรรมที่กระทำ
๕. การจะบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ก็เพราะการปฏิบัติ

แนวการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา ในพุทธจริยศาสตร์มุ่งเน้นการแก้ไขที่ตัวบุคคล การ แก้ไขโดยตัวของมนุษย์เอง โดยเริ่มจากภายในจิตใจ เพราะจิตใจคือศูนย์รวมของพฤติกรรมการ ปรับเปลี่ยนให้จิตใจมีสภาพที่ถูกต้อง คือวิธีการที่จะสามารถทำให้การแก้ไขปัญหาสัมฤทธิ์ผลได้

^{๓๘} อก. ทก.(ไทย) ๒๐/๒๖๕/๖๖.

^{๓๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๘๑/๒๘๗.

แต่กระบวนการที่สามารถจะทำให้ปัญหาหมดไป จะมุ่งเน้นที่การปรับเปลี่ยนภายในอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอกโดยตั้งอยู่บนหลักการปฏิบัติ เป็นกระบวนการหนึ่งที่ต้องมีความสอดคล้องกัน เพราะหลักของพุทธจริยศาสตร์มองปัญหาทั้งมวลจากจิตไปสู่ภายนอก ด้วยการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเท่านั้น ฉะนั้น การแก้ไขปัญหาประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

พัฒนาจิตใจ ในกระบวนการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ การพัฒนาต้องเริ่มที่จิตใจเป็นสำคัญเพราะบรรดาพฤติกรรมทั้งมวลนั้น มโนกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด มนุษย์เมื่อแสดงพฤติกรรมใด ๆ ล้วนแล้วเกิดจากกระบวนการคิด (concept) การแก้ไข จึงควรให้ความสำคัญที่การแก้ไขภายใน หมายถึง การปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด คือปรับเปลี่ยนความคิดที่ประกอบด้วยมิจฉาทิฐิให้เป็นสัมมาทิฐิ เพราะความคิดที่ประกอบมิจฉาทิฐิ มีโทษเป็นวิบากกรรมดังพุทธพจน์ว่า “ดูกรตะปัสสี บรรดากรรมทั้ง ๓ ประการที่จำแนกเอาไว้แล้วเราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่า ในการทำบาปกรรมในความเป็นไปแห่งบาปกรรม เราบัญญัติกายกรรม วิกรรมไม่มีโทษมากเหมือนมโนกรรม”^{๔๐}

ความคิดอันประกอบด้วยมิจฉาทิฐิ(ความเห็นผิด) เป็นพื้นฐาน ย่อมย่ำยีบุคคลผู้มีพฤติกรรมเป็นเช่นนั้น ย่อมนำพาบุคคลให้ดำเนินไปในทางที่ผิด บุคคลที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของมิจฉาทิฐิ จะถูกรอบงำด้วยอวิชชา (ความไม่รู้) เป็นผลให้การดำเนินชีวิตปราศจากปัญญาย่อมเหมือนกับการดำเนินไปสู่ที่มืด ชีวิตจะถูกย่ำยีด้วยอกุศลกรรม ท่านเปรียบเหมือนกับเพชรย่ำยีแก้วมณีที่เกิดจากหิน ผลอันเนื่องมาจากการปฏิบัติย่อมผลิตผลเพื่อฆ่าตนเอง เหมือนขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่นั้น^{๔๑}

การปรับเปลี่ยนความคิดให้เป็นสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) ย่อมเป็นปัจจัยส่งผลให้พฤติกรรมเป็นสัมมาปฏิบัติ ถ้าบุคคลมีความคิดเป็นสัมมาทิฐิ การกระทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้กระทำและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพราะการกระทำนั้นประกอบด้วยกุศลเจตนา ดังนั้น สัมมาทิฐิจึงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้พฤติกรรมประกอบด้วยความดี ดังพุทธพจน์ว่า “กรรม ๓ ประการ คือ กายกรรม วิกรรม มโนกรรมภิกษุทั้งหลายเราไม่เห็นธรรมอย่างอื่นแม้ข้อหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้เกิดขึ้นหรือกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญไปพลุลยยิ่ง เหมือนสัมมาทิฐินี้เลย”^{๔๒}

^{๔๐} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๖๔/๔๘.

^{๔๑} จุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๒๒/๒๖.

^{๔๒} อญ.เอกก.(ไทย) ๒๘/๑๘๒/๓๓.

การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว ถ้ามุ่งความสุขความเจริญไปบุลย์ของสมาชิกในครอบครัว หน้าที่ควรเริ่มต้นที่ตนเอง กระทำให้ตนเองเป็นผู้ได้ชื่อว่าอบรมแล้ว และสร้างแนวความคิดให้เป็นสัมมาทิฐิ เพราะว่า ถ้าหน้าที่ที่ถูกกระทำขึ้นมาจากมิจฉาทิฐิ (ความเห็นผิด) แนวทางการดำเนินชีวิตย่อมเป็นมิจฉาด้วย บุตรธิดาผู้ได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมแบบอย่าง จะเป็นผู้รับเอาแบบอย่างที่เป็นมิจฉาเช่นเดียวกัน มิจฉาทิฐิเป็นบ่อเกิดแห่งอกุศล (ความชั่ว) ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เล็งเห็นธรรมอย่างอื่นแม้ข้อหนึ่งซึ่งจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้นอกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นไปเพื่อความเจริญไปบุลย์ยิ่ง เหมือนมิจฉาทิฐินี้เลย”^{๔๓} พฤติกรรมที่ประกอบด้วยสัมมาทิฐิและมิจฉาทิฐิย่อมให้ผลที่แตกต่างกันพฤติกรรมที่เป็นสัมมาทิฐิ ย่อมเป็นที่พึงพิงและก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ครอบครัว พฤติกรรมที่เป็นมิจฉาทิฐิ ย่อมเป็นสาเหตุแห่งความหายนะและความเดือดร้อนต่าง ๆ อันมีผลต่อตนเองและครอบครัว

หน้าที่สำคัญในครอบครัว มารดาบิดามีบทบาทสำคัญในการเป็นต้นแบบที่ดีของบุตรธิดาหน้าที่ของบิดามารดาเป็นเครื่องแสดงถึงการกระทำที่เป็นสัมมา (ความถูกต้อง) และมิจฉา (ความชั่ว) ความแตกต่างของพฤติกรรมที่ประกอบด้วยทิฐิ ๒ ประการนั้น บิดามารดาที่มีสัมมาทิฐิหรือมิจฉาทิฐิ ย่อมส่งผลถึงบุตรธิดาด้วย กล่าวคือ บุตรธิดาได้รับการอบรมแบบอย่างเช่นไร ประสบกับการกระทำอย่างไรจากบิดามารดา ย่อมมีพฤติกรรมเลียนแบบเช่นนั้น ถ้าบุตรธิดาอยู่ในสถานะแห่งมิจฉาทิฐิ หรือสัมมาทิฐิ การกระทำย่อมได้รับการผลักดันจากสถานะเช่นนั้น ดังพุทธพจน์ว่า

เมื่อบุคคลเป็นผู้มีมิจฉาทิฐิ กายกรรมที่ยึดถือปฏิบัติพร้อมตามด้วยทิฐิที่ดี วิจิตรกรรมที่ยึดถือ ปฏิบัติพร้อมตามด้วยทิฐิที่ดีมีโนกรรมที่ยึดถือปฏิบัติพร้อมตามด้วยทิฐิที่ดี...ย่อมเป็นไปเพื่อ ผลที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร... เพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร? ก็เพราะทิฐิชั่วร้าย...เป็นของเผ็ดเป็นของไม่อร่อย ข้อนั้นเพราะอะไร? เพราะพิษไม่ดี^{๔๔} เมื่อบุคคลเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ กายกรรมที่ยึดถือปฏิบัติพร้อมตามด้วยทิฐิที่ดี...ย่อมเป็นไปเพื่อผลที่น่าปรารถนา น่าใคร น่าชอบใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความ สุข ข้อนั้นเพราะเหตุไร? ก็เพราะทิฐิอันงาม...ย่อมเป็นไปเพื่อความมีรสหวาน เพื่อความเป็นของมีรสอร่อย เพื่อความน่าชื่นใจ ข้อนั้นเพราะเหตุไร? เพราะพิษดีงาม^{๔๕}

^{๔๓} อัง.เอกก.(ไทย) ๒๐/๑๘๑/๓๒.

^{๔๔} อัง.เอกก.(ไทย) ๒๐/๑๘๕/๓๔.

^{๔๕} อัง.เอกก.(ไทย) ๒๐/๑๘๐/๓๔.

กรณีที่ครอบครัวประสบกับปัญหา ผู้ที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวพึงพิจารณาตนเองกับการกระทำที่เป็นปัญหาหรือนำความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว พึงยุติตนเองจากปัญหา การแก้ไข ปัญหา ซึ่งเปรียบเสมือนตัวเราถูกยิงด้วยลูกศร หน้าที่อันสำคัญรีบด่วนที่จะต้องกระทำ คือ การ นำเอาลูกศรออก และรีบเยียวยารักษาบาดแผล มิใช่ไปมัวทำการสอบสวนว่า ใครเป็นผู้ยิงลูกศรมา หรือลูกศรมาจากไหน การมุ่งหวังจะแก้ไขปัญหาดัง ๑ ในครอบครัวให้จบลง เพื่อความสุขของ ครอบครัว เป็นเหมือนเครื่องวัดมโนสำนึกเกี่ยวกับหน้าที่ของตน และการสร้างคุณธรรมแก่สมาชิก ของครอบครัว เพราะถ้ามีความปรารถนาจะกระทำให้ปัญหาหมดไป ผู้นั้นต้องมีความมุ่งมั่น หวัง ประโยชน์ที่จะมีแก่ตนและผู้อื่นอย่างจริงจัง ดังหลักการแก้ปัญหาดังต่อไปนี้

บุคคลทำชั่วด้วยตนเอง ย่อมเศร้าหมองด้วยตนเองไม่ทำชั่วด้วยตนเอง ย่อมหมดจดด้วย ตนเองความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตัวคนอื่นพึงชำระคนอื่นให้หมดจด หาได้ไม่ บุคคลไม่พึงยังประโยชน์ของตนให้เสื่อม เพราะประโยชน์ของผู้อื่นแม้มาก บุคคล รู้จักประโยชน์ของตนเองแล้วพึงชวนชวนในประโยชน์ของตน^{๖๖}

จะเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาคือครอบครัวที่พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอไว้ ส่วนมากจะ เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองหรือการปรับความเห็นให้ถูกต้องและตรงกันระหว่าง สมาชิกในครอบครัว

๑.๒ สาเหตุจากสภาพเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจ หมายถึง หลักการสนองความต้องการของมนุษย์หรือวิธีการดับทุกข์อันเกิด จากความต้องการ ความปรารถนาของมนุษย์ทุกรูปทุกนาม เศรษฐกิจถือว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญ ประการหนึ่งในการดำเนินชีวิตเพราะการขับเคลื่อนหรือการดำเนินงานต่าง ๆ นั้นล้วนแล้วแต่ต้อง อาศัยความมั่นคงทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าระบบความเป็นอยู่ทั้งหมดขึ้นอยู่กับฐาน ทางเศรษฐกิจ ในระดับประเทศเศรษฐกิจเป็นตัววัดความมั่นคงและความเจริญของสังคมใน ประเทศนั้น ๆ^{๖๗} ดังนั้นเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างมาก เมื่อบุคคลประสบกับปัญหาทาง เศรษฐกิจ เช่น เศรษฐกิจตกต่ำ หนี้ตก ยากจน อดอยาก เป็นต้น จึงทำให้คนเหล่านั้นหาทางออก ด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่มีบางกรณีที่ไม่สามารถยอมรับกับสภาพที่เกิดขึ้นได้ก็จะหาทางออกด้วยวิธีการ มาตัวตายหรือทำอัตวินิบาตกรรมเพื่อเป็นการหนีจากความทุกข์ที่เกิดขึ้น

^{๖๖} บ.ร.(ไทย) ๒๕/๒๒/๒๖.

^{๖๗} ปฐม ทรัพย์เจริญ, ปัญหาสังคม, หน้า ๑๘๑-๑๘๒.

อย่างไรก็ตามปัญหาเศรษฐกิจถึงแม้ว่าจะเป็นปัญหาใหญ่และเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรมด้วยเหตุผลที่หาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าที่เศรษฐกิจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการทำอัตวินิบาตกรรมเป็นเพราะคนเหล่านั้น ไม่มีความยับยั้งชั่งใจหรือมีสติพิจารณาต่อปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าจึงทำให้ด่วนตัดสินใจกระทำการเช่นนั้นโดยบางทีลืมนึกไปว่ามีคนอื่นอีกจำนวนมากที่ได้รับความทุกข์จากการตัดสินใจของเขานั้น

ดังนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าพุทธจริยศาสตร์นั้นได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจไว้อย่างไรบ้าง

แนวทางแก้ปัญหาดัตวินิบาตกรรมที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจ

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอไว้นั้น เป็นการเตือนให้ทราบทุกอย่างมีเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา กล่าวคือให้ยอมรับกับสภาพหรือปัญหาที่เกิดขึ้นนั่นเองดังที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำสาวกให้ทำใจ ในเวลาเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจว่า

เป็นธรรมดาอยู่เองว่าทุกอย่างในโลกนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ดีและแง่เสีย ไม่มีสิ่งใดที่จะยั่งยืนถาวรคงที่อยู่ได้ ชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ทั้งหลาย ก็ตกอยู่ในลักษณะมีความเกิดขึ้นในเบื้องต้น แปรปรวนในท่ามกลาง แตกสลายในที่สุดการทะยานอยากในสิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นตัวการที่นำทุกข์มาให้^{๔๔}

ด้วยเหตุนี้เองพระพุทธองค์จึงทรงสอนสาวกของพระองค์ให้รู้เท่าทันต่อสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ทรงแนะนำให้เป็นผู้เข้มแข็ง อดทน ต่อความทุกข์ลำบาก อย่าท้อถอยต่อชีวิต ยามยากทนได้ ยามอดทนได้ ไม่แสดงอาการทุณทุราย ไม่แสดงอาการเดือดร้อนยามมีก็ไม่พึงเพ้อ ยามจนก็ไม่อ่อนแอ จะเห็นได้ว่าแนวทางการแก้ไข คือการตั้งสติและยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้พุทธจริยศาสตร์ยังได้แยกย่อยเศรษฐกิจออกเป็นเศรษฐกิจทางวัตถุและเศรษฐกิจทางจิตใจ^{๔๕}

หลักเศรษฐกิจทางวัตถุนั้น จำเป็นในการครองเรือน และการดำรงอยู่ในโลกปัจจุบันแต่เมื่อใดเกิดวิกฤตขึ้นจะทำให้มีความทุกข์เพราะว่าเศรษฐกิจทางวัตถุนี้นองความต้องการทางกาย

^{๔๔} วิ.มหา.(ไทย) ๑/๑๐/๕.

^{๔๕} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๖๖.

เท่านั้น ฉะนั้นหลักพุทธจริยศาสตร์จึงได้วางหลักเศรษฐกิจทางจิตใจขึ้นเพื่อใช้ในเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจทางวัตถุขึ้น

หลักเศรษฐกิจทางจิตใจ คือ อริยทรัพย์ ได้แก่ ทรัพย์ประเสริฐ หมายถึงทรัพย์ทางใจ คือ

๑. ศัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
๒. สីล รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย
๓. หิริ ความละอายต่อบาปทุจริต
๔. โอตตัปปะ สะดุ้งกลัวต่อบาป
๕. พาหุสัจจะ ความเป็นผู้มีความรู้มาก
๖. จาคะ สละให้ปันสิ่งของ ๆ ตนแก่คนที่ควรให้ปัน
๗. ปัญญา รอบรู้สิ่งที่ประ โยชน์และไม่เป็นประโยชน์^{๕๐}

ทั้ง ๗ ประการนี้จัดเป็นหลักเศรษฐกิจทางจิตใจ ซึ่งจะช่วยป้องกันจากความทุกข์ที่เกิดจากเศรษฐกิจทางวัตถุซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์ชั้นธรรมดา ส่วนหลักเศรษฐกิจทางจิตใจจัดเป็นทรัพย์ชั้นสูง นอกจากหลักเศรษฐกิจทางจิตใจที่เป็นทางออกของปัญหาเศรษฐกิจแล้ว หลักพุทธจริยศาสตร์ยังแนะนำนอกจากอริยทรัพย์ดังกล่าวแล้วยังต้องรู้จักความพอดีหรือความรู้จักพออีกประการหนึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่จะนำมาซึ่งปัญหาอหังการนิบาตกรรม

ความรู้จักพอ คือ การรู้จักยับยั้งความปรารถนาของตนในขอบเขตที่เหมาะสม พุทธจริยศาสตร์เรียกความรู้จักพอว่า สันตุกฐิ หรือ สันโดษ พระราชวรมณีได้ให้คำจำกัดความของสันโดษไว้ว่า “ความเอิบอิ่มพึงพอใจในผลสำเร็จที่ได้สร้างขึ้นหรือในปัจจุบันที่แสวงหามาได้ ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเอง โดยทางชอบธรรม” จะเห็นว่าความรู้จักพอหรือสันโดษจึงมิได้หมายถึงการอยู่เฉย ๆ ไม่ทำอะไร ไม่ขวนขวาย ไม่กระตือรือร้นที่จะสร้างชีวิตให้ก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ แต่หมายถึงความยินดีในสิ่งที่ตนมีอยู่ความรู้จักพอที่กล่าวมานี้พุทธจริยศาสตร์ยังแบ่งออกเป็น ๓ อย่างคือ

๑. ขณาสันโดษ หมายความว่า ได้อะไรมาแค่ไหนก็ยินดีแค่นั้น กล่าวคือให้พอใจในสิ่งที่ตนหามาได้โดยไม่พยายามขวนขวายหาสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านั้นจะทำให้เกิดความทุกข์ได้

๒. ขณาสันโดษ หมายความว่า ยินดีตามกำลังที่ตนมีอยู่ หมายถึง มีความพอใจในกำลังทรัพย์ที่ตนเองหาได้และพอใจในความเป็นอยู่ของตนโดยไม่คิดว่ามันเป็นปมด้อยของตน

^{๕๐} ที.ปา. (ไทย) ๓/๓๒๖/๒๕๓.

๓. ขณาสารุปลันโดย หมายความว่า ยินดีแก่ภาวะความเป็นอยู่ของตนโดยสมควร กล่าวคือ มีความพอใจในหน้าที่การงานของตนที่สามารถทำได้และพยายามชวนชวนทำให้ดีขึ้นตามความสามารถของตน^{๕๐}

จากสารัตถะจะเห็นว่า พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาวินิบัติกรรมอันมีเศรษฐกิจเป็นสาเหตุนั้น คือการพอใจในสิ่งที่ตนเองมีหรือแสวงหามาได้ และการรู้จักพอ กล่าวคือ มีความสันโดษในสิ่งที่ตนมี

๒. สาเหตุส่วนบุคคล

นอกสาเหตุทางสภาพสังคมที่ประกอบด้วย สภาพทางครอบครัว และสภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นสาเหตุของการทำอัตวินิบาตกรรมแล้ว สาเหตุส่วนบุคคลเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่พบเป็นส่วนใหญ่หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นสาเหตุหลักของการทำอัตวินิบาตกรรม สาเหตุส่วนบุคคลแบ่งเป็นสาเหตุที่เกิดจากสภาพทางร่างกายและสาเหตุที่เกิดจากสภาพทางจิตใจของผู้ทำอัตวินิบาตกรรมเอง หมายความว่า เกิดจากความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ^{๕๑} ของบุคคลผู้ตัดสินใจฆ่าตัวตายเอง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์สาเหตุทั้ง ๒ ประการนี้พร้อมทั้งวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาวินิบัติกรรมที่เกิดจากสาเหตุทั้งสองที่พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอแนวทางไว้

๒.๑ สภาพทางร่างกาย

ในพุทธจริยศาสตร์การดำเนินชีวิตมนุษย์เป็นไปในทางโลกและทางธรรม ทางโลกมุ่งแสวงหาความสุขทางกาย ความสบายในชีวิตปัจจุบันจนอาจจะเดือดร้อนวุ่นวายไป โดยทางธรรมมุ่งแสวงหาความสงบสุข ความถูกต้องดีงาม ชีวิตมนุษย์ใน ๒ ทางนี้จึงมีเป้าหมายแตกต่างกัน คือ

ความต้องการทางร่างกาย คือ ความต้องการตามธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ ได้แก่ ต้องการอาหาร ดื่มน้ำ นอนหลับพักผ่อน สืบพันธุ์ และมีความต้องการในปัจจัย ๔ ประการ คือ

- ๑) ความต้องการอาหารมาหล่อเลี้ยงชีวิต
- ๒) ความต้องการที่อยู่อาศัย
- ๓) ความต้องการเครื่องนุ่งห่ม

^{๕๐} พ.ร.บ. (ไทย) ๓๐/๑๐๐/๒๗.

^{๕๑} ปฐม ทรัพย์เจริญ, ปัญหาสังคม, หน้า ๑๗๗.

๔) ความต้องการการรักษาโรค^{๕๓}

นอกจากนี้ยังมีความต้องการความสุข ความสบาย (ความสุขทางกาย) กับความต้องการพ้นจากความทุกข์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชีวิตและร่างกาย ความสุขและความทุกข์ที่ชีวิตต้องการได้ ต้องการพ้นซึ่งเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา อุปาทานความยึดมั่นถือมั่น จนเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนทั่วไปในสังขม เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นทางร่างกายและจิตใจ ชีวิตมนุษย์เมื่อเกิดมาแล้ว ก็ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้โดยลำพังต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีการติดต่อสัมพันธ์เป็นสังขมในครอบครัว สังคมบ้านเมืองประเทศชาติ สังคมจึงมีส่วนส่งผลกระทบที่เป็นความสุขและความทุกข์

ฉะนั้น ความต้องการของชีวิตทางสังขม คือ ความต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยยึดหลักคุณธรรมในพรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ฃรวาสธรรม ๔ และในเรื่องทิส ๖^{๕๔} เป็นต้น ต้องการความเจริญก้าวหน้า ต้องการเพื่อน ต้องการในโลกธรรม คือ มีลาภ มียศ สรรเสริญ สุข^{๕๕} ความต้องการทางจิตใจ คือ ความต้องการความสุข ความสบายใจ ซึ่งเป็นความต้องการ ความอยากที่เป็นกิเลสตัณหา อุปาทาน ในกามคุณ มีความนึกคิดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะทางกาย รัมมารมณ์ด้วยใจ จิตเป็นธรรมชาติที่นึกคิดและรู้อารมณ์ เป็นสภาวะธรรมอย่างหนึ่งที่สามารถรู้สิ่งอื่นและรับรู้ตัวมันเองได้ ความรู้สึกลึกซึ้งทางประสาททั้ง ๕ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การสัมผัสทางกายและการรับรู้อารมณ์ทางใจ^{๕๖} และต้องการพ้นจากความทุกข์ ต้องการความสุขสบายที่เต็มไปด้วยความรัก ความโลภ ความโกรธ และความหลง หรือเรียกว่า “อกุศลมูล”^{๕๗} นั่นเอง

อกุศลดังกล่าวเป็นกิเลสตัวสำคัญที่ทำให้คนตกอยู่ในความทุกข์ เพราะเหตุว่าบุคคลเหล่านั้นอยู่ภายใต้อำนาจของอกุศลดังกล่าว ซึ่งเป็นกิเลสตัวที่ทำให้คนตัดสินใจกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดก็ตามถูกกิเลสเหล่านี้ครอบงำจะทำให้เกิดความทุกข์อย่างมาก เพราะเหตุที่ไม่สามารถสนองต่อความต้องการของกิเลสได้ ในที่สุดกิเลสนี้ก็จะกลับมาทำร้ายตนเอง

สำหรับการทำอัตวินิบาตกรรมอันเกิดจากสภาพร่างกายนั้นก็รวมไปถึงการหาสิ่งมาสนองต่อความต้องการของร่างกายอันเกิดจากกิเลสทางจิตใจไม่ได้ จึงทำให้เกิดความทุกข์และ

^{๕๓} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๘๒/๑๑๒.

^{๕๔} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๔๔/๑๕๖-๑๖๗.

^{๕๕} อ.อ.อ. (บาลี) ๒๓/๑๕๘/๒๘๔.

^{๕๖} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๒๓/๒๑๕, อภิ.วิ. (บาลี) ๓๕/๓๖-๓๗/๑๑-๖๕.

^{๕๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๑๕๑.

พยายามหาทางออก เมื่อหาทางออกไม่ได้ก็ตัดสินใจกระทำสิ่งที่ไม่ได้เกิดประโยชน์บ้างกรณีถึงกับทำอัตวินิบาตกรรม เพราะถูกกิเลสที่ชื่อว่า โมหะและอวิชชา ครอบงำ

แนวทางแก้ปัญหาจากสภาพร่างกาย

แนวทางการแก้ไขสภาพทางร่างกายที่พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอไว้นั้น จากการศึกษาพบว่า การแก้ไขด้านร่างกายส่วนมากจะเป็นการรักษาซึ่งพระพุทธองค์เรียกว่า รักษาโรคทางกาย และโรคทางใจ ฉะนั้นแนวการแก้ไขปัญหอันเกิดจากสภาพทางร่างกายจึงเป็นการรักษาทางร่างกายโดยตรงคือการใช้ยาและใช้ธรรมะบำบัด ดังจะกล่าวต่อไป

เมื่อโรครักไข้เจ็บเกิดขึ้นกับร่างกาย ควรที่จะหาวิธีการรักษาร่างกายให้มีสุขภาพดีขึ้นดังเดิม ทั้งนี้เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปได้ด้วยดีไม่มีปัญหาด้านสุขภาพ พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นความสำคัญในการรักษาสุขภาพดังกล่าว จึงได้ทรงกำหนดให้พระอุปัชฌาย์บอกนิตยแก่ผู้บวชใหม่ ว่าพระที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา เมื่อป่วยไข้ควรใช้ยาของน้ำมูตรรักษาโรคโดยให้ถือปฏิบัติตลอดชีวิต ส่วนยาที่ได้มาในภายหลัง คือ เนยใส เนยข้น น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำมันถือว่าเป็นอติเรกหรือยาที่ได้มาเป็นส่วนเกิน^{๕๔} เมื่อร่างกายไม่มีโรครักไข้เจ็บเบียดเบียนแล้ว ก็สามารถปฏิบัติธรรมหรือทำงานอย่างอื่นได้ด้วยดี อนึ่งการรักษาผู้ป่วยให้หายขาดจากโรคทางกายได้หรือไม่นั้น พระพุทธองค์ได้แบ่งผู้ป่วยออกเป็น ๓ กลุ่มคือ

- (๑) ผู้ป่วยด้วยโรคบางชนิด จะรักษาหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่อาจจะหายจากโรคได้
- (๒) ผู้ป่วยด้วยโรคบางชนิด จะรักษาหรือไม่ก็ตาม ย่อมหายป่วยได้เอง
- (๓) ผู้ป่วยด้วยโรคบางชนิดต้องได้รับการรักษาเท่านั้น จึงหายป่วยเมื่อไม่ได้รักษา ก็ไม่หาย^{๕๕}

จากกรณีทั้งสามกลุ่มพระพุทธองค์ก็ทรงสั่งให้ผู้เป็นแพทย์มีความเมตตาต่อผู้ป่วยทุกคน แต่การป่วยทางกายที่ทำให้คนตัดสินใจฆ่าตัวตายย่อมเป็นอาการป่วยที่หนักหรือไม่สามารถทนได้ กล่าวคืออาการป่วยสร้างความทุกข์ทรมานให้กับเขาอย่างมาก หลักการทางพุทธจริยศาสตร์ก็ได้เสนอแนวทางการรักษาหรือแก้ไขไว้บ้างซึ่งประกอบด้วยการรักษาทั้งทางร่างกายโดยตรง กล่าวคือการใช้ยาบำบัดกับการรักษาโดยการให้สมาธิบำบัด และใช้ธรรมะในการรักษาโรคนั้น ตามสมควรแก่โรค

^{๕๔} วิ.ม.(บาลี) ๔/๘๗/๑๐๖-๑๐๗.

^{๕๕} อญ.ติก.(บาลี) ๒๐/๔๖๑/๑๕๑.

๑. การรักษาโรคทางกายเกิดจากอุบัติเหตุและบาดแผล

(๑) การใช้น้ำมันทา เช่น เท้าของพระปิลินทวัจฉะมีอาการแตก ได้ทำการรักษาด้วยยาทาเท้า (ปาทพุลุชน) ครั้นโรคไม่หายก็ได้ปรุงน้ำมันทา (ปชช)^{๖๐} น้ำมันชนิดนี้ใช้ทาและนวดบำบัดอาการเจ็บปวดและบาดแผลที่ชอกช้ำ ห้อเลือด เป็นต้น แม้แต่สัตว์อย่างนกที่บาดเจ็บที่แข้งก็สามารถใช้น้ำมันชนิดนี้มานวดให้ได้^{๖๑}

(๒) การรักษาบาดแผลด้วยพุทธานุภาพ เช่น อุบาสิกาสุปปียาได้เดินไปตามกุฏิภายในวัดและปวารณาตัวเองว่า จะนำสิ่งของที่พระสงฆ์ต้องการมาถวาย ภิกษุรูปหนึ่งฉันทายาถ่ายได้บอกอุบาสิกาวาต้องการน้ำเนื้อต้ม อุบาสิการับปากจะทำถวาย พอกลับบ้านแล้วให้คนใช้ไปซื้อเนื้อที่ตลาด แต่หาซื้อไม่ได้เพราะวันนั้นไม่มีใครฆ่าสัตว์ อุบาสิกาคิดว่า หากภิกษุที่ป่วยไม่ได้น้ำเนื้อต้มอาพาธก็จะรุนแรงจนถึงขั้นมรณภาพได้ การที่ตนเองรับคำแล้วไม่จัดถวายนั้นไม่สมควรเลย จากนั้นก็ได้หิบบิดหันเนื้อมาเชือดเนื้อของตนเอง แล้วส่งให้หญิงรับใช้เอาไปทำเป็นน้ำเนื้อต้มแล้วนำไปถวายพระที่ป่วย เมื่อสามิทรบาทว่าก็นิยติที่ภรรยาได้ทำบุญอันยิ่งใหญ่ วันต่อมาได้ถวายอาหารแก่พระสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประธาน สามิได้พยุงานางสุปียามาเฝ้าตามคำสั่งของพระพุทธรองค์ ทันทิที่นางเห็นพระผู้มีพระภาคเท่านั้น บาดแผลที่ภรรยาได้งอกขึ้นเต็ม มีผิวพรรณเรียบสนิท มีขนเกิดขึ้นทันที ทั้งสามิภรรยาต่างพากันรำเริงยินดีว่า น่าอัศจรรย์ยิ่ง ไม่เคยมีเลยเช่นนี้ พระตลาคตรงมีฤทธิ์มีพระอานุภาพมาก แล้วก็ถวายอาหาร^{๖๒}

การที่บาดแผลหายสนิทนั้น อาจจะเป็นเพราะความที่อุบาสิกามีความเอิบอ้อมใจที่ได้ทำบุญ และได้เห็นพระพุทเจ้าผู้เป็นที่รักเคารพ ความเอิบอ้อมนี้ย่อมจะแพร่ไปทั่วร่างกาย ทำให้ร่างกายปรับสภาพซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอได้เป็นอย่างดี ดังนั้นความอ้อมใจ ความสบายใจ ความสุขใจนี้จึงนับว่าสำคัญยิ่ง เมื่อมีความสุขทางใจแล้วร่างกายก็จะพลอยมีความสุขไปด้วย

๒. การใช้สมาธิบำบัด

การบำบัดรักษาโรคบางอย่างสามารถใช้สมาธิเพื่อบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยนั้นได้ หรือแม้ไม่หายก็สามารถบรรเทาอาการอ่อนหนักให้เป็นเบาได้ สมาธิ หมายถึง การกำหนดให้จิตตั้งมั่นอยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง หรือการที่จิตรวมเป็นหนึ่งในอารมณ์สมาธิหรือในกัมมัฏฐานอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผู้ปฏิบัติมีความถนัด

^{๖๐} วิ.ม.(บาลี) ๕/๔๑/๕๐.

^{๖๑} พุ.ช.(บาลี) ๒๘/๑๕๕-๒๔๘/๗๗-๘๓.

^{๖๒} วิ.ม.(บาลี) ๕/๕๘-๕๙/๖๕-๗๒.

กรรมฐานที่ง่ายต่อการปฏิบัติ คือ อาณาปานสติ ได้แก่ การกำหนดลมหายใจเข้าออก ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถไหนก็สามารถทำได้ โดยกำหนดให้จิตจดจ่อ ให้รู้เฉพาะอยู่ที่ลมหายใจเข้า ออกดังเกิดไปเรื่อย ๆ พยายามควบคุมความคิดให้อยู่กับลมหายใจเท่านั้น จะรู้สึกละมุนสบายทางกายและทางใจจะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อปฏิบัติบ่อยเข้าจิตจะมีความวางเฉยต่อสิ่งที่รับรู้ ไม่กระวนกระวาย จิตแข็งแรงมีพลังมาก มีความราบเรียบสงบ มีความผ่อนคลายกระฉ่าง นุ่มนวล ไร้อารมณ์เศร้าหมอง จากนั้นก็จะเกิดปีติความอิ่มใจ ความสุขใจ ความผ่อนคลายไปทั่วร่างกาย ทำให้เกิดความสุขยิ่งขึ้น เพียงแค่นี้ก็เพียงพอที่จะส่งผลให้ร่างกายและจิตใจมีความสุขแล้ว ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้สมาธิในอาณาปานสตินี้แล อันภิกษุอบรมทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นคุณสมบัติ ประณีต เยือกเย็น อยู่เป็นสุขและยังบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้อันตรธานสงบไปโดยฉับพลัน”^{๖๓}

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาต่าง ๆ ในขณะปฏิบัติสมาธินั้น นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ได้อ้างถึงผลการวิจัยของโรเบิร์ต คีธ วอลเลส กับ เฮอร์เบิร์ต เป็นส่วนว่า ระหว่างปฏิบัติสมาธินั้น จะมีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อทั่วร่างกาย อัตราการเต้นของชีพจรและการหายใจลดลง ความต้านทานของผิวหนังเพิ่มขึ้น การเผาผลาญภายในร่างกาย(metabolism) ลดลง ความดันโลหิตเริ่มลดลง ตั้งแต่แรกลงมือปฏิบัติ และต่อเนื่องหลังจากหยุดการปฏิบัติไปอีกนาน เลือดมีลักษณะค่อนข้างเป็นกรดมากกว่าธรรมดา แล็กเตทในเลือด(blood lactate) ที่แสดงถึงความเครียดทางจิตใจคือถ้ามีความเครียดมาก แล็กเตทในเลือดจะมีความเข้มข้นมาก การทำสมาธิมีผลให้แล็กเตทลดลงเร็วและมากอย่างเห็นได้ชัดเจน และลดต่ำอยู่ต่อไปอีกหลังจากหยุดทำสมาธิแล้ว^{๖๔}

อนึ่งคนเราเมื่อเกิดความเครียดภายในจิตใจนั้น มีผลให้เกิดโรคทางกาย ซึ่งเรียกว่า จิตสรีรภาพหรือจิตสรีระแปรปรวน (psychophysiologic disorders) เช่น แผลในกระเพาะอาหาร ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ ปวดศีรษะข้างเดียว เป็นต้น การปฏิบัติสมาธิภายใต้การควบคุมของผู้ที่มีความเข้าใจในเรื่องนี้ อำนวยประโยชน์อย่างมากในการรักษา^{๖๕} และปัจจุบันนี้มีงานวิจัยเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ ต่างยอมรับแล้วว่าสมาธินั้นสามารถรักษาโรคบางชนิดดังกล่าว

^{๖๓} วิ.ม.(ไทย)๑/๑๓๘/๒๕๐.

^{๖๔} อวย เกตุสิงห์, นพ. “สมถกัมมัฏฐานกับวิทยาศาสตร์(๒)”, **ธรรมจักร**, ปีที่ ๘๐ ฉบับที่ ๘ (ธันวาคม ๒๕๓๕): ๓๑.

^{๖๕} จ้างลอง คิชฌาณิช,ศ.นพ., **จิตวิทยาของความดับทุกข์**, (เชียงใหม่:กลางเวียงการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓๘.

ได้^{๖๖} เพราะขณะที่ใจเป็นสมาธิ ทุกอย่างในใจจะเนิบช้าจนแทบหยุดนิ่งลมหายใจแผ่วเบาลง ความเจ็บป่วยต่าง ๆ มีลักษณะหยุดการทำงาน ทุกอย่างก็แปรเป็นพยาธิสภาพก็ปรับสมดุลกับเข้าสู่สภาพปกติใหม่ หรือมีลักษณะซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอไป^{๖๗} นอกจากนั้นการเดินจงกรมอันถือว่าเป็นการปฏิบัติสมาธิอย่างหนึ่งนั้น ก็สามารถบำบัดโรคได้เช่นกัน ดังได้กล่าวแล้ว

๓. การรักษาด้วยธรรมโอสธ

ธรรมบางหมวด หลักธรรมบางข้อถือว่าเป็นธรรมโอสธ เพราะธรรมเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ เมื่อได้ฟังพร้อมกับสังกระเสจติไปตามเนื้อหาธรรมะ และได้ศึกษาได้ปฏิบัติตามจนเข้าใจแล้ว จะทำให้บุคคลนั้น ๆ เห็นโทษของการทำชั่ว เห็นคุณค่าประโยชน์ของการทำความดี จิตใจจะเกิดความซาบซึ้งยินดีพอใจในเนื้อหาธรรมะ และจากการปฏิบัติ ร่างกายและจิตใจจะมีความสงบ เยือกเย็น จิตผ่องใส มีปีติแผ่ซ่านไปทั่วร่างกาย มีผลต่อการรักษาโรคให้หายได้ เหมือนกับผู้ที่ได้เห็นรูปที่สวยงาม ได้ลิ้มลองรสอันอร่อย ได้ดมกลิ่นที่หอม ได้สัมผัสที่ดี และได้นึกถึงเรื่องที่ตนเองชอบ หรือได้เข้าใจรู้ซึ่งถึงเรื่องนั้น ๆ ย่อมเกิดความพอใจอิ่มใจ ก่อให้เกิดความสงบกายและใจ ร่างกายจะปรับสภาพให้เกิดความสมดุล ทำให้หายจากโรคได้ ธรรมโอสธที่มีผลต่อการรักษาโรคนั้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง การฟังการพิจารณา ดังจะกล่าวต่อไป

๓.๑ การฟังและการพิจารณาโพฆงค์ ๗

ท่านพระมหากัสสปะอาพาธ เป็นไข้หนักอยู่ที่ป่าปลิงภูเขา พระพุทธองค์เข้าเยี่ยมได้แสดงโพฆงค์ ๗ ประการให้ท่านฟังว่า “ดูรกัสสปะ สติสัมโพฆงค์ ธรรมวิจยสัมโพฆงค์ วิริยสัมโพฆงค์ ปิติสัมโพฆงค์ ปัสสัทธัมมสัมโพฆงค์ สมาธิสัมโพฆงค์ อูปกขาสัมโพฆงค์ เรากล่าวไว้ชอบแล้ว อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน” เมื่อจบลงท่านมหากัสสปะก็ปลื้มใจว่าโพฆงค์ดีนัก ชื่นชมภายิตของพระองค์แล้วก็หายจากอาพาธนั้นทันที^{๖๘} ขณะที่กำลังตั้งใจฟังโพฆงคภาวนานี้อยู่ ท่านได้คิดว่า ตนเองบวชมาได้ ๗ วันจึงได้เข้าใจโพฆงค์ทั้ง ๗ นี้ คำสอนของพระศาสดาสามารถนำสัตว์ให้

^{๖๖} จีนโอสธ หัศบำเรอ, นพ., ข้อพิจารณาเรื่อง “สมาธิ” –ใช้ผิดทางหรือพาหลงผิด”, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รวมธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๗.

^{๖๗} สถาบันการแพทย์แผนไทย, พุทธธรรมนำสุขภาพดี, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^{๖๘} ส.ม.(บาลี) ๑๕/๔๑๕-๔๑๖/๑๑๓-๑๑๔.

ออกจากทุกข์ได้จริง เพียงความคิดเพียงเท่านั้นเองโลหิตท่านก็ผ่องใส อุปาทายรูป ก็หมดจดหายจากโรคเลย^{๖๕}

พระโมคคัลลานะอาพาธไม่สบายเป็นไข้หนักอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ พระผู้มีพระภาคก็เสด็จเยี่ยมทรงแสดงโพชฌงค์ ๗ ประการให้ฟังเช่นกับพระมหากัสสปะ ท่านก็ชื่นชมยินดีภายิตของพระองค์แล้วก็หายจากอาพาธนั้นทันที^{๖๖}

เมื่อคราวที่พระผู้มีพระภาคทรงประจวบไม่สบายเป็นไข้หนัก ท่านพระมหาจุนทะเข้าเฝ้า และกราบทูลว่า ตนเองยังคงจำและเข้าใจโพชฌงค์ทั้ง ๗ แจ่มแจ้งดีอยู่ จึงให้พระจุนทะแสดงโพชฌงค์ให้ทรงสดับเมื่อจบแล้วพระองค์ก็ตรัสว่าโพชฌงค์ดีนัก ทรงพอพระทัยกับไวยาकरणภายิตของพระจุนทะ และหายจากอาการประชวรนั้นทันที^{๖๗} อาพาธที่เกิดขึ้นแก่พระพุทธรองค์และพระสาวกนี้ เป็นเพราะอากาศที่ค่อย ๆ เย็นลง บริเวณเชิงเขามีดอกไม้ไม่มีพิษต่าง ๆ ถูกลมแล้วล่องลอยลงมา เมื่อร่างกายสัมผัสหรือสูดเอาละอองดอกไม้เข้าทางจมูก ก็ทำให้เกิดโรคนี้ได้^{๖๘}

โพชฌงค์ คือ องค์ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ มี ๗ ประการ คือ

(๑) สติ คือ การที่จิตระลึกได้ สำนึกพร้อม รู้สึกอยู่กับสิ่งที่กำลังทำนั้น ๆ

(๒) สัมมวชิชา คือ การเลือกเฟ้น ตรวจตรา พินิจพิจารณาธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลและอกุศล ที่มีโทษและไม่มีโทษ ที่เลวและประณีต ที่เป็นกุศลหรืออกุศล

(๓) วิริยะ คือ ความริเริ่ม ความพยายาม ความบากบั่น

(๔) ปีติ คือ ความอิ่มใจที่ไม่มีอามิสเจือปน

(๕) ปัสสัทธิ คือ ความสงบกายและจิต

(๖) สมภาวิ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ไม่มีความฟุ้งซ่าน

(๗) อุเบกขา คือ การเพ่งดูจิตที่ตั้งมั่นนั้น^{๖๙}

เมื่อเจริญโพชฌงค์ข้อแรกให้บ่อย ๆ ก็จะส่งผลให้โพชฌงค์ข้อต่อมาเกิดขึ้นเรื่อย ๆ โดยลำดับ เมื่อบริบูรณ์ทั้ง ๗ ประการแล้ว ย่อมสามารถบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ผลโดยเร็ว หรือบรรลุปะเป็นอนาคามีเป็นอย่างต่ำ^{๗๐} และทำให้ชีวิตอยู่อย่างผาสุก^{๗๑} ซึ่งความเป็นจริงแล้วโพชฌงค์นี้เป็นเรื่อง

^{๖๕} ส.ม.(ไทย) ๔๓/๓๕๓/๒๕๐.

^{๖๖} ส.ม.(บาลี) ๑๕/๔๒๐-๔๒๔/๑๑๕-๑๑๖.

^{๖๗} ส.ม.(บาลี) ๑๕/๔๒๕-๔๒๘/๑๑๖-๑๑๗.

^{๖๘} ส.ม.(บาลี) ๓/๒๑๕.

^{๖๙} ที.ม.(ไทย) ๒/๗๓/๘๕.

^{๗๐} ส.ม.(บาลี) ๑๕/๓๗๓-๓๘๒/๕๘-๑๐๒.

^{๗๑} ส.ม.(บาลี) ๑๕/๔๐๓-๔๐๖/๑๐๕.

ของการทำใจให้สะอาด สว่าง สงบ ผ่องใส เป็นการรักษาโรคทางใจ แต่ก็สามารถรักษาทางกายได้ในขณะเดียวกันเพราะกายและใจมีความสัมพันธ์กันดังได้กล่าวแล้ว

๓.๒ ธรรมที่ผู้ป่วยควรใช้พิจารณา

ผู้ป่วยโดยปกติจะมีสภาพทางร่างกายอ่อนเพลียไม่มีแรง มีสภาพจิตที่ห่อเหี่ยว เหน่า เป็นทุกข์มีความเครียด มีสภาพกายและจิตตกอยู่ในสภาพที่ย่ำแย่^{๗๖} ย่อมไม่เป็นผลดีต่อการรักษาเลย ดังนั้นผู้ป่วยเองจึงสมควรอย่างยิ่งที่ต้องรู้จักวิธีคิดในขณะที่กำลังเจ็บป่วยอยู่ นั่นก็คือว่า ผู้ป่วยควรพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของร่างกายว่า มันมีความไม่เที่ยง มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อาการของโรคเดี๋ยวก็กำเริบ เดี๋ยวก็ทรงตัวอยู่ เดี่ยวก็ดีขึ้น ทำให้ได้รับความทุกข์ ความลำบากกาย และใจอยู่เสมอ และควรพิจารณาด้วยว่า ร่างกายก็ดี อาการเจ็บปวดก็ดี เป็นสิ่งที่มีการปรุงแต่ง ประกอบกันขึ้นมา ร่างกายรวมทั้งอาการเจ็บนั้น ไม่ใช่ของเรา ถ้าหากเป็นของเราแล้ว ก็คงจะบังคับมิให้เกิดขึ้นหรือบังคับให้หายได้ ดังนั้นจึงไม่ควรยึดมั่นว่าตัวเราเจ็บป่วย หรือความเจ็บนั้น เป็นของเรา ถือว่ามีความอดทน ดังที่พุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึง “ยาแก้สรรพโรค” ว่า “ไม่รู้ไม่ชี้ ช่างหัวมัน อย่างนั้นเอง ไม่มีกู-ของกู ไม่น่าเอา-ไม่น่าเป็น ตายก่อนตาย ดับไม่เหลือ”^{๗๗}

ขณะที่ผู้ป่วยมีทุกข์กายและใจอยู่ ควรมิตระลึกลึถึงความดี ที่ตนเคยประพฤติปฏิบัติมา เป็นต้นว่า การบริจาคทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น^{๗๘} การตามระลึกดังกล่าวนี้นี้ เรียกว่า อนุสสติ ถือเป็นการทำสมาธิอย่างหนึ่ง ซึ่งจะสามารถเบี่ยงเบนความสนใจของผู้ป่วยให้จดจ่ออยู่กับเรื่องที่กำลังคิดอยู่นี้ ผู้ป่วยครั้นหวนระลึกถึงความดีนั้น ๆ ก็จะเกิดความดีใจ อิ่มใจ มีปีติ ชาบชาน ทำให้เกิดความสุขกายและใจ

นอกจากนั้นแล้วผู้ป่วย ควรรู้จักทำสมาธิด้วยวิธีการที่เหมาะสมและง่าย อันจะช่วยผ่อนคลายอาการเจ็บป่วยลงได้บ้าง ธรรมเนียมที่เหมาะสมมากที่สุด คือ การกำหนดรู้เฉพาะอยู่ที่ลมหายใจเข้าออก หรืออานาปานสติพยายามเอาจิตมาจดจ่อเฝ้าดูลมหายใจเข้าและลมหายใจออกอยู่ตลอดเวลาเท่านั้น ครั้นแล้วจิตก็จะสงบจากความฟุ้งซ่านต่าง ๆ จิตจะตั้งมั่น แม้กายก็จะสงบระงับไปด้วยเมื่อทำให้ได้เช่นนี้จะทำให้ผู้ป่วยผ่อนคลายอาการเจ็บป่วยได้^{๗๙}

^{๗๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **คู่มือชีวิต**, หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

^{๗๗} พุทธทาสภิกขุ, **ยาระงับสรรพโรค**, (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕-๓๐.

^{๗๘} บุญมี แท่นแก้ว, ศศ., **จริยธรรมกับชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๔๑), หน้า ๔๘.

^{๗๙} พุทธทาสภิกขุ, **ธรรมะสำหรับคนเจ็บไข้**, (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๓๕), หน้า ๒๕-๓๓.

ที่กล่าวมานั้นเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาวินิบาตกรรมอันเกิดจากสภาพทางร่างกายตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งมีทั้งหลักการรักษาร่างกายที่เกิดจากอุบัติเหตุหรือความผิดปกติทางร่างกาย ยิ่งไปกว่านั้นพุทธจริยศาสตร์ยังได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหานี้จากต้นเหตุของปัญหาคือ เริ่มรักษาจากจิตใจเป็นประการแรก กล่าวคือ การใช้ธรรมโอสถในการรักษาโรคนั้น ๆ ดังกล่าวแล้ว เมื่อบุคคลได้รับการรักษาร่างกายด้วยวิธีการนี้ย่อมจะทำให้พ้นจากความทุกข์ ที่จะนำไปสู่การทำร้ายตัวเองและเป็นเครื่องป้องกันการทำวินิบาตกรรมได้

๒.๒ สภาพทางจิตใจ

สภาพทางจิตใจ คือปัญหาสุขภาพจิตนั่นเอง ซึ่งสุขภาพจิตในพระศาสนา พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งตลอดระยะเวลาที่พระองค์เที่ยวโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลายเพราะพระองค์ทรงเห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีความทุกข์ทั้งกายและความทุกข์ทางใจ หรือเรียกว่าโรคทางกายและโรคทางใจ^{๘๐} คำว่า “โรค” หมายถึงสิ่งที่เสียดแทงหรือสร้างความเจ็บปวด ซึ่งโรคทางใจจัดเป็นความทุกข์พื้นฐาน คือ การเกิด การแก่ การเจ็บป่วย และการตายจากกันไป ส่วนโรคทางจิตใจย่อมเกิดขึ้นได้เพราะจิตใจของมนุษย์ไม่พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความทุกข์ที่เป็นพื้นฐานเหล่านั้นอย่างเข้าใจ ภาวะแห่งความทุกข์มักเกิดขึ้นเนื่องจากการปล่อยจิตใจให้โลดแล่นไปตามกิเลสตัณหาหรือความต้องการ พระพุทธศาสนาองความทุกข์เป็นปัญหาแรกที่ต้องแก้ไข เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันมนุษย์กำลังประสบกับความเสื่อมโทรมทางจิตอันเป็นปัญหาสุขภาพจิต ดังนั้น ในที่นี้จะวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดจากสภาพทางจิตหรือปัญหาสุขภาพจิต จากหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาต่อไป

ปัญหาสุขภาพจิตที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา

ความจริงมนุษย์เราทุกคนต่างก็ต้องการเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตเป็นปกติ แต่ที่ยังมีคนบ้าและคนเสียจริตหรือคนที่มีสภาพจิตใจไม่สมบูรณ์ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ สาเหตุมาจากจิตใจของคนเหล่านั้นถูกความเศร้าหมอง (กิเลส) เข้าบดบังทำให้เกิดความมืดมน เห็นผิดเป็นชอบ ทำความผิดต่าง ๆ ได้อย่างไม่เกรงกลัวหรือละอายแก้ไข เหตุที่ทำให้คนทำความผิดร้ายแรงต่าง ๆ อันรวมถึงการตัดสินใจฆ่าตัวตายด้วย ซึ่งรากเหง้าหรือต้นเหตุจริง ๆ มีอยู่ ๓ ประการ คือ

- ๑) อกุศลมูล คือ โลภะ (ความอยากได้)
- ๒) อกุศลมูล คือ โทสะ (ความคิดประทุษร้ายคนอื่น)

^{๘๐} อด.จตุกก.(ไทย) ๑๓/๑๕๓/๑๖๘.

๓) อกุศลมูล คือ โมหะ (ความหลง)^{๘๑}

อกุศลเป็นภาวะที่เกิดขึ้นในจิตใจและมีผลต่อจิตใจก่อน แล้วมีผลต่อบุคลิกภาพและแสดงผลนั้นออกมาภายนอก ความหมายของอกุศลจึงพุ่งไปที่พื้นฐานคือเนื้อหาสาระและความ เป็นไปภายในจิตใจเป็นหลัก จิตที่ประกอบด้วยอกุศลมูล คือ สภาพจิตที่มีโรค ไร้สุขภาพ มีโทษ มี คำนี มีข้อเสียหาย เกิดจากอวิชชาและมีทุกข์เป็นวิบาก พุคสัน ๆ อีกนัยหนึ่งว่า เป็นสภาพที่ทำให้จิต เสียดคุณภาพและเสื่อมสมรรถภาพทางจิต ส่วนที่จิตที่ประกอบด้วยอกุศลมูล หมายถึงความไม่มีโรค คือ สภาพจิตที่ไม่มีโรค อย่างที่นิยมเรียกกันในปัจจุบันว่า “สุขภาพจิต” หมายถึง ภาวะหรือ องค์ประกอบที่เกื้อกูลแก่สุขภาพจิต ทำให้จิตไม่ป่วยไข้ไม่ถูกบีบคั้นไม่กระสับกระส่าย เป็นจิต เข้มแข็งใช้งานได้ดี^{๘๒} บุคคลผู้ถูกรอบงำด้วยอกุศลมูล ๓ ประการนี้ จะเดือดร้อนและทำให้ผู้อื่น เดือดร้อนไม่มีที่สิ้นสุดดังที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ดิกนิกายว่า

บุคคลที่ถูก รากะ โทสะ โมหะครอบงำย่อมคิดในการที่จะทำการให้ตนเองเดือดร้อนบ้าง ทำให้คนอื่นเดือดร้อนบ้าง ทำทั้งตนเองและผู้อื่นให้ลำบากและเดือดร้อนเสวยทุกข์โศกนัส ทางใจบ้างเมื่อละรากะ...โทสะ...โมหะ...ได้แล้วเขาย่อมไม่คิดเพื่อที่เบียดเบียนตนเอง ไม่คิด เบียดเบียนคนอื่น ไม่คิดเบียดเบียนทั้งสองฝ่ายเสวยทุกข์โศกนัสทางใจ^{๘๓}

บุคคลที่ถูกอกุศลธรรมครอบงำแล้ว ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ลำบาก คับแค้น เดือดร้อนใน ปัจจุบันหลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในทุคติ พระพุทธองค์ได้ตรัสเปรียบเทียบบุคคลที่ถูกอกุศล ธรรมครอบงำว่า

เปรียบเหมือนต้นสาละหรือต้นตะแบก หรือต้นสระร้อที่ถูกเถาย่านทราย ๓ ชนิดคลุม ขอด พันรอบด้านย่อมถึงความเสื่อม ถึงความพินาศ ถึงความฉิบหายฉับใด บุคคลที่ถูกบาป อกุศลธรรมที่เกิดเพราะโลภะ...โทสะ...โมหะครอบงำ มีจิตถูกบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้น เพราะ โลภะ...โทสะ...โมหะกลุ่มรุ่มย่อมอยู่เป็นทุกข์ ลำบาก คับแค้น เดือดร้อนในปัจจุบัน หลังจากตายแล้วพึงหวังได้ทุคติ^{๘๔}

^{๘๑} ที.ปา.(ไทย) ๓/๒๒๘/๑๕๑.

^{๘๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖๔.

^{๘๓} อัง.ติก.(ไทย) ๒๐/๗๒/๒๕๒.

^{๘๔} อัง.ติก.(ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๖.

เพื่อให้เห็นชัดยิ่งขึ้น อุกุศลมูลพอสรุปได้ว่า

โลภะ หมายถึงความอยากเป็นตัวทำให้จิตอยากได้สิ่งต่าง ๆ มาเป็นสมบัติของตน หากบุคคลใดถูกรอบงำด้วยความโลภแล้วจะทำให้สภาพจิตใจตกต่ำลงไม่คำนึงถึงความถูกต้องดีงาม หรือประเพณีอันดีงามของสังคม รวมทั้งไม่เคารพกฎหมายบ้านเมืองอีกด้วย

โทสะ หมายถึง ความโกรธ เป็นตัวทำให้จิตร้อน เดือดพล่าน อยากล้างผลาญทำความพินาศแก่ผู้อื่น กิเลสตระกูลนี้เริ่มจากไม่พอใจแล้วเติบโตขึ้นตามลำดับ สาเหตุแห่งความโกรธ มีปรากฏในพระไตรปิฎก ตอนที่ว่าด้วยเหตุแห่งความโกรธ ๔ อย่างพอสรุปได้ว่า “โกรธเพราะว่าสำคัญว่าผู้อื่นเคยทำ...กำลังทำ...จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา ผู้นี้ได้ทำ...กำลังทำ...จักทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจของเราและความโกรธเกิดขึ้นในฐานะอันไม่สมควร”^{๘๕} จะเห็นได้ว่าความโกรธจะเกิดขึ้นได้เพราะเหตุปัจจัย เมื่อความโกรธเกิดขึ้น ความเครียดจะคอยตามมา เพราะเมื่อโกรธจิตใจจะมุ่งปองร้าย มุ่งร้าย ขัดเคือง ชิงชัง พยาบาท คุร้าย รวมความว่าเกิดโทสจริตหรือความโกรธนั่นเอง

โมหะ หมายถึง ความมกมาย เป็นตัวทำให้จิตมืดมน เห็นผิดเป็นชอบ ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ เป็นความหลงที่เป็นเหตุให้ไม่รู้ความจริง จึงยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งต่าง ๆ

สรุปว่าในทัศนะทางพุทธศาสนา โรคเครียด โรคประสาทและโรคจิตมีสาเหตุมาจากกิเลสสามประการคือ โลภะ โทสะและโมหะดังได้กล่าวแล้ว

โลภะ หมายถึง ความอยากได้ ได้แก่ กิเลสที่ทำให้มนุษย์เกิดการแย่งชิงเพื่อให้ได้มาเป็นของตนเองให้มากที่สุด พยายามที่จะเป็นเจ้าของสิ่งที่ตนปรารถนา เมื่อใดก็ตามพลาดหวังในสิ่งนั้น ๆ ก็เกิดความทุกข์ความกังวลและความเครียดขึ้นเช่นเดียวกัน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์”^{๘๖}

โทสะ หมายถึง ความคิดประทุษร้าย ได้แก่ กิเลสที่ทำให้เกิดความคับแค้น ขุ่นเคือง จะทำให้รู้สึกเครียดตลอดเวลา มีความพยาบาทครุ่นคิดที่จะทำร้ายคนอื่น

โมหะ หมายถึง ความหลง ได้แก่ กิเลสที่ทำให้มนุษย์ไม่รู้เท่าทันความเป็นจริง ทำให้เห็นผิดเพี้ยนจากความเป็นจริง เมื่อเกิดความหลงมากขึ้นก็มักจะทำให้กลายเป็นคนฟุ้งซ่านได้ บางคนหลงในสิ่งที่ตนเองรักมากไป พอสูญเสียของที่ตนเองรักผิดหวังมากไม่สามารถทำใจให้ยอมรับความสูญเสียนั้นได้ถึงกับจบชีวิตตนเองด้วยการฆ่าตัวตาย

^{๘๕} ชุ.ม. (ไทย) ๒๕/๘๕/๒๕๒-๒๕๓.

^{๘๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๑๔.

กิเลสทั้ง ๓ ประการดังกล่าวมานี้เป็นสาเหตุของโรคทางจิตใจ โอกาสที่ปุถุชนซึ่งยังมีกิเลสจะปลอดจากโรคทางจิตใจนั้นเป็นการยากยิ่ง ดังนั้น มนุษย์ที่เป็นปุถุชนทั้งหมดจึงเป็นผู้ที่เป็นโรคทางจิต แต่จะอยู่ในขั้นรุนแรงเพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับการควบคุมกิเลสเหล่านั้น เพราะถ้าไม่สามารถควบคุมได้ก็จะกลายเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ต้องได้รับการบำบัดอย่างเร่งด่วน บุคคลเหล่านั้นจัดว่าเป็นผู้มีสุขภาพจิตเสีย ส่วนผู้ที่พอจะควบคุมไม่ให้แสดงออกตามแรงกิเลสได้ ก็พอจะค่อย ๆ บรรเทาต่อไปได้ ไม่ถือว่าอยู่ในขั้นรุนแรง

แนวทางแก้ปัญหาสภาพทางจิตใจ

สุขภาพจิตทางพุทธศาสนาได้แก่ “โสภณจิต” หมายถึง จิตที่ดียามซึ่งมีลักษณะผ่อนคลาย สงบเงียบ เยือกเย็น เบา นุ่มนวลอ่อนโยน ผ่องใส ตั้งมั่น แข็งแรง ควรแก่การงานหรือพร้อมที่จะทำการงาน คล่องแคล่ว เชื่อตรงไม่บิดเบือน^{๘๗} ส่วนสุขภาพจิตทางการแพทย์ หมายถึง การมีจิตใจสงบ มั่นคง ไม่มีความเครียดและความวิตกกังวลมากเกินไป ไม่หุนหุนจิต ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ท้อแท้ ไม่เบื่อหน่ายโลกหรือชีวิต มีความด้านทางจิตใจต่อสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียด มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้^{๘๘} จิตที่มีสุขภาพดีดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อจิตใจของคนเราถูกรบกวนด้วยกิเลสความเศร้าหมองทั้งหลาย จึงเป็นเหตุให้ทำความชั่วทางกาย วาจา และทางใจ ดังนั้นจึงควรรู้จักใช้ปัญญารักษาสภาพจิตให้ปราศจากกิเลสทั้งหลาย

ประเด็นที่ควรพิจารณาก่อนนำเสนอถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาวงจิตใจ คือ บุคคลทั่วไปสามารถใช้ปัญญากำจัดกิเลสให้หมดไปจากจิตใจได้หรือไม่ั้น พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงบุคคลผู้มีความแตกต่างทางปัญญาไว้ ๓ ประเภท คือ

(๑) ผู้ที่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้เลย ไม่ว่าจะมีผู้มาสั่งสอนหรือไม่ก็ตาม เหมือนผู้ป่วยด้วยโรคบางอย่างซึ่งไม่อาจรักษาให้หายได้

(๒) ผู้ที่มีความสามารถทางปัญญาพัฒนาตนเองกำจัดกิเลสจนเป็นอริยชนได้ ไม่ว่าจะมีผู้มาแนะนำหรือไม่ก็ตาม เหมือนผู้ป่วยที่หายจากโรคได้เอง ไม่ว่าจะได้รับการรักษาหรือไม่ก็ตาม

^{๘๗} อภ.สง.(บาลี) ๓๔/๒๔๐-๒๕๐/๕๔-๕๕.

^{๘๘} จำลอง ดิษขวนิช, ศ.นพ., วิปัสสนากรรมฐานและเชาว์อารมณ์, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๑.

(๓) ผู้ที่ต้องอาศัยผู้อื่นช่วยแนะนำสั่งสอน ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกเข้าช่วย จึงจะสามารถเกิดปัญญากำจัดกิเลสได้ เมื่อไม่ได้ก็ไม่มีทางจะบรรลุธรรมได้เลย เหมือนผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาจากหมอจึงหาย เมื่อไม่ได้รับการรักษาก็ไม่หายจากอาการเจ็บป่วยได้^{๘๙}

จากกรณีนี้เองพระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์หรือผู้รู้ได้อาศัยความกรุณาช่วยแนะนำหรือแสดงธรรมแก่คนประเภทสุดท้ายเป็นอันดับแรกก่อน และแก่คนประเภทอื่น ๆ เป็นอันดับต่อมา แม้ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ถือว่าได้กระทำตามหน้าที่แล้ว เพราะคนเรามีปัญหาที่แตกต่างกัน การบรรลุธรรมจึงมีความแตกต่างกันในเรื่องระยะเวลาไปด้วย ผู้ที่มีปัญญามากสามารถที่จะใช้ปัญญากำจัดกิเลสพ้นทุกข์ได้เร็ว ทำให้ชีวิตมีความสุขเป็นอิสระ ส่วนผู้ที่ปัญญาน้อย ก็ยังต้องแสวงทุกข์มีชีวิตวนเวียนอยู่ในวัฏฏสงสารไปนาน^{๙๐} จนกว่าจะพัฒนาปัญญาให้สูงขึ้น

ถ้าจะกล่าวถึงแนวทางการแก้ไขปัญหอันเกิดจากสภาพทางจิตเท่าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น มักจะเป็นการรักษาผู้ป่วยที่มีอาการเศร้าโศกเสียใจ เมื่อสูญเสียสิ่งอันเป็นที่รัก นับตั้งแต่ญาติพี่น้องและทรัพย์สิน เป็นต้น ผู้ป่วยมักจะตกอยู่ในสภาวะที่เครียด ซึมเศร้า มีอาการตั้งแต่เล็กน้อย จนถึงหนัก คือไม่รู้สึกรู้ว่าเมื่ออาการทางจิตผิดปกติ การรักษาโรคทางจิตนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้โยนิโสมนสิการ การใช้สมาธิบำบัด การคบหาภักตยาณมิตร ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางการแก้ไขหรือทางออกของปัญหาที่เกิดจากสภาพทางจิตใจอันเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการทำอัตวินิบาตกรรมที่พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอไว้ ดังจะได้กล่าวต่อไป

๑.การใช้โยนิโสมนสิการ

ผู้ป่วยโรคทางจิตผิดปกติ เช่น มีความหลงใหลยึดติดหมกมุ่น มีพฤติกรรมก้าวร้าวจิตฟุ้งซ่านกระสับกระส่าย และซึมเศร้า^{๙๑} หากอาการไม่รุนแรง ผู้ป่วยสามารถช่วยเหลือตนเองให้หายจากโรคทางจิตได้ โดยการปรับความคิดหรือความเห็นให้ถูกต้อง ซึ่งเรียกว่า โยนิโสมนสิการ อันเป็นการใช้ความคิดให้ถูกต้อง^{๙๒} คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์หาสาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความทุกข์ทางใจ รู้จักคิดพิจารณาถึงโทษของความคิดนั้น ๆ เมื่อผู้ป่วยรู้จักคิดก็จะเกิดปัญญาเข้าใจ

^{๘๙} อัง.ติก.(บาลี) ๒๐/๔๖๑/๑๕๒-๑๕๓.

^{๙๐} Walpola Sri Rahula, **What the Buddha Taught**, แปลโดย ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๕.

^{๙๑} วัดลก ปิยมนิธรรม, **เทคนิคการรักษาโรคประสาทด้วยตนเอง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: บริษัทบพิตรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๕.

^{๙๒} ที.ปา.(ไทย) ๓/๒๓๕/๒๑๒.

ว่า ความทุกข์ทางจิตที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพราะตนเองยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเรา เป็นของเราอยู่ ความคิดหรือการกระทำนั้น ๆ ไม่มีประโยชน์เลย มีแต่โทษทำให้สุขภาพกายและจิตเสื่อมอย่างเดียว จากนั้นผู้ป่วยก็ละทิ้งความคิดและพฤติกรรมที่ผิดนั้น แล้วเริ่มตั้งปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมใหม่ให้ดีขึ้น ทำให้สภาพจิตดีขึ้นจนหายเป็นปกติ ดังตัวอย่างวิธีการปรับความคิดและพฤติกรรมให้ดีขึ้นเพื่อขจัดนิรวณกิเลส คือ

(๑) ความยินดีในสิ่งที่น่าใคร่นั้น พึงกำจัดด้วยการพิจารณาว่าเป็นสิ่งไม่สวยงาม หรืออสุภกรรมฐาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง คลายความยึดติดจนเกินไป หรือพึงรู้จักเสียสละแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่นเพื่อคลายความยึดติด ความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว

(๒) ความพยาบาทนั้น พึงกำจัดด้วยการเจริญเมตตา แผ่ความรักความหวังดีแก่ผู้อื่น

(๓) ความหุดหู่และความเกียจคร้านนั้น พึงกำจัดด้วยการปลุกจิตตนเองให้ตื่นตัว เริ่มต้นเพียรขยัน และรับประทานอาหารพอประมาณไม่มากเกินไป

(๔) ความฟุ้งซ่าน พึงกำจัดด้วยการทำสมาธิให้จิตสงบ (จะกล่าวในหัวข้อต่อไป)

(๕) ความลังเลสงสัยก็พึงแก้ด้วยการพิจารณาถึงสิ่งทั้งหลายให้เข้าใจว่า สิ่งไหนเป็นกุศลหรืออกุศล มีโทษหรือมีประโยชน์ และพึงรู้จักสอบถามฟังคำแนะนำจากผู้ที่มีความรู้^{๕๓}

การปฏิบัติฝึกฝนอบรมบ่อย ๆ ตามวิธีการดังกล่าวมา จะสามารถกำจัดบรรเทาวิรณได้ผลดี จนทำให้จิตสะอาดปราศจากความเศร้าหมองหายจากโรคทางจิตได้

๒. การใช้สมาธิบำบัด

โดยทั่วไปแล้วผู้ที่มีความเศร้าหมองทางจิตหรือมีนิรวณภายในจิต จะเป็นผู้ที่อ่อนไหวจิตใจหลงใหลง่าย หรือหยาบกระด้าง จุนเจียว เกรี้ยวกราด หงุดหงิด ภูวาม ภูนวาย จุ้นจ้าน ลูกลี้ลูกลกน หรือหงอยเหงา เศร้าซึม หรือขี้ระหาวระแวง ลังเล^{๕๔} เมื่อปฏิบัติสมาธิแล้ว ก็จะได้รับผลทางกายและจิตอย่างมากมาย หนึ่งประโยชน์ของสมาธิไม่ว่าจะเป็นสมาธิแบบไหนก็ตาม เช่น การกำหนดลมหายใจเข้าออก การภาวนาว่า พุทโธ สัมมาอรหัง พงพณูปยพณอ การกำหนดอิริยาบถต่าง ๆ การเคลื่อนไหวของมือและแขน ซึ่งเหมาะสมกับศรัทธาและจริตของแต่ละบุคคลย่อมมีประโยชน์ทำให้จิตใจที่เครียด เข้าสู่ความรู้สึกสงบ ปลอดโปร่ง เบาสบาย ผ่อนคลาย มีความอิ่มใจ มีความสุข นั่นคือจิตสงบจากนิรวณซึ่งเป็นกิเลสทำให้จิตฟุ้งซ่าน

^{๕๓} ตี. ม. (บาลี) ๑/๕๓๕-๕๓๖/๑๔๖-๑๔๗.

^{๕๔} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๘๓๘.

ในกรณีผู้ปฏิบัติมีจิตกระสับกระส่าย จิตไม่อาจเป็นสมาธิได้ง่าย ก็ควรเจริญสมาธิประเภทที่ฝึกผู้ปฏิบัติให้ใช้สติควบคุมความคิดให้อยู่ในแนวทางที่ดี เป็นระบบ เมื่อปฏิบัติไปเรื่อย ๆ จิตก็จะเริ่มสงบระงับขึ้นเอง อันได้แก่ การเจริญพรหมวิหารสี่ หรือการแผ่เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาไปให้ผู้อื่น หรือการเจริญอนุสติข้อใดข้อหนึ่ง เช่น พุทธานุสติ คือการพิจารณาคุณของพระพุทธองค์ ธรรมานุสติคือการพิจารณาคุณของพระธรรม สังฆานุสติคือการพิจารณาคุณของพระสงฆ์ สัตยานุสติคือการพิจารณาถึงสิ่งที่ตนเองได้ประพฤติปฏิบัติบริสุทธิต่างพร้อย และจากานุสติคือการพิจารณาถึงทานที่ตนเองได้เคยบริจาคมาแล้ว^{๕๕}

ปัจจุบันนี้มีหลักฐานงานวิจัยเป็นจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ ได้รายงานผลการวิจัยจากการปฏิบัติสมาธิว่า สามารถลดอาการผิดปกติทางจิตได้เป็นอย่างดี ดังที่ พริ้มเพรา ดิษยวิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลของวิปัสสนากรรมฐานที่มีต่อความเครียดและความวิตกกังวล” ผลการวิจัยปรากฏว่า การปฏิบัติสมถกรรมฐานมีผลทำให้ตัวแปรเชิงจิตวิทยาทุกชนิดลดลงหมด ได้แก่ อาการย้ำคิดย้ำทำในบางเรื่อง ความไหวเอนในสัมพันธภาพระหว่างบุคคล อาการซึมเศร้า อาการวิตกกังวล ความรู้สึกไม่เป็นมิตรภาพ อาการกลัวกังวล ความคิดหวาดระแวง อาการโรครจิต เช่น ชอบเก็บตัวแยกตัวออกจากสังคม มีอาการหลงผิด ประสาทหลอน และมีข้อเสนอแนะว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง ซึ่งให้ผลดีในการลดความเครียดและความวิตกกังวล สามารถนำไปใช้ได้ดีกับผู้ที่ทำงานที่มีความเครียดสูง เช่น นักบริหาร ผู้นำ แพทย์พยาบาล ครูอาจารย์ คนงาน นักศึกษา เป็นต้น^{๕๖}

นับได้ว่าสมาธิมีประโยชน์ต่อการทำให้จิตผ่อนคลาย หายเครียด เกิดความสงบ หายกระวนกระวาย หายทุกข์จากความกลัดกลุ้มวิตกกังวล เป็นเครื่องพักผ่อนคลายให้ใจสบาย และมีความสุข เช่น บางท่านทำอานาปานสติขณะรอคอยรถประจำทาง ขณะว่าง หรือจะปฏิบัติแทรกในเวลาดำเนินการที่ใช้สมองหนัก สมาธิยังสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจและมีบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุขภาพ นุ่มนวล สดชื่น แจ่มใส กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า เบิกบาน มองดูรู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง มีความพร้อมและง่ายต่อการปลูกฝังคุณธรรม

^{๕๕} อก.เอกก. (บาลี) ๒๐/๑๗๐/๓๕.

^{๕๖} พริ้มเพรา ดิษยวิช, ผศ., “ผลของวิปัสสนากรรมฐานที่มีต่อความเครียดและความวิตกกังวล”, ใน **บทความทางวิชาการเกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐาน**, รวบรวมโดย สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (เชียงใหม่: หน่วยวารสารวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘): ๓๑-๓๒.

เสริมสร้างนิสัยดี รู้จักทำให้สงบและยับยั้งความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจได้เรียกว่ามีความมั่นคงในอารมณ์^{๕๗}

สมาธิแม้จะมีประโยชน์ตามที่กล่าวมา แต่ในขณะที่เดียวกันสมาธิอาจทำให้เกิดความวิปริตทางจิตขึ้นกับผู้ป่วยบางประเภทได้ เช่น ผู้ป่วยโรคจิต (psychoses) ผู้ป่วยที่กำลังจะเป็นโรคจิต (impending psychoses) หรือมีอาการโรคจิตแฝงอยู่ (incipient psychoses) ผู้ป่วยเหล่านี้ไม่สามารถจะแยกความจริงออกจากจินตนาการได้^{๕๘} เพราะโดยปกติผู้ป่วยที่มีอารมณ์แปรปรวนทางจิต มักจะแยกตัวเองจากกลุ่มคน มีความเพ้อฝัน มีความกลัวคนอื่นทำร้าย กระวนกระวาย การทำสมาธิอาจจะกระตุ้นให้เกิดอาการผิดปกติเพิ่มมากขึ้น หรือบางคนอาจจะเห็นนิมิตบางอย่างเข้าใจเป็นเรื่องจริงหลงยึดติดในนิมิตนั้น บางคนไม่สามารถที่จะควบคุมตัวเองมีพฤติกรรมเพี้ยนไปซึ่งเรียกว่ากรรมฐานแตกก็เป็นได้

นายแพทย์จำลอง ดิษขณิกและคณะได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการฝึกสมาธิกับความแปรปรวนทางจิตใจ ของผู้ป่วยที่มีอาการของโรคจิตที่เกิดจากการฝึกสมาธิพบว่า ผู้ป่วยที่มีปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความวิปริตทางจิตใจ ได้แก่ การขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการฝึกสมาธิ การถดถอยทางจิตใจ การมีความขัดแย้งภายในจิตใจอยู่ก่อนแล้ว การเกิดความคิดว่าตนมีอำนาจหรือยิ่งใหญ่ บุคลิกภาพก่อนเกิดอาการที่ผิดปกติ การขาดอาจารย์สอนสมาธิที่มีความสามารถ ขาดสิ่งเร้าอาจนำไปสู่อาการประสาทหลอน หรือเมื่อเห็นภาพนิมิตอาจหลงเพลิดเพลน เป็นต้น^{๕๙}

ดังนั้นผู้ที่ใช้สมาธิช่วยในการรักษาความผิดปกติทางจิต ควรอยู่ในความดูแลของแพทย์หรือนักจิตบำบัด ผู้มีประสบการณ์และความรู้ในเรื่องของการฝึกจิตเป็นอย่างดี ผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอในจิตพยาธิวิทยา จิตพลศาสตร์ และความขัดแย้งภายในจิตใจ ไม่ควรแนะนำให้ผู้ป่วยฝึกสมาธิ หรือแม้จะมีความรู้ความสามารถก็ตาม เพราะบางครั้งผู้ป่วยอาจปลดปล่อยปัญหาออกมาอย่างพร่งพรั่งจนเกินที่จะจัดการอะไรได้ เช่น มีอาการหลงผิด ประสาทหลอน เพ้อฝัน เป็นต้น^{๖๐}

^{๕๗} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๘๓๔.

^{๕๘} พรหมเพรา ดิษขณิก, ผลของวิปัสสนากรรมฐานที่มีต่อความเครียดและความวิตกกังวล, ใน **บทความทางวิชาการเกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐาน**, หน้า ๒๕.

^{๕๙} จำลอง ดิษขณิก, ศ.นพ., จิตวิทยาของความดับทุกข์, หน้า ๑๕๔-๒๐๐.

^{๖๐} พรหมเพรา ดิษขณิก, ผลของวิปัสสนากรรมฐานที่มีต่อความเครียดและความวิตกกังวล, ใน **บทความทางวิชาการเกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐาน**, หน้า ๓๐.

๓. การคบหากัลยาณมิตร

กัลยาณมิตร คือ มิตรที่ดีงาม^{๑๑๑} ซึ่งมีลักษณะเป็นที่น่าเคารพรักใคร่ น่าเจริญใจ รู้จัก รับฟังและมีความอดทน มีความเข้าใจและสามารถอธิบายปัญหาให้ผู้อื่นฟังได้ดี กัลยาณมิตร ได้แก่ พ่อ แม่ ครู อาจารย์ พระสงฆ์ แพทย์ จิตแพทย์ รวมทั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างที่มี มาแล้วในสมัยพุทธกาลผู้ป่วยควรรู้จักคบหากัลยาณมิตร หรือญาติพี่น้องควรนำผู้ป่วยไปพบ กัลยาณมิตรที่ตนรู้จักเพราะกัลยาณมิตรสามารถให้คำแนะนำที่ดี เพื่อแก้ไขปัญหแก่ผู้ที่มีความ ทุกข์ทางจิตได้ นอกจากนั้นยังสามารถชักนำให้ผู้ป่วยดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง การให้คำแนะนำที่ดี จากกัลยาณมิตรมีประโยชน์มากต่อการรักษาโรคทางจิต แม้พระพุทธองค์ก็ทรงใช้วิธีการนี้ ด้วย เหตุที่ว่าผู้ป่วยที่เศร้าโศกเสียใจ ร้องไห้ ผิดหวัง มีความกังวล ความเครียด ความเหงา เป็นต้น ไม่ สามารถใช้ปัญญาพิจารณาเห็นความทุกข์ทางจิตของตนเองได้ หรือไม่อาจจะทำให้ตนหลุดพ้นจาก ความทุกข์ได้ ดังนั้นผู้ป่วยจึงควรได้รับคำแนะนำ คำปรึกษาที่ดีจากกัลยาณมิตร เริ่มตั้งแต่การ สนทนาพูดคุย การสอบถาม การรับฟังความในใจที่ผู้ป่วยระบายออกมา การชี้แจงให้ผู้ป่วยได้รู้ได้ เข้าใจถึงทุกข์และสาเหตุแห่งทุกข์ที่กำลังประสบอยู่ การพูดปลอบใจ การให้กำลังใจ การให้ผู้ป่วย ปฏิบัติตามคำแนะนำต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนผู้ป่วยเองเมื่อได้รับคำแนะนำให้เห็นจริงแล้ว ก็จะเกิดโยนิโสมนสิการหรือปัญญา คือ สามารถพิจารณาด้วยตนเองตามคำแนะนำ จนเกิดความเข้าใจถึงความทุกข์ทางจิตที่ตนเอง ประสบอยู่นั้น ว่าความเศร้าโศกเป็นต้นนี้ ไม่มีประโยชน์เลย มีแต่จะทำให้ทุกข์มากขึ้น ผู้ป่วยเมื่อ เข้าใจถึงเหตุผลและยอมรับความจริงเหล่านั้น ก็จะรู้สึกผ่อนคลายจากภาวะหลงใหล ความพยายาม ความหดหู่อ่อนแอ ความเศร้าโศก ความกังวล ความเครียด เป็นต้น จิตจะปลอดโปร่ง เบาสบาย เป็น สุข สามารถอยู่กับผู้อื่นได้ด้วยดี

นักจิตบำบัดชาวศรีลังกาชื่อ นิสันกะ (Nissanka) ได้รักษาผู้ป่วยทางจิตใจโดยใช้ สติปัญญาที่เป็นแนวทาง ท่านจะเริ่มรักษาโดยการปฏิบัติตามขั้นตอน ๖ ประการ พอสรุปได้ดังนี้

(๑) การสื่อสาร (communication) โดยการพูดคุยสนทนาปราศรัยกับผู้ป่วย ชักถาม ประวัตินับฟังความในใจ เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้รักษากับผู้ป่วย และเก็บข้อมูลเบื้องต้น

(๒) การตั้งสติพิจารณากาย (physical awareness) โดยการสอบถามผู้ป่วยว่าร่างกาย ประกอบด้วยอะไรบ้าง การให้ปฏิบัติอานาปานสติ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ป่วยมีความรู้สึกทางกาย ระบบ ประสาทและสภาพจิตดีขึ้น

^{๑๑๑} พ.ว. (ไทย) ๑๘/๓๑๗/๒๖๒.

(๓) การตั้งสติพิจารณาเวทนา (awareness of feeling) โดยการซักถามผู้ป่วยถึงความรู้สึกเป็นสุข เป็นทุกข์ หรือรู้สึกเฉย ๆ ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ได้กระทำมาในเวลาที่ผ่านมามา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ป่วยรู้สึกทางกายใจของตนเองกลับคืนมา

(๔) การตั้งสติพิจารณาจิต (observing the mind) โดยการซักถามและให้ผู้ป่วยระบายความคิดส่วนลึกนั้นออกมาว่าจิตใจขณะนั้นเป็นอย่างไร หรือคิดอะไรอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ป่วยคลายความเครียดลง ไม่เกิดความกังวลอีกต่อไป นอกจากนั้นยังได้ซักถามถึงเรื่องที่ผ่านมาว่าได้อะไรมาแล้วบ้าง เพื่อทบทวนความจำ ซึ่งมีผลดีต่อการรักษาโรคความจำเสื่อมด้วย

(๕) การตั้งสติพิจารณาธรรม (analysis of the mind) การแนะนำให้ผู้ป่วยได้รู้ถึงสาเหตุของการเกิดโรคทางจิตนั้น ๆ โดยเฉพาะนิเวศกิเลส ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ป่วยรู้จักตนเองให้ดีขึ้น

(๖) การเปลี่ยนแปลงและการเข้าสังคม (re-orientation and socialisation) โดยการให้ผู้ป่วยรับประทานยาบำรุงร่างกาย และควรจัดสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ดีแก่ผู้ป่วย เช่น พาออกไปเที่ยวชมยังสวนอุทยาน สถานที่อื่นใดที่มีอากาศเย็นสบาย เข้าร่วมกิจกรรมบางอย่าง เช่น การพูดคุย การเล่นกีฬา การไปไหว้พระ เป็นต้น ในเรื่องการช่วยกันดูแลเอาใจใส่ การปฏิบัติกับผู้ป่วยด้วยดี ไม่ดูถูกว่าเป็นบ้า หรือวิกลจริต ควรมีเมตตากรุณาช่วยเหลือผู้ป่วยทุกอย่าง เพื่อให้สภาพจิตผู้ป่วยคืนสู่ปกติ^{๑๐๒}

นอกจากนั้นท่านก็ใช้หลักการสังเกตจิตของผู้ป่วย เช่น ผู้ที่มีราคะจริตก็จะแนะนำให้เห็นความไม่สวยงาม ความเปลี่ยนแปลงของร่างกายและสรรพสิ่งทั้งหลาย หรือเมื่อมีจิตผ่อนคลายสบายขึ้นบ้างแล้ว ก็จะแนะนำให้เข้าใจถึงกฎไตรลักษณ์ ให้รู้ถึงความเปลี่ยนแปลง ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และความไม่มีสภาพที่แท้จริงของสิ่งนั้น ๆ หลักการนี้เป็นการแนะนำผู้ป่วยให้เข้าใจตามความเป็นจริง รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดมั่น

ผู้ป่วยที่มีปัญหาทางด้านจิตส่วนมากจะไม่สามารถควบคุมตนเองได้และจะตัดสินใจกระทำการหนึ่งสิ่งใดโดยไม่ได้ผ่านการพิจารณาไตร่ตรอง บางกรณีจึงทำให้ผู้ป่วยทางจิตนี้ฆ่าตัวตายโดยไม่รู้อิโหน่อิเหน่ที่ตนกำลังกระทำ ฉะนั้น การรักษาต้องค่อย ๆ รักษาและความดูแลอย่างใกล้ชิดกรณีตัวอย่างต่อไปนี้ เป็นผู้ป่วยมีอาการทางจิตผิดปกติ มีสาเหตุมาจากความเศร้าโศกเสียใจ หรือผิดหวัง ไม่สมปรารถนา อาการจะมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ (๑) อาการรุนแรง ผู้ป่วยมีอาการไร้ความรู้สึกทางกายและจิต ไม่รู้ว่าตนเองทำอะไรลงไป ไม่มีความละอาย ไม่สามารถควบคุมจิตของตนเองได้ ผู้ป่วยมักจะเดินไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีจุดหมาย (๒) อาการไม่รุนแรง ผู้ป่วยมีอาการ

^{๑๐๒} H.s.s.Nissanka, **Buddhist Psychotherapy**, (New Delhi, Vikas publishing House pvt ltd, 1998), P. 24-52.

เพียงเศร้าโศกเท่านั้น เก็บตัวอยู่ในห้องไม่ยอมรับประทานอาหาร ซึ่งมีการบำบัดตามพุทธวิธีดังต่อไปนี้

(๑) นางปฐาจาราได้สูญเสียผู้เป็นที่รักทั้งสามิ ลูก ๒ คน พ่อแม่และพี่ชาย เธอจึงมีความเศร้าโศกเสียใจและเกิดความแปรปรวนทางจิตใจ ผ่านงุ่นง่านหุลดลุ่ม ไม่รู้สึกตัว ไร้ความละอาย เดินเรื่อยไปอย่างไร้สติ พระพุทธองค์ได้ทรงตรวจดูด้วยพระญาณก็รู้ว่า นางมีความสามารถพอที่จะบรรลุธรรมได้ จึงทำให้นางเดินสู่วิหารพระเชตะวันด้วยพุทธานุภาพ พอเธอเข้ามาใกล้ก็ตรัสว่า “จงกลับได้สติเถิดน้องหญิง” ด้วยพระวาจาอันนุ่มนวลอ่อนโยน เต็มเปี่ยมด้วยพลังแห่งเมตตา ทำให้นางรู้สึกตัวมาในขณะนั้นเอง เมื่อรู้ว่าตนเองไม่ได้ง่วงงุน ก็เกิดความละอายขึ้น เมื่อสวมเสื้อผ้าที่มีคนนำมาให้แล้วก็เข้าไปกราบพระองค์ และเล่าเรื่องที่ตนเองประสบให้พระองค์สดับ พร้อมกับขอให้เป็นที่พึ่งแก่เธอ^{๑๑๓}

พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบโยนเธอเพื่อไม่ให้คิดมาก ด้วยพระดำรัสว่า เธอมาถูกที่แล้ว เพราะทรงสามารถช่วยเธอได้ ตรัสเปรียบเทียบความเศร้าโศกเสียใจของเธอในขณะนี้ ว่ายังมีน้อยกว่าความเศร้าโศกในอดีตชาติที่ผ่านมา ทรงแนะนำไม่ให้เธอประมาทมัวเมาในชีวิต เมื่อพระดำรัสจบลง ความเศร้าโศกของตนเองได้เบาลงเป็นอันมาก

ต่อมาพระองค์ก็ได้ตรัสให้กำลังใจและให้คำแนะนำเธอว่า “คนเราเมื่อตายไปแล้วไม่มีญาติคนไหนจะเป็นที่พึ่งได้ ถึงเขาจะมีอยู่แต่ก็เหมือนกับไม่มี ส่วนผู้ที่ฉลาดควรมุ่งที่จะทำความดีรักษาศีลแล้วบำเพ็ญปฏิบัติธรรมให้ตนเองถึงนิพพาน” คำแนะนำนี้เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะเป็นการสร้างความมั่นคง ความแข็งแกร่ง ให้เกิดแก่จิตใจตนเอง จนกระทั่งหายจากอาการผิดปกติทางจิตในที่สุดนางจึงขออุปสมบทเป็นภิกษุณี ไม่นานก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์^{๑๑๔}

(๒) นางกิสาโคตมิเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมาก เพราะการจากไปของลูกชาย ด้วยความรักที่มีต่อลูก จึงทำให้นางไม่อาจจะยอมรับความจริงนี้ได้ จึงพยายามปลอบประโลมใจตนเองว่า ลูกจะต้องฟื้นคืนชีพได้แน่นอน นางจึงไม่ยอมเผาลูก แต่กลับอุ้มศพลูกเที่ยวหาหมอและยามารักษา นางได้เข้าไปหาพระพุทธเจ้าตามคำแนะนำของชายคนหนึ่ง

นางได้ทูลถามว่า “พระองค์ทรงรู้จักยารักษาบุตรของข้าพระองค์หรือ” ตรัสตอบว่า “รู้” คำตอบนี้เป็นการให้ความหวังแก่ผู้ที่กำลังมีความทุกข์ทางใจ ทำให้นางดีใจเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รักษาลูกให้หาย พระองค์ได้ตรัสบอกให้นางไปหาเมล็ดผักกาดหีบมือหนึ่งมาทำเป็นยา แต่มีข้อแม้ว่าต้องไปหามาจากบ้านที่ไม่มีคนเสียชีวิตมาก่อนเท่านั้น นางก็เที่ยวแสวงหาทุกหลังคาบ้าน แต่ก็ได้รับ

^{๑๑๓} จาลอง ดิษขวนิช, ศ.นพ., จิตวิทยาของความดับทุกข์, หน้า ๕๒.

^{๑๑๔} พ.ธ (บาลี) ๔/๑๓๕-๑๔๒.

คำตอบว่า “ไม่ใช่แค่บุตรของเราเท่านั้นที่ตาย แม้ทุกหลังคาเรือนก็มีคนตายทั้งนั้น” จิตใจที่อ่อนเพราะรักลูกก็กลับแข็งเกร่งขึ้น นางได้ฝังศพลูกในป่าแล้วก็เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์

พระพุทธองค์ทรงดำเนิการรักษาในขั้นตอนต่อไป ด้วยการเน้นย้ำให้เข้าใจถึงสัจจะหรือธรรมชาติของสรรพสิ่งว่า “ความตายนั่นเป็นธรรมดาสำหรับสัตว์ทั้งหลาย รวมไปถึงลูกของเธอด้วย” จากนั้นทรงเตือนสติด้วยการชี้ตรงไปยังความหลงมัวเมาที่ครอบงำใจเธออยู่ ด้วยพระคำรัสว่า “มฤตยู ย่อมพาชนมัวเมาในบุตรและสัตว์เลี้ยง ผู้มีใจหลงในสิ่งต่าง ๆ ดุจห้วงน้ำใหญ่ พัดพาชาวบ้านผู้หลับใหลไป” พระคำรัสนี้เป็นประหนึ่งจุดไฟในที่มืด ทำให้นางเข้าใจสัจธรรม ต่อมานางได้บวชเป็นภิกษุณีและไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์^{๑๐๕}

เรื่องนี้ผู้ปวยได้เข้าใจได้ตนเองว่า แท้จริงแล้วความตายเกิดขึ้นกับทุกคน การที่จะมัวเมากับสิ่งที่เป็นที่รักอยู่นี้ ไม่ได้ช่วยอะไร มิแต่จะถูกความทุกข์ครอบงำ เวลาที่ผ่านไปเปล่าประโยชน์เท่านั้น ดังนั้นจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเป็นที่รักนั้น

อย่างไรก็ตามนอกจากพุทธจริยศาสตร์ได้เสนอแนวทางการแก้ไขหรือวิธีการการรักษาโรคที่เกิดจากสภาพทางจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนอ้วติวินิบาตกรรมนั้นพุทธจริยศาสตร์ยังได้วางหลักธรรมสำหรับส่งเสริมสุขภาพจิตไว้ด้วย การที่คนเราจะมีสุขภาพจิตดีนั้น มีองค์ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่การมีสุขภาพกายที่สมบูรณ์แข็งแรง การรักษาความสะอาดส่วนตัวและสิ่งแวดล้อม การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และการรู้จักปรับความคิดและตัวเองให้เข้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งมีผลดีต่อการรักษาผู้ป่วยทางจิตและการส่งเสริมสุขภาพจิต นอกจากนั้นแล้วยังมีหลักธรรมหลายประการที่เอื้อต่อการรักษาโรคทางจิตให้ดีขึ้นจนหายขาด และเป็นการดำเนินชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาพจิต ซึ่งจะกล่าวเป็นตัวอย่างดังนี้

ก. สัมปายะ คือ สิ่งเป็นที่สบาย คือ ที่อยู่อาศัยสะดวกสบาย มีอาหารการกินสะดวก การสนทนาพูดคุยเรื่องที่ไม่ทำให้จิตฟุ้งซ่าน การอยู่ร่วมกัลยาณมิตร การพักผ่อนในอิริยาบถที่สบาย^{๑๐๖}

ข. การรักษาศีลและระเบียบวินัย

ค. สังคหวัตถุ ๔ คือ คุณธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวจิตใจกันและกัน ได้แก่ การให้ทานมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน การช่วยเหลือกัน การพูดจาสุภาพไพเราะอ่อนหวาน การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ ทำประโยชน์ การวางตนเหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย^{๑๐๗}

^{๑๐๕} อญ.เอกก. (บาลี) ๑/๓๓๒-๓๓๕.

^{๑๐๖} วิสุทธ. (บาลี) ๑/๑๓๘-๑๓๙.

^{๑๐๗} ที.ปา. (ไทย) ๓/๑๔๐/๑๔๑.

ง. พรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา มีความรักปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีกรุณาช่วยเหลือผู้อื่น มีมุทิตาพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และมีอุเบกขา รู้จักวางใจเป็นกลางโดยรู้เท่าทัน^{๑๐๘}

จ. การปฏิบัติตามหน้าที่ต่อกันและกันให้ดีระหว่าง พ่อแม่ ลูก ครู อาจารย์ ลูกศิษย์ และพระสงฆ์ เป็นต้น

การรักษาโรคทางจิตและการส่งเสริมสุขภาพจิตดังกล่าวมาเป็นวิธีการหนึ่ง ที่พระพุทธองค์ได้ทรงใช้รักษาผู้ป่วย และแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักธรรมต่าง ๆ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นการช่วยให้ผู้ป่วยและคนธรรมดาเกิดสัมมาทิฐิเข้าใจถูกต้องไม่เอนเอียงไปในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งจะทำให้จิตหายจากความเศร้าหมองทั้งหลายที่จะนำไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรมได้ เมื่อประยุกต์ใช้หลักธรรมต่าง ๆ กับผู้มีความผิดปกติทางจิตก็จะสามารถรักษาให้หายและยังป้องกันการทำร้ายตนเองจนถึงความตายได้ หรือใช้ร่วมกับการรักษาด้วยวิธีการอื่นหลาย ๆ อย่าง เพราะวิธีการรักษาแบบพุทธองค์นั้น เมื่อพิจารณาแล้วยังทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และมีแนวโน้มว่า นักจิตบำบัดสมัยใหม่หันมาสนใจให้ความสำคัญในการรักษาแบบพุทธศาสนามากขึ้น

^{๑๐๘} ส.ม.(ไทย) ๑๑/๕๓๒/๑๔๐.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปแนวทางการแก้ไขปัญห้อัตวินิบาตกรรมตาม แนวพุทธจริยศาสตร์

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญห้อัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์พอจะสรุปประเด็นเหล่านั้นได้ดังนี้

๕.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอัตวินิบาตกรรม

พุทธจริยศาสตร์ถือว่า “ชีวิต” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยยากและควรทะนุถนอมหรือพยายามรักษาให้ดีที่สุด การพราคชีวิตถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีและจัดว่าเป็นบาปหนักตามหลักของพระพุทธศาสนาอีกด้วย อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การทำอัตวินิบาตกรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏมีอยู่ ๓ ประเภท กล่าวคือ การทำอัตวินิบาตกรรมของปุถุชน การทำอัตวินิบาตกรรมของพระอริยบุคคล และการทำอัตวินิบาตกรรมของพระสมณีสีสุกคค พระพุทธองค์ทรงเตือนการทำอัตวินิบาตกรรมประเภทที่หนึ่งและที่สอง ด้วยเหตุผลที่ว่า การกระทำนั้นเป็นการเบียดเบียนชีวิตของตนและไม่เกิดผลอันใดในทางที่ดี ส่วนการทำอัตวินิบาตกรรมในประเภทที่สามคือพระสมณีสีสุกคค พระพุทธองค์ไม่ทรงกำหนดเตือน เพราะว่า ผู้ที่เป็นสมณีสีสุกคคในขณะที่ทำอัตวินิบาตกรรมได้บรรลุพระอรหันต์ กล่าวคือ จิตหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสทั้งปวง พระพุทธองค์จึงไม่ทรงกำหนดการทำอัตวินิบาตกรรมของพระสมณีสีสุกคค

อย่างไรก็ตาม การทำอัตวินิบาตกรรมของพระสมณีสีสุกคค ที่เป็นพระอรหันต์เท่านั้นที่พระพุทธองค์ไม่ทรงกำหนด ส่วนพระอริยะในระดับอื่นนั้นพระองค์ทรงเตือนว่าเป็นการกระทำที่ไม่สมควรดังได้กล่าวแล้ว

๕.๑.๒ การแก้ไขปัญหาอัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์

การแก้ไขปัญหาตามสาเหตุต่าง ๆ ที่พุทธจริยศาสตร์ได้เสนอไว้นั้นสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

ด้านครอบครัว

การแก้ไขปัญหาด้านครอบครัวพระพุทธองค์ทรงเน้นที่ตัวของบุคคล กล่าวคือ ต้องแก้ไขที่ตัวของมนุษย์เอง โดยเริ่มจากภายในจิตใจ คือการพัฒนาจิตใจ โดยการปรับทัศนคติบุคคลในครอบครัวให้เป็นอันเดียวกัน ไม่สร้างความขัดแย้งขึ้นภายในจิตใจของแต่ละคนในครอบครัว การปรับทัศนคติต้องปรับให้เป็นสัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ดีหรือเห็นชอบ ในการกระทำระหว่างกัน พระองค์ทรงเน้นว่า การแก้ปัญหาที่คตินั้น ทุกคนในครอบครัวต้องพยายามทำหน้าที่ของตนให้บริบูรณ์ โดยไม่ก้าวล่วงหน้าที่ของกัน กล่าวคือ สามีก้ทำหน้าที่สามี คือ สร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นในครอบครัว ให้ความอบอุ่นแก่ภรรยาและลูก ๆ ไม่เป็นคนเจ้าชู้ เป็นต้น ส่วนภรรยาก็ทำหน้าที่ของตน คือ ไม่นอกใจสามี รักษาทรัพย์และบริหารจัดการทรัพย์ที่สามีหามาได้ไม่ให้เสื่อม และดูแลทุกอย่างภายในบ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น ส่วนลูกมีหน้าที่คือประพฤติตัวให้ดี อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ไม่สร้างความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว เป็นต้น

การทำตามหน้าที่ของแต่ละส่วนเหล่านี้จะเป็นเครื่องป้องกันและแก้ปัญหที่เกิดขึ้นจากครอบครัวได้อันนำไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรมได้เป็นอย่างดี

ด้านเศรษฐกิจ

ในส่วนการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจนั้นพระพุทธองค์ได้วางหลักของการแก้ปัญหาไว้ คือ ให้รู้จักการยับยั้งความปรารถนาของตนในขอบเขตที่เหมาะสม ซึ่งเรียกว่า “ความสันโดษ” ไม่กระตือรือร้นที่จะสร้างชีวิตให้ก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ แต่ให้รู้จักความพอดี และพอใจในสิ่งที่ตนมี พระองค์ได้ทรงวางหลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ไว้ ๓ ประการคือ

๑. ขณาสถสันโดษ หมายความว่า ได้อะไรมาแค่ไหนก็ยินดีแค่นั้น กล่าวคือให้พอใจในสิ่งที่ตนหามาได้โดยไม่พยายามขวนขวายหาสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านั้นจะทำให้เกิดความทุกข์ได้

๒. ขณพลสันโดษ หมายความว่า ยินดีตามกำลังที่ตนมีอยู่ หมายถึง มีความพอใจในกำลังทรัพย์ที่ตนเองหามาได้และพอใจในความเป็นอยู่ของตนโดยไม่คิดว่ามันเป็นปมด้อยของตน

๓. ขณาสารุปลันโดย หมายความว่า ยินดีแก่วะความเป็นอยู่ของนโดยสมการ
กล่าวคือ มีความพอใจในหน้าที่การงานของนที่สามารถทำได้และพยายามชวนชวนทำให้ดีขึ้น
ตามความสามารถของน

นอกจากนี้พระองค์ทรงวางหลักเศรษฐกิจด้านจิตใจไว้เพื่อให้นำไปปฏิบัติเมื่อเกิดวิกฤติ
เศรษฐกิจที่เกิดจากภายนอกเรียกว่า อริยทรัพย์ ได้แก่ ทรัพย์อันประเสริฐ หมายถึงทรัพย์ทางใจ คือ
เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ, รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย, ความละอายต่อบาปทุจริต, สะดุ้งกลัวต่อบาป,
ความเป็นผู้มีควมรู้มาก, สละให้ปันสิ่งของ ๆ นแก่คนที่ควรให้ปัน, รอบรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และ
ไม่เป็นประโยชน์

ทั้ง ๗ ประการนี้จัดเป็นหลักเศรษฐกิจทางจิตใจ ซึ่งจะช่วยป้องกันจากความทุกข์ที่เกิด
จากเศรษฐกิจทางวัตถุซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์ชั้นธรรมดาได้ เมื่อบุคคลมีความทุกข์ที่เกิดจากสภาพ
เศรษฐกิจและเป็นเหตุให้นำไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรมนั้น ได้นำเอาหลักการดังกล่าวนี้ไปปฏิบัติ
ย่อมจะเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรมได้

ด้านร่างกาย

การแก้ปัญหาด้านร่างกายสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

(๑) การรักษาทางกายโดยตรง หมายความว่า เมื่อเกิดความไม่สบายทางกายก็พยายามหา
สาเหตุว่าความไม่สบายนั้นเกิดจากอะไร เมื่อทราบแล้วก็ทำการรักษาโดยวิธีที่เหมาะสม กล่าวคือ
ใช้ยารักษา เมื่อหาสาเหตุแล้วทราบว่าเกิดจากการผิดปกติของอวัยวะบางส่วนเป็นเหตุให้เกิดความ
ไม่สบายขึ้น หรือใช้สมาธิในการบำบัดรักษา เมื่อสาเหตุของการไม่สบายนั้นไม่สามารถรักษาให้
หายได้ด้วยการรักษาด้วยยา จำเป็นต้องอาศัยการรักษาโดยการให้สมาธิบำบัดจึงจะสามารถรักษา
อาการเหล่านั้นให้หายได้

(๒) การรักษาทางอ้อม หมายความว่า รักษาโดยการให้ธรรมะเป็นหลักในการบำบัด
ความไม่สบายกาย อย่างเช่นการอาพาธของพระมหากัสสปะที่ต้องรักษาด้วยการให้พระพุทธองค์
ทรงแสดงโพชฌงค์ให้ฟัง จึงหายจากการอาพาธ จะเห็นว่า การใช้ธรรมในการรักษาเป็นสิ่งที่น่า
อรรถศรรยยิ่ง เพราะว่าเพียงแต่การฟังการแสดงธรรมก็สามารถทำให้การอาพาธนั้นหายได้ แต่ความ
เป็นจริงแล้วการอาพาธต่าง ๆ ส่วนมากมีต้นเหตุมาจากจิตใจเมื่อจิตใจไม่สบายก็พลอยทำให้ร่างกาย
ไม่สบายไปด้วย ในขณะที่เดียวกันเมื่อร่างกายไม่สบายก็ทำให้จิตใจไม่สบายได้เช่นกัน แต่
พระพุทธศาสนาเน้นในเรื่องของจิตใจเป็นหลัก กล่าวคือ ถ้าทำให้จิตปราศจากกิเลสทั้งหลายหรือ
ความเศร้าหมองทั้งปวงก็ย่อมจะทำให้ทั้งร่างกายและจิตใจไม่มีโรคได้

เมื่อทำได้อย่างนี้ ก็ย่อมจะเป็นสิ่งป้องกันปัญหาที่เกิดจากสภาพร่างกายอันนำไปสู่การทำอติวินิบาตกรรมได้

ด้านจิตใจ

ส่วนการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสภาพจิตใจนั้น จากการวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สามารถสรุปได้ดังนี้

(๑) ตั้งสติให้มั่นคง พยายามทำใจยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

(๒) พยายามคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดาที่ย่อมเกิดขึ้นกับทุกสรรพสิ่ง (โยนิโสมนสิการ) กล่าวคือ พิจารณาให้เป็นสังขธรรมคือความจริงที่ต้องมีความเป็นไปเช่นนั้น เช่น มีความทุกข์ ก็ย่อมมีความสุข มีร้อนก็ย่อมมีหนาว เป็นต้น

(๓) พยายามใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยสืบสาวหาสาเหตุ และแก้ปัญหานั้นที่ต้นเหตุด้วยการใช้เหตุผล อย่าใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ

(๔) การแก้ไขประการสุดท้ายคือ การใช้ปัญญาในการพิจารณาให้เห็นความเป็นจริงของปัญหาและทางออกของปัญหานั้น โดยอยู่ภายใต้หลักการของเหตุผลดังกล่าวแล้ว พระพุทธองค์ทรงแนะนำหลักเพิ่มไว้อีกสองประการคือ การคบกัลยาณมิตร และการใช้สมาธิบำบัด กล่าวคือ การคบกัลยาณมิตรถือเป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน เพราะกัลยาณมิตรย่อมแนะนำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และนำมาซึ่งความสุขแก่ตนเองด้วย แต่ถ้าไม่ใช่กัลยาณมิตรแล้วย่อมจะชักชวนไปในทางฉิบหายและทำให้เกิดความไม่สบายใจซึ่งจะทำให้เกิดความทุกข์อย่างยิ่ง ส่วนการใช้สมาธินั้น ก็เนื่องจากพระพุทธศาสนาเน้นเรื่องจิตใจเป็นหลักในการบริหารทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นเรื่องหน้าที่การงาน หรือแม้แต่การดำเนินชีวิต จำเป็นต้องทำจิตใจให้เป็นกุศล กล่าวคือ พุค คิด ทำในสิ่งที่ดี แต่การที่จะทำได้เช่นนั้นต้องมีการฝึกฝนอยู่บ่อย ๆ จึงจะสามารถทำได้ การรักษาผู้มีปัญหาด้านจิตใจก็เช่นเดียวกัน ก็ต้องอาศัยการใช้สมาธิในการรักษาเพื่อปรับความคิดเห็นให้มีความถูกต้องตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

เมื่อทำตามขั้นตอนที่กล่าวมานี้ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสภาพจิตใจได้และยังเป็นเครื่องป้องกันการทำอติวินิบาตกรรมได้ด้วย แนวคิดการแก้ไขเหล่านี้ถือเป็นข้อสรุปเดียวที่พุทธปรัชญาได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว

สรุปแนวทางการแก้ปัญหามติวินิบาตกรรมตามหลักพุทธจริยศาสตร์

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำอติวินิบาตกรรมจากกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาปัจจัยทางสังคมหรือปัจจัยทางร่างกายและจิตใจซึ่งในพระพุทธศาสนาสรุปในอภิสกมม ๓

ล้วนเป็นปัญหาลำบากไปสู่การทำอติวินิบาตกรรมทั้งสิ้น แนวทางที่จะเป็นเครื่องป้องกันและแก้ไข ปัญหาอติวินิบาตกรรมตามหลักพุทธจริยศาสตร์มีหลักธรรมที่สำคัญเป็นเครื่องแก้ไข ดังตัวอย่าง บางหลักธรรมที่จะยกมาประกอบการพิจารณาดังนี้

หลักธรรมที่เป็นแนวทางป้องกัน

ปลูกฝังทัศนคติตนเองให้มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ว่าชีวิตเป็นไปตามกฎ ธรรมชาติมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปเป็นธรรมดา ดังปรากฏในหลักของไตรลักษณ์ คือ เป็น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจเรื่องของชีวิต-โลก-ธรรมชาติ และการไม่ยึดมั่นถือมั่นในกองสังขาร การศึกษาเรื่องพระไตรลักษณ์ เป็นการศึกษาถึงรายละเอียดของลักษณะ ๓ ประการ คือ

๑. อนิจจตา ได้แก่ ความเป็นของไม่เที่ยง คือ การพิจารณาถึงความทุกข์หรือปัญหาและ อุปสรรคในชีวิต ก็เป็นเช่นเดียวกันหมด เช่น เมื่อมีทุกข์มีอุปสรรค อีกไม่นาน ทุกข์และอุปสรรค อันนั้นก็จะเปลี่ยนไป ปัญหา ก็จะคลายไป เป็นความเข้าใจ หรือมีทางออกที่ดีได้

๒. ทุกขตา ได้แก่ ความเป็นทุกข์ เช่น ชีวิตคนเราในทุก ๆ วัน จะต้องถูกความ เปลี่ยนแปลงและการบีบคั้นให้เปลี่ยนแปลงนั้นกระทบอยู่ตลอดเวลา และมีไฉ่แต่เราเท่านั้นลักษณะ นี้จะเกิดกับทุกสิ่งเสมอ เหมือนกันหมดไม่ว่าจะยากดีมีจน จะถูกลักษณะนี้บีบคั้น กระทบ ผลักดัน ให้คงสภาพเดิมไม่ได้

๓. อนัตตตา ได้แก่ ความเป็นของไม่ใช่ตัวตน เช่น การที่เราได้ยศตำแหน่ง เราก็จะ พบว่า ที่สุดแล้ว ยศตำแหน่ง ลาภสักการะ เหล่านั้น เป็นเพียงสิ่งที่ฉาบทาชีวิต มิใช่แก่นสารของชีวิต ไม่ควรที่เราจะไปยึดว่า ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ทุกข์เป็นของ ๆ เรา มันจะต้องอยู่กับเราตลอดเวลา ดังคำที่ท่านกล่าวว่า โลกนี้แปรเปลี่ยนอยู่เสมอ ในยามคำคืน ยิ่งคิดก็ยิ่งมืดแต่เมื่อมืดถึงที่สุดแล้ว แสงสว่างจะเริ่มปรากฏ ชีวิตคนเราก็เช่นกัน มีสุขและมีทุกข์สลับกันไป เมื่อทุกข์ถึงที่สุดแล้ว ความสุขจะเริ่มปรากฏ ชีวิตนี้ยังมีหวัง แม้ทุกสิ่งจะสูญสิ้นไปแล้วแต่อนาคตยังอยู่ จงทำใหม่ สร้างใหม่

การศึกษาตามหลักธรรมดังกล่าวให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ย่อมได้รับประโยชน์ และแก้ไข ปัญหาอติวินิบาตกรรมได้ เพราะการทำความเข้าใจเรื่องไตรลักษณ์ ย่อมจะได้ประโยชน์คือ

๑. ในเรื่องชีวิต ได้แก่ การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และรู้ว่าอุปสรรค เหล่านั้น มิใช่เรื่องแปลก เพราะมันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุก ๆ สิ่ง ดังนั้นเมื่อชีวิตประสบกับ อุปสรรค ก็จะย่อท้อ และตั้งใจในการต่อสู้ชีวิตได้

๒. ในเรื่องความไม่ประมาท เมื่อศึกษาเรื่องไตรลักษณ์ ของพระศรีปรีดีโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) ที่ท่านเขียนไว้ในบทความเรื่อง “วิธีการแก้ปัญหายุทธการมองโลก..” กล่าวคือ ให้

การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญการศึกษาในโลกสมัยใหม่สอนแต่เรื่องอาชีพ การทำมาหากิน การสร้างฐานะ แต่ละเลยการสอนเรื่องการใช้ชีวิต ความรู้เรื่องชีวิต การศึกษาควรมีมิติทางวิญญาณ เพื่อเรียนรู้ชีวิต เข้าใจชีวิต มองชีวิตให้ออกกว่าสัจจะหรือความจริงของชีวิตเป็นเช่นไร ย่อมทำให้เราไม่ประมาทในชีวิตได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลงานการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาดัตวินิบาตกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ นั้นมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่หลายประเด็นซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรนำไปวิเคราะห์หรือทำการวิจัยต่อไป

๕.๒.๑ การนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาดัตวินิบาตกรรมไปวิเคราะห์พัฒนาการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหานักปรัชญากลุ่มต่าง ๆ นอกเหนือจากกลุ่มวัตถุนิยม และจิตนิยม ว่าแต่ละกลุ่มนั้นได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการไขปัญหายังไง โดยศึกษาจากนักปรัชญาคนแรกในกลุ่มไปเรื่อย ๆ จนเห็นพัฒนาการการแก้ไขปัญหานั้น

๕.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการทำอติวินิบาตกรรมนั้นสามารถนำไปวิเคราะห์ในเชิงอภิปรัชญาได้ หมายความว่า วิเคราะห์ว่าผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องความจริงของจิตนั้นเมื่อตายแล้วจิตจะเป็นแบบใด หรืออยู่ในลักษณะใดตามทัศนะของนักปรัชญากลุ่มจิตนิยม

๕.๒.๓ การนำเอาแนวความคิดเรื่องคุณค่าของชีวิตมนุษย์ในทัศนะของพุทธปรัชญาไปเปรียบกับแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร และจะให้คำตอบเกี่ยวกับคุณค่าของชีวิตในการดำเนินชีวิตแก่มนุษย์และสังคมอย่างไร

๕.๒.๔ วิเคราะห์อติวินิบาตกรรมในทัศนะของนักปรัชญากลุ่มอติภาวะนิยม หรือนิยัตินิยม ว่าแต่ละกลุ่มนั้นได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับอติวินิบาตกรรมอย่างไรบ้าง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ ฉบับที่ ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

-----พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการนำเสนอข่าวเชิงป้องกันการฆ่าตัวตาย.

กรุงเทพมหานคร: บริษัททงศ์กมล โปรดักชั่น จำกัด, ๒๕๔๑.

-----, กรอบการวิจัยสุขภาพจิต. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุดมศึกษา, ๒๕๔๓.

กองสถิติสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. สถิติสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๘.

โกศล วงศ์สวรรค์และคณะ. ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ อมรการพิมพ์, ๒๕๓๗.

ขุนสรรรพกิจโกศล. คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะปริเฉทที่ ๖ กรุงเทพมหานคร:

คณะธรรมสภาจันนา วัดมหาธาตุ, ๒๕๑๒.

จ่านงค์ ทองประเสริฐ. พุทธศาสนากับสังคมและการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้น

อ้อ แกรมมี จำกัด, ๒๕๓๕.

จำลอง ดิษยวณิช. วิปัสสนากรรมฐานและชาวอารมณ์. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์,

๒๕๔๓.

ฉวีวรรณ สุตบุตร. การพยาบาลจิตเวชพื้นฐาน. นนทบุรี:วิทยาลัยพยาบาลศรีอยุธยา, ๒๕๒๗.

บุญมี แทนแก้ว. จริยธรรมกับชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๔๑.

แปลก สนธิรักษ์. พจนานุกรมบาลี-ไทย. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๒.

ปฐม ทรัพย์เจริญ. ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

- พิรา สุทธรัตน์. ตำราจิตเวชศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๒๐.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. จิตวิทยาครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระครูฐิติ เมธงกูโร. ชีวิตที่ไร้ปัญหาคุณค่าและประโยชน์ของความทุกข์. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๒.
- พุทธทาสภิกขุ. ยาระงับสรรพโรค. กรุงเทพฯ:สุภาพใจ, ๒๕๔๑.
- .ธรรมะสำหรับคนเจ็บไข้. กรุงเทพฯ: สุภาพใจ, ๒๕๓๕.
- . สัจจิตว่าง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐.
- พระราชวรมนิ (ประยูร ปยุตโต). ธรรมานุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สันปรีธีการพิมพ์,
๒๕๒๓).
- .พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๒๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).พุทธธรรม.พิมพ์ครั้งที่๖.กรุงเทพฯ:มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘.
- . (ป.อ. ปยุตโต). ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร:
สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๕.
- . (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรม: ฉบับขยายความ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต). คู่มือชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ:พิมพ์สวัย จำกัด, ๒๕๔๘.
มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: มหา มกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- ระวี ภาวิไล. อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๓๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร:อักษรเจริญทัศน์,
๒๕๒๕.
- .พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัด อรุณ
การพิมพ์, ๒๕๔๘.
- วิจิตร เกิดวิสิษฐ์. คนในทัศนะของพุทธศาสนา อิสลามและคริสต์ศาสนา. กรุงเทพมหานคร:
สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย เพื่อการพัฒนา, ๒๕๒๔.
- วีรพล กุลบุตร. การฆ่าตัวตาย/แนวโน้ม/ทฤษฎี การป้องกันและแก้ไข.กรุงเทพมหานคร:กองบังคับ
การวิชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจ, ๒๕๔๐.

วัลลภ ปิยมโนธรรม. เทคนิคการรักษาโรคประสาทด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ:

บริษัทบพิตรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๒.

สมภาร พรหมทา. พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์-ทัศนะของพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญหาโสเภณี

ทำแท้ง และการอุณยฆาต. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์พุทธชาติ, ๒๕๓๕.

สุพัฒนา บุญญานิตย์. ชีวิตนี้ยังมีหวัง. ๘๐ ปีของจิตเวชในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ครุ

สภา, ๒๕๑๒.

สุนทร ณ รั้งมี. พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สนิท ศรีลำแดง. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา. (กรุงเทพมหานคร: ๑๔ ตุลาคมพิมพ์,

๒๕๒๖.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมวิทยาครอบครัว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๔๔.

สถาบันการแพทย์แผนไทย. พุทธธรรมนำสุขภาพดี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหาร

ผ่านศึก, ๒๕๔๐.

อุดม รุ่งเรืองศรี. สภาพวรรณกรรมปัจจุบัน. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๒.

หนังสือแปล

การฆ่าตัวตายและการพยายามฆ่าตัวตาย แปลและเรียบเรียงโดยศูนย์เอกสารอนามัยโลก จาก

Dr.A.J.F.M. Kerkhof "Suicide and attempted Suicide" World Health, ๔๓th Year,

No.๒ March-April ๑๙๙๔ P.๑๘-๒๐.

เก. เอ็น. ชยดิเลเก. จริยศาสตร์แนวพุทธ. แปลโดย สุเชาว์ พลอยชุม, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๓๗.

เพลโต. โสเครติส. แปลโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๓๓.

Walpola Sri Rahula, **What the Buddha Taught**. แปลโดย ชูศักดิ์ ทิพเกสรและคณะ, พิมพ์ครั้งที่

ที่ ๖, กรุงเทพฯ : มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

วารสาร

จิตฤดี วีระเวสส์. “การฆ่าตัวตายกับความรับผิดชอบกฎหมาย”, วารสารอัยการ ๑๕, ฉบับที่ ๑๗๗

(พฤศจิกายน ๒๕๓๕) : ๗๑.

จินตนา ยูนิพันธ์. การพยาบาลจิตเวช. เล่มที่ ๒(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศรีอนันต์, ๒๕๒๗):๑๔๓.

สรยุทธ วาสิกนันทน์. “โรคซึมเศร้ากับการฆ่าตัวตาย”, สงขลานครินทร์เวชสาร ๒.

(เมษายน-มิถุนายน. ๒๕๒๗) : ๔๐๔-๔๐๕.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). “ทบทวนตรงนี้สักนิดก่อนคิดฆ่าตัวตาย”, พุทธจักร. ปีที่

๕๑ ฉบับที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๔๐.(กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

๒๕๔๐) : ๒๕.

พริ้มเพรา คิชฌามิช. “ผลของวิปัสสนากรรมฐานที่มีต่อความเครียดและความวิตกกังวล”, ใน

บทความทางวิชาการเกี่ยวกับวิปัสสนากรรมฐาน.รวบรวมโดยสำนักส่งเสริม

ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่: หน่วยวารสารวิชาการ คณะ

แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘.

เขารัตน์ ปรีกษ์ขาม และคณะ. “อัตวิสัยบาตรกรรมของคนไทย”. เอกสารประกอบการประชุม

วิทยาการประชากรศาสตร์แห่งชาติสมาคมประชากรไทย๒๖-๒๗พฤศจิกายน

๒๕๓๐.

สมภพ เรืองตระกูล. “การช่วยเหลือและการรักษาผู้พยายามฆ่าตัวตาย”. สารศิริราช. (๒๗ มกราคม

๒๕๑๘) : ๕๘๔-๕๘๕.

สุวิทนา อารีพรรค. การพยายามฆ่าตัวตายของคนไทย. สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย.ปีที่ ๒๔

ฉบับที่ ๓ (กันยายน ๒๕๒๒) :๒๗๗.

สุวรรณ สถาอานันท์. “ชีวิตและความตายตามคริสต์ศาสนา”, ในมุมมองเรื่องความตาย และภาวะ

ใกล้ตาย. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ, ๒๕๓๕) : ๑๐๘.

อวย เกตุสิงห์. “สมถกัมมัฏฐานกับวิทยาศาสตร์(๒)”. ธรรมจักร. ปีที่ ๘๐ ฉบับที่ ๘ (ธันวาคม

๒๕๓๕): ๗๑.

หนังสือพิมพ์

กิตติกร มีทรัพย์. “การตายของชุกโกะ โอคาตะ”, **มติชนสุดสัปดาห์**. (๒๖ เมษายน ๒๕๒๕) : ๑๑.

ทีมข่าวอาชญากรรม. “ปลัดสาวเครียด”, **ไทยรัฐ**. (๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘) : ๑๕.

หนังสือพิมพ์มติชน. (๑๕ มีนาคม ๒๕๔๕) : ๑๓.

วิทยานิพนธ์

จันทิมา เกียรติเสริมขจร. ความผิดอาญาฐานยุยงให้ผู้อื่นฆ่าตัวตาย. **วิทยานิพนธ์ปริญญานิติ**

ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ธัญญาลักษณ์ โรหิตเสถียร. การเปรียบเทียบลักษณะบุคลิกภาพระหว่างเยาวชนผู้มีประวัติ และ

ไม่มีประวัติพยายามฆ่าตัวตาย. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

นิรา พรเดชวงศ์. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพยายามฆ่าตัวตายของผู้ป่วยโรงพยาบาลสังกัด.

วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.

ประทีป มากมิตร. การศึกษาอัตวินิบาตกรรมในแง่ที่เป็นปัญหาจริยธรรม. **วิทยานิพนธ์อักษรศา-**

ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

ปิยฉัตร เนนเลิศ. การศึกษาปัญหาสังคมของผู้พยายามกระทำอัตวินิบาตกรรม ศึกษาเฉพาะกรณีผู้

การรักษา ณ ภาควิชาจิตเวช โรงพยาบาลศิริราช. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม**

สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.

กิมศักดิ์ บุญเจียร. ความพยายามฆ่าตัวตาย:กรณีศึกษาที่จังหวัดชัยนาท. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร**

มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

ศิริวรรณ วิเศษรวงษ์. การศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อพฤติกรรมการฆ่าตัวตาย.

วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนคริน-

ทวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๓.

สารนิเทศจากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

คำสอนคาทอลิก อีสระ การออกกฎหมายอนุญาตทำแท้ง.การฆ่าตัวตาย.การยอมตาย...

www.issara.com.lesson.lesson13.html

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **โพชฌณคัพทวิธีเสริมสุขภาพ**, อ้างใน เหตุปัจจัยที่จะทำให้

เจริญโยนิโสมนสิการ ..[www. seameo.org.vl.th.education.develop.princ2.htm](http://www.seameo.org.vl.th.education.develop.princ2.htm).

๒. หนังสือภาษาอังกฤษ

Augustine, **City of God**. Hamondswort, Penguin Book, 1972.

Aquinas, Thomas. **Summa Theologica**. Translated from the Fathers of the English Dominican Province. London:Burnes. Oates and Washbourne, 1922.

Austin Fagothey, **Righ and Reason : Ethics in Theory and Practice**. Saint Louis : C.V. Mosby, 1979.

David J, Mayo. **Contemporary philosophical literature on suicide:A Review**. In Suicide and Ethics. Edited by Margret p. Battin and Ronald w.marris. New York ;Human Sciences press,1982.

David Hume, **Essay**. London : George Routldge , n.d.

Erwin Stengel, **Suicide and Attempted Suicide**. Great Britian:penguin Books, 1969.

Emile Durkleim, **A study in Sociology**. Glance, 111. The Free press, 1951.

Fromm, Erich. **The Anatomy of Human Destructiveness**. Singgapore: Peligan Books, 1982.

H.s.s.Nissanka, **Buddhist Psychotherapy**. New Delhi. Vikas publishing House pvt ltd, 1998.

Immanuel Kant , **Lectures on Ethics**. Translated by louis Infield. Harpers A Row Publishers. New York , 1963.

-----, **Fundamental Principles of the Metaphysics of Ethics**. Translate by Thomas Kingsmill Abbot , London : Longmans, 1724.

Jack P. Gibb, **Suicide**. New York : Harper and Row, 1968.

John Lock, **The Secound Treatise of Government**. Oxford: Basil blackwell, 1848.

Leonard P, **Ullmann and Leonard Kasner**. A psychological Approach to Abnormal behavior New jersey : prentice Hall ing., 1975.

Mernninger, Karl. **Man Against Himself**. New York : Hartcourt Brace & World, Inc., 1966.

Norman L. Farberow, **The Many Faces of Suicide**. New York:Mc Graw-hill, 1980.

Petre Y. Windt, **The concept of suicide** . In suicide: The philosophical. edited by Margaret Battin and David j. Mayo. London:Peter Owen,1980.

Paul W. Pretzel, “Philosophical and Ethical Consideration of Suicide Prevention,” **Bulletin of Suicidology** (July 1968) : 32.

Richard B. Brandt, “The morality and Ratonlity of Suicide,” **In Moral Problems : A Collection of Philosophical Essays**, Edited by James Rachels, New York, 1979.

Suicide in the act of voluntary and intentional self-destruction, 1969.

Suicide in an act whose primary aim is the intentional and deliberate taking of one’swn life,
1981

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล : พระธิดาธิ จันทโสภโณ (หมั่นมี)

วัน-เดือน-ปีเกิด : วันอังคาร ที่ ๔ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

มาตุภูมิ : ๑๕ หมู่ ๗ บ้านคลองไทร ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคี่ชุมพล
จังหวัดชัยภูมิ

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๔๒/๔ วัดวิเศษการ ถนนพราณนก แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐ โทร.๐-๖๘๕๖-๘๗๑๓.

ประวัติการศึกษา : น.ธ. เอก, ป.ธ. ๑-๒, พุทธศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา) รุ่นที่ ๔๕
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๗

เข้าศึกษาต่อเมื่อ : ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๗